ص

نحو
١٣٤

BEŞİKTAŞ
Vakıf Kütüphanesi

Süleymaniye U. Kütüphanesi
Kısmı: Hacı Mahmud ef.
Yeni kayıt No: 3354
Eski kayıt No:

کتاب شرح قصیدة البرده

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لمن جعل النظم لحسن الکلام * والصلوة علی محمد سید الانام * وعلی آله واصحابه الکرام (وبعد) اول سرور کائنات ومفخر موجودات علیه افضل الصلوات واکمل التحیات مظهر مظفر مولی معلی مجتبی محمد المصطفی صلی الله علیه وسلم مدحی بابنده الشیخ الامام العالم الفاضل ابو عبد الله البوصیری حضرتلرینك انشا ایتدیکی قصیدهٔ بردهٔ مبارکهٔ مشرفهٔ میمونه نك فضائل کثیره وبرکات عظیمه سی اولوب خواصدن بولندیغی اجلدن وبوکا مشغول اولان کسنه لرك دنیوی واخروی مراداتی حاصل اولدیغی باعثدن وبونی معزز ومکرم طوتن کسنه لر حضرت رسوله واصل اولدقلری جهتدن بو فقیر حقیر مذنب ومحتاج الی رحمة المتعالی (احمد بن مصطفی الشهیر بلالی) بو قصیدهٔ مبارکه یی مطالعه ایدوب اسلوب استخراجم اوزره لسان ترکی ایله تعبیر ایلیوب * بو مبارك قصیده یی معزز ومکرم ومشرف طوتن کسنه لر ایچون شرح ایتدکدنصکره منظوم ترکی وفارسی ترجمه لرین بولوب هر بیتك مقابله سنده ذکر ایلدم * کرچه بو اقل واحقر قصیده نك بوره نك مقدما الفاظ مشکله لرین حل ایدرلك واعرابیله واسوله واجوبه سیله بر عربی شرح دیمشدم ترکیله تعبیرده معنای عموم قصد ایلدم (بلکل) بو قصیدهٔ مبارکه نك سبب انشاسنده وقصیدهٔ برده دیو تسمیه اولندیغنك وجهنده بعض فضلادن ونیجه مشایخدن نقل وروایت اولنمشدرکه اشبو قصیده نك قائلی الشیخ الامام الهمام ادخله الله

دار السلام حضرتلرینه ریح فالج یتشوب بدنینك نصفنی ابطال ایتمکله مدت مدیده عملدن قالدقده حضرت رسول علیه السلامه توسلا اول حضرت رسولك مناقبی ومدایحی حقنده بر قصیده دیمك قصد ایلیوب (استشفاعا به وابتغاء لشفائه وطلبا لدوائه اذ ما انزل الله داء الا انزل له دواء) اشبو قصیده یی دیوب اویقویه واردی اول حضرت رسول صلی الله علیه وسلمی منامنده کوروب اشبو قصیده یی حضرت رسوله عرض ایلدی حضرت رسول دخی کندو آرقه سندن برده سن یعنی جبه سن چقاروب صاحب قصیده نك آرقه سی اوزرینه القا ایتدی ودخی مبارك الیله صاحب قصیده نك بدنن بطالنی صغادی وقتا کم صاحب قصیده اویقودن اویاندی بدننی صحت اوزره بولوب حضرت رسولك ویردیکی جبه یی دخی ارقه سی اوزرنده بولدی * بو جهتدن اشبو قصیده یه قصیدهٔ برده دینلدی * صاحب قصیده بو فرح اوزرینه قالقوب آبدست آلوب صباح نمازین قیلمق ایچون اوندن چقوب مسجده کتدی * یولده بر کسنه یه بولشدیکه صلاح وزهد ایله مشهور ایدی بو کسنه صاحب قصیده یه یاسید اول حضرت رسولك حقنده دیدیکك قصیده یی دیلرمکه سندن استماع ایدم دیدی صاحب قصیده دخی بن حضرت رسول حقنده نیجه قصائد دیوب طوررم بندن نا اصل قصیده طلب ایدرسك دیدی اول کسنه دخی بنم طلب ایتدیکم قصیده شول قصیده درکه انك مطلعی

امن تذکر جیران بذی سلم * مزجت دمعا جری من مقلة بدم

دیدکده صاحب قصیده بو کسنه نك قوالندن عجب وحیرته واردی وبو قصیده یه علی اولدیغنك وجهندن سؤال ایلدی اول کسنه دخی قسم ایدوب اول الله حقیچون بو قصیده یی بو کیجه استماع ایتدم اول حضرت رسول صلی الله علیه وسلمك حضورنده سن بو قصیده یی اوقودك حضرت رسول دخی زیاده حظندن قامش صالندیغی کبی ایکی جانبنه صالندی وقتا کم سن قصیده دن فارغ اولدك حضرت رسول کندونك جبه سن ارقه سندن چقاروب سنك ارقاکه کیدردی دیدی * پس صاحب قصیده دخی اول کسنه یه بو قصیده نك نسخه سین ویروب حقیقة الحال نه ایدوکن اکا بیان ایلدی صکره بین الناس بو فقره فاش اولدی حتی بو قصیده نك نسخه سی وزیر بهاء الدین حضرتلرینه یتشوب انلر استنساخ ایدوب نذر ایلدیکه اشبو قصیده یی آیاغ اوزره طوروب یالن ایاق باشی آچق استماع ایلیه بو وزیر واهلی وتوابعی بو قصیده نك استماع ایتمسنی زیاده

سورلر ايدی * وتبركاً ايد بنورلر ايدی دينلری ودنيالری حقنده بو قصيده نك
بركات كثيره سن وامور عظيمه سن كورديلر * ودخی بو قصيده نك جمله فضائلندن
بريسی بودركه انواع امراض ايچون اوقونسه الله تعالی شفا ويره ودخی غائب
كشی حقنده اوقونسه باذن الله تعالی فی الحال عودته شروع ايده *
قنغی اوده اولسه اول اوه اوغری كيرميه وجميع آفاتدن امين اوله ودخی قنغی
صندوقده اولسه اوصندوقك فتحنه اوغری قادر اوليه بفضل الله تعالی
و بو قصيده شريفه نك فضائلی شونك اوزرينه موقوفدركه بونی اخذ ايدن كسنه
حسن قبول ايله قبول ايدوب اخذ ايليه وبونی استماع ايدوب سماع ايچون
حضور جيد ايله من غير كلام ولا عبث حاضر اوله (اللهم انفعنی بها ومن سمعها
وكتبها وحملها آمين يا رب العالمين * بوندنصكره بلكل كه صاحب قصيده اشبو
قصيده يی اون فصل اوزرينه قيلدی (فصل اول) تغزل بياننده در يعنی عشق
كوسترمك بياننده در (فصل ثانی) نفس بياننده در و نفسك هواسنك
منعی بياننده در (فصل ثالث) مدايح رسول عليه السلام بياننده در (فصل
رابع) رسول الله صلی الله عليه وسلمك مولدی بياننده در (فصل خامس)
رسول الله صلی الله عليه وسلمك دعاسنك مباركلكی بياننده در (فصل سادس)
قرآن شريفك مدحی بياننده در (فصل سابع) رسول اللهك صلی الله عليه وسلم
معراجنك واسرارنك ذكری بياننده در (فصل ثامن) رسول الله صلی الله عليه
وسلمك جهادی بياننده در (فصل تاسع) استغفار واستشفاع بياننده در يعنی
الله تبارك وتعالی دن مغفرت طلب ايلمك وحضرت رسول صلی الله عليه وسلمدن
شفاعت رجا ايتمك بياننده در (فصل عاشر) رسول الله صلی الله عليه وسلمك جاهی
مرتبه سی ونفسك مناجاتی ورجاسی بياننده در (الفصل الاول) فی ذكر التغزل
(شعر)

امن تذكر جيران بذی سلم * مزجت دمعا جری من مقلة بدم

(همزه) استفهام ايچون (من تذكر) قولی (مزجت) قولنه متعلقدر (تذكر)
نسياندنصكره آكمق معناسنه (جيران) جارلك جمعيدر قومشولر ديمكدر
جيراندن مراد محبوبدر دائما نصب عيننده اولوب قلبندن كتمدوكی اجلدن
جيران ايله تعبير ايلدی (بذی سلم) ظرف مستقردر جيران قولنك صفتيدر با
فی معناسنه در (ذی) صاحب معناسنه در (سلم) بر اغاجك اسميدر (مزجت) فعل
ماضی مخاطبدر مزجدن مشتقدر صاحب قصيده نك كندو نفسنه خطابدر

تجريد طريقيله (مزج) قارشدرمق معناسنه در (دمع) كوز ياشنه درلر (جری)
فعل ماضيدر جرياندن مشتقدر تحتنده فاعلی مستتر هو راجعدر دمعا قولنه *
معناسی آقار ديمكدر (من) جری قولنه متعلقدر (مقلة) كوز ببكنه درلر وكوزك
تمام آغنه دخی اطلاق ايدرلر بدم قولنده كی (با) مزجت قولنه متعلقدر (دم)
قان معناسنه در (يعنی) صاحب قصيده وفرت تحسری وكثرت تحيری اوزرينه
تنبيها قانون تجريد اوزره كندو نفسنه خطاب ايدوب ايدركه * سن بو كوز ياشن
قانه قارشدروب كوزكدن اقتديغك ياش سلم صاحبی اولان مكانده ساكن
ومتمكن اولان محاييب نصب عيننده اولوب دائما قلبكدن كتميوب انلری
ذكر ايتديككدنميدر (ترجمه) اكديغكدنمی ذی سلمده كه اهل جيرانی * كيم قان
ياش آغلق اولدی كوزك عادتی (ديكر) ای زياد صحبت يارانت اندر ذی سلم *
اشك چشم آميختی با خون روان كشته بهم

ام هبت الريح من تلقاء كاظمة * واومض البرق فی الظلماء من اضم

(ام) متصله در اتصالی معنادر * تقديری امن تذكر الجيران بكيت ام من
هبوب الريح ولمعان البرق بكيت ديمكدر (هبت) فعل ماضی مؤنثدر هبوبدن
مشتقدر اسمك معناسنه (الريح) هبت قولنك فاعليدر وريح يل معناسنه در
(من) هبت قولنه متعلقدر (تلقاء) جانب معناسنه در (كاظمة)
بر موضعك اسميدر * بعضلر حضرت رسول صلی الله عليه وسلمك اولرندندر ديمشلر
(اومض) ايماضدن مشتقدر فعل ماضيدر افعال بابندن * معناسی يلدرادی
ديمكدر (البرق) قولی اومض قولنك فاعليدر اومض جمله سی هبت قولنه
معطوفدر (برق) شمشك معناسنه در (فی الظلماء) قولی اومض قولنه متعلقدر
(ظلماء) اظلمك مؤنثيدر احمر حمراء كبی ظلمتدن مشتقدر قرا كولق معناسنه
الظلماء مقدر ليله نك صفتی واقع اولمشدر * تقديری فی الليلة الظلماء ديمكدر
(من اضم) اومض قولنه متعلقدر اضم بر موضعك اسميدر بعضلر عندنده
بر طاغك اسميدر (يعنی) صاحب قصيده بكاء شديد ايله آغلديغنك سببنده تردد
ايدوب ايدركه بو خسه كوز ياشن قانه قارشدروب آقتديغك كاظمه جانبندن يل
اسدوكندنميدر يوخسه قرا كوكيجه ايچنده اضم جانبندن شمشك
يلدراديغندنميدر * پس امدی سنك افراط محبتك واردر اول اجلدن آغلرسن
(ترجمه) يا يلی اسدی كاظمه دن يوخسه برقی * الدرادی اضمده كه دفع ايتدی
ظلمتی (ديكر) يا مكر از كاظمه بادی وزيد از كوی دوست * يا مكر درنيم شب برقی

جهيدست ازانسم (شعر)

فالعينك ان قلت اكففا هممتا * وما القلبك ان قلت استفق يهم

(فا) شرط محذوفك جوابيدر تقدير كلام ان كنت تنكر افراط حبك فالعينك ان قلت اكففا ديمكدر (ما) استفهام ايچوندر (لعينيك) قولى فعل مقدره متعلقدر تقدير كلام ما وقع او حدث وعرض لعينيك ديمكدر (عيني) عينك تثنيه سيدر كافه اضافتله تثنيه نونى دوشمشدر كاف ضمير خطابدر صاحب قصيده نك كندو نفسندن عبارتدر تجريد طريقيله * عين كوز معناسنه در ان حرف شرطدر (قلت) فعل ماضى مخاطبدر (تا) عبارتدر صاحب قصيده نك كندو نفسندن تجريد طريقيله (اكففا) امر حاضردر تثنيه در عينينه خطابدر معناسى منع اولنك ديمكدر (هممتا) فعل ماضى تثنيه در (رمتا) وزنى اوزره فاعلى عينيدن عبارتدر معناسى اقرلر ديمكدر (لقلبك) قولى لعينيك كبى فعل مقدره متعلقدر تقديرى وما وقع او حدث او عرض لقلبك ديمكدر (قلب) كوكل معناسنه در كاف ضمير خطابدر صاحب قصيده نك كندو نفسندن عبارتدر تجريد طريقيله (استفق) امر حاضردر استفعال بابندن افاقتدن مشتقدر قلبه خطابدر معناسى كندو كه كل حيران اوله ديمكدر (يهم) فعل مضارعدر (يعد) وزنى اوزره وهمدن مشتقدر ودخى جائزدركه هيماندن مشتق اوله * وهمدن مشتق اولديغى تقديرجه معناسى قلب واله وحيران اولور موهومه ميل ايلر ديمكدر هيماندن مشتق اولديغى تقديرجه قلب كندو هواسنه كيدر ساكت اواز ديمكدر (بيلسكل) بو بيتده صنايع شعريه دن برصنعت واردر اول صنعته مشابهت درلر مشابهت اولدركه ايكى كلمه نك احديهماسى اخراسندن مشتق كبى اوله بونك بريله كه مشتق اولميه (هممتا) ايله (يهم) كبى (رمتا) وزنى اوزره درهميدن مشتقدر (يهم) (يعد) وزنى اوزره در وهمدن مشتقدر (يعنى) صاحب قصيده كندو نفسنه تعجبا وتوبيخا خطاب ايدوب ايدركه اكرسن افراطله محبته انكار ايده جك اولورسك كوزلريكه نه عارض اولدى عجب حالى واركه اكر كوزلريكه ياش آقدوب آغلامقدن منع اولنك ديه جك اولورسك آغلامغى زياده ايدوب منع اولنمز سيلان ايدرلر * قلبكه دخى نه عارض اولدى عجب حالى واركه اكر قلبكه افاقت بول كندو كه كل حيران اولمه ديه جك اولورسك افاقت بولميوب واله وحيران اولور كندو هواسنه كيدر (ترجمه) آغلامه ديدوكو بجه كوزلك نولدى ياش دوكر ايل ديد بكه كوكلوكه آرتوردى حيرتى (ديكر) چيست چشمت كويش كريان

منو كريان شود * چيست دل كوبى كه به شوشيفته شود زغم شعر

ايحسب الصب ان الحب منكتم * ما بين منسجم منه ومضطرم

(همزه) استفهام ايچوندر (يحسب) فعل مضارعدر ظن معناسنه در صب صفت مشبهه در ضخم وزنى اوزره عاشق معناسنه در (منكتم) اسم فاعلدر كتماندن مشتقدر كيزليوب صاقلمق معناسنه در (منسجم) قولى موصوف محذوفك صفتيدر * تقديرى دمع منسجم ديمكدر معناسى آقيجى كوزياشى ديمكدر (مضطرم) قولى دخى موصوف محذوفك صفتيدر * تقديرى قلب مضطرم ديمكدر معناسى نار عشقله مشتعل اولوب يانيجى قلب ديمكدر (يعنى) صاحب قصيده بيت سابقده تجريد طريقيله كندو نفسنه خطاب ايدوب افراط محبتنه بعض وجه ذكر ايدوب توبيخ وتشنيع ايتدكدنصكره محبتنك عدم كتمانى تصريح ايتمك قصديله خطابدن غيبته التفات ايدوب ايدركه * عاشق اولان كسنه ظن ايدرميكه دائم ومستمر آقان كوزياشيله وعشق آتشيله طوتشوب يانيجى قلب ماييننده عشق منكتم اولوب صاقلنه * امدى بو آقان كوزياشى وطوتشوب يانن عشق آتشى ماييننده عشق صاقلنورد كلدر (ترجمه) اندهكه كوزياشيله كوكل آتشى اوله * عاشق صانورمى كيزلك اولور محبتى (ديكر) اى كه پندارد كه عشق عاشقان پنهان شود * درميان آتش دلسوز وآب چشم نم شعر

لولا الهوى لم ترق دمعا على طلل * ولا ارقت لذكر البان والعلم

(لولا) حرف امتناعيه در جمله اسميه يه داخل اولور وبو جمله اسميه نك خبرى محذوف اولور وجوبله بو راده تقدير كلام لولا الهوى موجود فيك ديمكدر معناسى اكرسنده محبت اولمسيدى ديمك اولور (هوى) محبت وعشق معناسنه در (ترق) فعل مضارع مخاطبدر افعال بابندن فاعلى صاحب قصيده نك كندو نفسندن عبارتدر تجريد طريقيله * اراقتدن مشتقدر دوكك معناسنه در دمع كوز ياشنه درلر (على) ترق ديدوكى قولنه متعلقدر (طلل) ويران اولمش بنالر اثرنه درلر (ارقت) فعل ماضى مخاطبدر عبارتدر صاحب قصيده نك كندو نفسندن تجريد طريقيله * ارقدن مشتقدر اويقوسز قالمق معناسنه (ذكر) ذالك كسريله ديل ايله آكمغه ديرلر (ذكر) ذالك ضميله قلبدن آكمغه ديرلر (بان) بر آغاجدركه دكز كنارينه قريب برده اولور رعنا اولديغى اجلدن انى محبوبك قدينه تشبيه ايدرلر لسان تركيده اكاصودغون آغاجى ديرلر (علم) برطاغك اسميدر (بلسكل) بو بيتده صنايع شعريه دن صنعت مشابهت واردر (ترق) ايله (ارقت)

مامننده تنكم همتاالبه يهم كبي (يعني) صاحب قصيده غيبت طريقيله محبتك عدم كتمانني تصريح ايتدكدنصكره كندونفسنه تجريد طريقيله خطاب ايدوب ايدركه اكرذي سلمده كاظمه ده اضمده ساكن اولنلرك سنده عشق اولمسيدي ويرانه لر اوزرنده كوزياشي آقتمزدلك * ودخي باني وعلمي ذكرايدوب كيجه لروكوندزلر اويقوسزقالمزدلك (ترجمه) عشق اولمسه اكزدلك سن منازلي * هم ايتمزدي ياشلو كوزلك بواراقي (ديكر) كرنبودي عشق اشكت برطلل كي ريختي * كي بدي بي خواب چشمت ازغم بان وعلم شعر

فكيف تنكر حبا بعدما شهدت * به عليك عدول الدمع والسقم

(فا) شرط محذوفك جوابيدرتقدير كلام اذا كان الامر على ماذكرنا فكيف تنكر حبا الى آخره (كيف) ظرف مكاندر استفهام معناسني متضمندر استفهام بورادە تعجب واستبعاد ايچوندر (تنكر) فعل مضارع مخاطبدر فاعلي صاحب قصيده نك كندونفسندن عبارتدر تجريد طريقيله * سن انكار ايدرسن ديمكدر (حب) عشق معناسنه در (بعد) صكره ديمكدر (ما) مصدريه درزائد ايچون دخي اولق جائزدر (وشهدت) مؤنثدر شهادتدن مشتقدر طانقلق ويرمك معناسنه (به) شهدت قولنه متعلقدر ضمير مجرور حبا قولنه راجعدر (عليك) قولي دخي شهدت قولنه متعلقدر كاف ضمير خطابدر صاحب قصيده نك كندونفسندن عبارتدر تجريد طريقيله (عدول) قولي شهدت قولنك فاعليدر عدلك جمعيدر عدل عادل معناسنه در (دمع) كوزياشي (سقم) خسته لق (يعني) صاحب قصيده تجريد طريقيله كندونفسنده ثابت اولان عشقك ثبوتنه بعض اموري ذكر ايتدكدنصكره كير و كندونفسنه خطاب ايدوب ديركه امدي بزم دكر ايتدكمز اوزره اولنجق عشقه سن نيجه انكار ايده بيلورسن عجب حالدركه كوزلرك ياشيله خسته لغك ضعيفلغك عدالتله سنك عشقكه شهادت ايلدكدنصكره سن كندو عشقكه انكار ايلرسن وعشقكي كيزلرسك (ترجمه) عاشقلغكي نيجه سن انكار قيله سن * كوزياشيله خسته لق ويردكن شهادتي (ديكر) چون كوني انكار حبت چون كواهي ميدهد * برتوآب چشم وروي زردوسستي ازسقم شعر

واثبت الوجد خطي عبرة وضنى * مثل البهار على خديك والعنم

(واو) عطف ايچوندر (اثبت) فعل ماضيدر اثباتدن مشتقدر ايقاع معناسنه وبو اثبت جمله سي بيت سابقده شهدت قولنه معطوفدر تقديري وكيف تنكر حبا بعد

ماثبت

ما اثبت الوجد ديمكدر (وجد) عشقه وعشق حيرتنه ديرلر (خطي) اثبت نك مفعوليدر خطي خطك تثنيه سيدر عبرة قولنه مضاف اولمغله تثنيه نوني دوشدي (عبرة) كوزياشنه ديرلر (وضنى) خطي اوزرينه معطوفدر ضنى ضعيف وآرق معناسنه (مثل) ضنى دن حال واقع اولور (البهار) لفظنه مضاف اولديغي تقديرجه وخطي دن حال واقع اولور عنم قولنه مضاف اولديغي تقديرجه (بهار) صاروكله ديرلر ياخود پاپادیه ديرلر برصارو چيچك واردر اكا ديرلر (على خديك) اثبت يه متعلقدر (خدي) خدك تثنيه سيدر كافه اضافتله نون دوشدي يكاق معناسنه (كاف) ضمير خطابدر امام بوصيرينك تجريد طريقيله كندونفسندن عبارتدر (والعنم) مثل البهار اوزرينه معطوفدر عنم قزيل سوكت اغاجنه ديرلر ياخود ديار عربده براغاجك اسميدر اول اغاج غايت خوب ورعنا وكوزلدر بوداقلري قرمزي بعضلر ديديلركه عنمدن مراد قزيل قورتدر حنالو بارمغه تشبيه اولنور مثلا بنان معنم ديرلر حنالو بارمغه * وبو بيتده لف ونشر غيرمرتب واردر مثل البهار ضنى قولنه صرف اولنور والعنم خطي عبرة قولنه صرف اولنور (حاصل معنا) امام بوصيري حضرتلري بيت سابقك مضمونه عطف ايدوب وكندو نفسنه خطاب ايدوب ديركه ودخي سن عشقي نيجه انكار ايده بيلورسن عجب حالدركه سنك عشقك قزيل سوكت اغاجي مثللي قانله مخلوط اولمش وكوزلك ياشي خطلريني يكاقلرك اوزرنده اثبات ايتدكدنصكره دخي سنك عشقك صاري كل مثللي بدنك وبوزك صارولغني يكاقلرك اوزرنده ايقاع ايتدكدنصكره عشقي سن نيجه انكار ايده بيلورسن عجب حالدركه كندو عشقكه انكار ايدوب كيزلرسن (ترجمه) هم عشق يازويازمشيكن صارووقزل * صاروبكاقده رنكي قزل كوزده عبرتي * (فارسي) عشق ثابت كرد برتو خط اشك ولاغري * چون بهار ازروي ياري بررخ شاخ عنم (شعر)

نعم سرى طيف من اهوى فارقني * والحب يعترض اللذات بالالم

(نعم) حرف تصديقدر ماسبقه مقرردر * بوراده ابيات ثلثه سابقه نك مضموني تصديقدر تقدير كلام نعم ان الامر ما ظننتم ديمكدر (سرى) فعل ماضيدر معناسي كيجه ايله كلدي ديمكدر (طيف) سرى نك فاعليدر طيف خيال معناسنه (من) اسم موصولدر محبوبدن كنايتدر (اهوى) فعل مضارع متكلم وحده معناسي بن سورم ديمكدر اهوى جمله سي من موصولك صله سيدر (فا) عطف ايچوندر (ارق) فعل ماضيدر تفعيل بابندن تحتنده فاعلي ضمير مستتر هو راجعدر من

موصوله (نی) مفعول ضمیریدر متکلمدن عبارتدر امام بوصیرینك کندو نفسندن
کنایتدر معناسی بنی اویقوسز قودی دیمکدر (والحب) واو حال ایچوندر الحب
مبتدادر حب عشق معناسنه در (یعترض) فعل مضارعدر افتعال بابندن
تحتنده فاعلی مستترهو راجعدر الحب یه یعترض یبدل معناسنه تبدیل ایدر
ودوندرر دیمکدر وبو یعترض جمله سی والحب نك خبری واقع اولمشدر (اللذات)
یعترض نك مفعولیدر لذات لذتك جمعیدر (بالالم) یعترض یه متعلقدر الم ملامت
وملول اولق معناسنه (حاصل معنا) امام بوصیری تجرید طریقیله کندو نفسنی
تصدیق ایتمك وکیفیت حالن بیان ایلمك مراد ایدوب دیرکه شول امر که سن
ذکر ایتدك ابیات ثلثه سابقه نك مضمونی ایدی کرچکدر امر سنك دیدوککدر
کیفیت حالم دخی بودر که بنم سودیککم کسنه نك خیالی کیجه ایله کلدی وبنی
اویقوسز قودی حالبوکه عشق وسوکو جمله لذاتی ملامته وملوللکه تبدیل ایدر
(ترجمه) یارك خیالی کلدی قومادیکم اویویم * سوکو مکدر ایدر ایمش درلو لذتی
(فارسی) چون خیال دلبرم آمد مرا بیخواب کرد * عشق آرد درمیان خرمی
رنج والم شعر

یالائمی فی الهوی العذری معذرة * منی الیك ولو انصفت لم تلم

(یا) حرف ندادر لائم اسم فاعلدر ملامت قیلجی دیمکدر بوراده لائم تجرید طریقیله
مصنفك کندی نفسیدر (لائمی) ده یا متکلم ضمیریدر مصنفك کندو نفسندن
عبارتدر (فی الهوی) لائمی یه متعلقدر هوی عشق معناسنه در (العذری)
فی الهوی نك صفتیدر عذریده کی یا نسبت ایچوندر معناسی عذره منسوب
دیمکدر عذره بر قبیله نك اسمیدر که اول قبیله طائفه سی عشقده بر حیثیتله
مشهورلردر که انلردن بریسی عاشق اولسه فی الحال هلاك اولور (معذرة) مصدر
اعتذر والعامل فیه مقدر ای اعتذر الیك معذرة یاخود فعل محذوفك مفعولیدر
تقدیر کلام اقبل منی عذرا الیك دیمکدر معناسی بندن قبول ایله سکا عذرمی
دیمکدر (منی) جار ایله مجرور محذوف کائنة یه متعلقدر معذرة کائنة منی دیمکدر
(من) ابتدائیه محل منصوب معذره نك صفتیدر (یاء) متکلم ضمیریدر مصنفك
نفسندن عبارتدر (الیك) معذره یه متعلقدر یاخود محذوف کائنة یه متعلقدر
یاخود اوزرینه معنی دلالت ایدن فعل محذوفه متعلقدر ای معذرة کائنة منی
تنتهی الیك دیمکدر معذرة رفع دخی صحیحدر مبتداء محذوفك خبری اولمق اوزره
تقدیری هذه معذرة اولور یاخود مبتدا اولمق اوزره مرفوع ومنی صفت والیك

خبر

خبر اول وقتده الیك کون مطلقه یاخود خاصه تعلق ایدر سیاق اوزرینه دلالتیله
یاخود خبری فی الهوی العذری اوله * الیك ده (کاف) ضمیر خطابدر مصنفك
کندو نفسندن عبارتدر التفات طریقیله (لو) حرف شرطدر (انصفت) فعل
ماضی مخاطبدر انصافدن مشتقدر (تا) ضمیر خطابدر لائمدن کنایتدر (لم تلم) فعل
مضارع لم ایله مجزوم جزمك علامتی واوك حذفیدر مصنفك کندو نفسندن عبارتدر
(حاصل معنا) امام بوصیری کندو ملزم اولوب عشقنه اعتراف ایتدکدنصکره کندی
نفسنه ندا ایدوب ایدرکه یا بنی ملامت ایدیجی کسنه بنده عذره طائفه سنك عشق
واری لکن بنی ملامت ایدرسن بنم سکا عذرم وار دربندن عذری قبول ایله اکرسنك
انصافك اولسیدی بنی ملامت ایتمزدك بو عشق عذریده (ترجمه) عذری
هواده بنی ملامت قیلان کشی * انصافك اولسه ترك ایدر یدك ملامتی * ای که
درعشقم ملامت میکنی معذور دار * کرترا انصاف باشد عذر داری ازکرم شعر

عدتك حالی لاسری بمستتر * عن الوشاة ولادائی بمنحسم

(عدت) فعل ماضی مؤنثدر رمت وزنی اوزره تجاوز معناسنه در (کاف) ضمیر
خطابدر عبارتدر لائمدن مصنفك کندی نفسندن کنایتدر تجرید طریقیله * عدتك
بوراده موقع دعاده واقع اولمشدر دعاء علیه در (حالی) عدتك نك فاعلیدر معناسی
بنم حالم تجاوز ایدوب سکا وارسون دیمکدر حالدن مراد بوراده عشقدر (لا) لیس
معناسنه (سری) ده کی یا متکلم ضمیریدر معناسی بنم سرم دیمکدر (بمستتر) لانك
خبریدر واسم فاعلدر معناسی کیزلو اولیجی دیمکدر (عن الوشاة) مستتره
متعلقدر وشاة واشینك جمعیدر قضاة وزننده معناسی غمازلردن دیمکدر
(ولادائی) بمستتر اوزره معطوفدر (یا) متکلم ضمیریدر معناسی بنم دردم دیمکدر
(منحسم) اسم فاعلدر معناسی کسلیجی دیمکدر (حاصل معنا) امام بوصیری
التفات طریقیله کندو نفسنه ناصح ولائم اولوب کندو کندینی ملامت
ایتدکدنصکره کنه کندو نفسنه دعاء علیه ایدوب دیرکه بنم حالم یعنی بنم عشقم سکا
تجاوز ایدوب سکا وارسون بنم سرم غمازلردن کیزلو کادرو دخی دردم کسلور درد
دکلدر (ترجمه) حالم یتشدی سکا وسرم دکل نهان * دردم کسلمدی نه واشی
وشایتی (فارسی) حال من ازتو کذشته سرمن ازدشمنان * نیست پنهان درد من
زائل نباشد ازدلم (شعر)

محضتنی النصح لکن لست اسمعه * ان المحب عن العذال فی صمم

(محضت) فعل ماضی مخاطب (تا) ضمیر بارز متصل لائم ناصحدن عبارتدر (یا)

ضمیر متکلمدر (النصح) محضتی نك مفعول ثانیسیدر نصیحت معناسنه محضتی
النصح معناسی سن نصیحت محضه ایلدك یعنی مالایعنیدن صافی وخالص اولان
نصیحتی بکا ایلدك (لکن) حرفدر حروف مشبهه بالفعلدن اسمی محذوفدر
تقدیر کلام لکننی دیمکدر (لست اسمعه) لکننك خبریدر معناسی لکن بن اول
نصیحتی اشیدر وقبول ایدردکلم (المحب) ان نك اسمیدر (عن العذال) جمع عاذل
فعل محذوفه متعلقدر محل مرفوع ان نك خبریدر عن مجاوزت ایچوندر
تقدیر کلام ای جاوز صممه العذال ودخی عذالك صممه تعلقی صحیحدر (فی صمم)
جار ایله مجرور عن العذاله متعلقدر یاخود ان نك خبریدر وعذال صممه متعلقدر
معمولك تقدیمی اوزره محب اسم فاعلدر افعال بابندن عاشق معناسنه در عذال
اسم فاعل جمع مکسردر معناسی نصیحت ایدیجیلر دیمکدر صمم صاغرلق
معناسنه در (حاصل معنا) امام بوصیری رحمه الله عشقنك غلبه سندن لائم
ناصحك نصیحت محضه سن استماع ایتیوب لائم ناصحه خطاب ایدوب دیرکه سن
بکا مالایعنیدن صافی وخالص اولان نصیحتی ایلدك لکن بن آنی اشیدروقبول
ایدردکلم زیرا عاشق اولانه نصیحت آجی کلوب عاشق کندو یی صاغرلغه اوروب
نصیحتی دیکله مز (ترجمه) ویردلك اوا وکت اوت انی اشتمدم * لابد همیشه عاشق
اشتمز نصیحتی (فارسی) تو نصیحت میکنی دائم ولی من نشنوم * عاشقان باشدکه
دائم از ملامت در صمم شعر

انی اتهمت نصیح الشیب فی عذلی * والشیب ابعد فی نصح عن التهم

(ان) حرفدر حروف مشبهه بالفعلدن یا ضمیر بارز متکلم اسمیدر ان نك (اتهمت)
جمله سی ان نك خبریدر تهمتدن مشتقدر معناسی تحقیق بن تهمت ایلدم دیمکدر
تهمت تکذیب معناسنه در مثلا زیده تهمت ایلدم دینك معناسی زیدی تکذیب
ایلدم قولنه تصدیق ایلدم زیده عار لاحق ایتدم دیمکدر (نصیح الشیب) اتهمت نك
مفعولیدر نصیحت معناسنه در شیب پیرلکك اول مرتبه سنه دیرلر (فی عذلی)
قولی اتهمت به متعلقدر معناسی بنی ملامت اتمسنده وبکا نصیحت ایلمسنده
شیبه تهمت ایلدم دیمکدر (واو) حال ایچوندر (الشیب ابعد) نصیح الشیبدن حال
واقع اولدی ابعد اراق اولیجی دیمکدر (فی نصح) ابعد قولنه متعلقدر (تهم) تهمتك
جمعیدر درر درهنك جمعی اولدیغی کبی (حاصل معنا) امام بوصیری رحمه الله
عشقنك غلبه سن طیوب عشقندن انصافه کلوب کندی نفسنه یوروب دیرکه
تحقیق بدرستی وراستی بکا ناصح اولان پیرلکه بنی ملامتنده وبکا نصیحتنده تهمت

ایلدم حالبوکه پیرلك نصیحت ایتمسنده تهمتلردن ایراق اولیجیدر (ترجمه)
شیبم نصیحت اتدی اکا تهمت ایلدم * وجهی ندرکه شیبه کشی قیله تهمتی
(دیکر) شیب پندم دادومن بردم کمان بر پنداو * ورچه شیب اندر نصیحت
دور باشد از تهم (الفصل الثانی) فی ذکر النفس ومنع هواها

فان امارتی بالسوء ما اتعظت * من جهلها بنذیر الشیب والهرم

(فا) تعلیل ایچوندر انی اتهمت نصیح الشیب بیت سابقك یعنی اتهمت نصیح
الشیب قولنك تعلیلی واقع اولمشدر وفاء تفسیر اولمق دخی جائزدر بیت سابقك
تفسیری واقع اوله (امارة) امردن مشتقدر مبالغه صیغه سیدر علامة وزنی
اوزره معناسی زیاده امر ایدیجی دیمکدر (یا) ضمیر متکلمدر بوراده امارتی صفت
واقع اولوب موصوفی حذف اولنمشدر معناسی بنم نفس امارهم دیمکدر (بالسوء)
امارتی یه متعلقدر سوء شر ویرامزلق معناسنه (ما) نفی ایچوندر (اتعظت)
فعل ماضی مؤنثدر وعظدن مشتقدر اصلنده اوتعظت ایدی فاعلی تحتنده
مستتر هی راجعدر نفس اماره یه معناسی اول نفس اماره نصیحت اخذ ایتمدی
یعنی نصیحت قبول ایلمدی دیمکدر (من جهلها) اتعظت قولنه متعلقدر من
تعلیل ایچوندر اجل معناسنه من جهلهاده ضمیر متصل نفس اماره یه راجعدر
معناسی اول نفس اماره جهلندن اوتری دیمکدر (بنذیر الشیب) من جهلهایه
متعلقدر (نذیر) فعیل وزنی اوزره منذر معناسنه اولمق جائزدر بدیع مبدع
معناسنه اولدیغی کبی ودخی انذار معناسنه اولمق جائزدر نکیر انکار
معناسنه اولدیغی کبی * منذر معناسنه اولدیغی تقدیرجه بنذیر الشیب قولنك
معناسی اول نفس اماره شیب منذری یعنی خوف ویریجی شیبی بلمدیکی اجلدن
دیمکدر * نذیر انذار معناسنه اولدیغی تقدیرجه معناسی اول نفس اماره شیبك
تخویفن یعنی قورقمه سن بلمدیکی اجلدن (شیب) پیرلکك اول مرتبه سنه دیرلر
(والهرم) شیبه معطوفدر هرم پیرلکك نهایت مرتبه سنه دیرلر (حاصل معنا)
امام بوصیری بیت سابقك مضمونتده ندامت ایدوب انصافه کلوب دیرکه حالبوکه
شیب ناصح تهمتدن بعید ایکن شیب ناصحدن نصیحت اخذ ایتیوب شیب
ناصحه تهمت ایلدم وبو مضمونك علتن ذکر ایتمك مراد ایدینوب ایدرکه زیرا
بنم نفس امارهم بنی یرامزلغه دعوت ایدوب پیرلکك ویرفانینك قورقمسنی
بلمدیکی اجلدن وعظ ونصیحت قبول ایتیوب یرامزیرله امر ایدر (ترجمه)
اماره نفسم اولمدی وعظ ایله متعظ * شیب وهرم نذیرنی بکدی جهالتی (دیکر)

نفس بدفرمان بیدهامیکند دینم خراب * وزجهالت پند نپذیرد زپیر وزهرم
شعر

ولا اعدّت من الفعل الجمیل قری * ضیف الم برأسی غیر محتشم

(واو) عطف ایچوندر (لا) نفی ایچوندر (اعدّت) فعل ماضئ مؤنثدر افعال بابندن اتعظت اوزرینه معطوفدر فاعلی تحتنده مستتر هی راجعدر نفس اماره یه معناسی ودخی بنم نفس امارهم احضار ایلمدی یعنی مهیا ایدوب براقلمدی (من الفعل) اعدّت قولنه متعلقدر فعلدن مراد عمل صالح وخصلت مرضیه درودخی جائزکه من الفعل ظرف مستقر اولوب قری دن حال واقع اوله (قری) ضیافت وقونقلق ایتمك معناسنه ضیف قونق معناسنه بوراده ضیفدن مراد شیبدر (الم) فعل ماضیدر اعد وزنی اوزره الماامدن مشتقدر نزول ایتمك معناسنه الم جمله سی ضیفه صفت واقع اولمشدر (برأسی) الم یه متعلقدر یا ضمیر متکلمدر (غیر محتشم) ضیفدن حالدر احتشامدن مشتقدر شینك ضمه سی وکسره سی جائزدر معزز ومکرم معناسنه (یعنی) امام بوصیری بنم نفس امارهم بنی برامر لغه دعوت ایدر وعظ ونصیحت قبول ایلمزدیوب کیرو نفس اماره دن شکایت ایدوب دیرکه ودخی بنم نفس امارهم فعل جمیلدن یعنی اعمال صالحه دن وخصال مرضیه دن برعمل و برخصلت احضار ایدوب معزز ومکرم اولمدیغی حالده بنم باشمه نازل وبکا قونق اولان پیرلکك قونقلغی ایچون براقلمدی (ترجمه) برغیر محتشم قونق ایندی بکا نزول * قیلمدی نفسم اکا فعل جمیلدن ضیافتی (دیکر) هم نکرد اوکارنیکو بهر مهمانی که او * برسرم آمدفرو وزمن نکشت او محتشم

لو کنت اعلم انی ما اوقره * کتمت سرا بدا لی منه بالکتم

(لو) حرف شرطدر (کنت) فعل ماضی متکلمدر فعلدر افعال ناقصه دن (اعلم انی ما اوقره) جمله سی خبری واقع اولمشدر (اعلم) کذلك فعل ماضی متکلمدر (انی) ده یا ضمیر متکلمدر (ما) نفی ایچوندر (اوقر) فعل مضارع متکلمدر توقیردن مشتقدر قونقلق معناسنه فاعلی تحتنده مستتر انا عبارتدر ناظمك کندوسندن وقره ده مفعول ضمیری شیبه راجعدر (کتمت) فعل ماضی متکلمدر جائزکه کتمدن مشتق اوله کافك فتحی وتانك سکونیله ودخی جائزکه کتمدن مشتق اوله کافك کسری وتانك فتحیله * وجه اول اوزره معناسی بن ستر ایدردم وجه ثانی معناسی بن حنا یقاردم (سرا) کتمت نك مفعولیدر سر امر خفی معناسنه بوراده سردن مراد پیرلکدر (بدا) فعل ماضیدر معناسی ظاهر اولدی دیمکدر بدا

جمله سی

جمله سی سرا قولنك صفتیدر (لی) بدایه متعلقدر (یا) ضمیر متکلمدر (منه) قولی فعل مقدره متعلقدر بدانك فاعلندن حال واقع اولمشدر منه ده کی ضمیر مجرور شیبه راجعدر (بالکتم) کتمت یه متعلقدر کتم کافك کسری وتانك فتحیله بویا وحنا معناسنه در (حاصل معنا) ناظم باشمه نازل اولان قونغك قونقلغی ایچون عمل صالح وخصلت مرضیه حاضر لمدیغنه نادم اولوب دیرکه اکر بن اول ضیف عزیزی قونقلیوب معزز ومکرم ایدوب حرمت اتمدیکم بیله ایدم بنم ایچون ظاهر اولان سریکه پیرلك علامتیدر بویا ایله بویاردم وحنا یقاردم خلقك مطعنی اولوب رسوای عام اولمزدم (ترجمه) بلسم که حرمت ایده مزم باشم آغنه * کتم ایدردم سوادکتم برله شیبتی (دیکر) کربدانستم که مهمانرا نمی دارم عزیز * کردمی تغییر اسفیدی مویم از کتم شعر

من لی برد جماح من غوایتها * کما یرد جماح الخیل باللجم

(من) استفهام استنطاقی ایچوندر ودخی استفهام انکاری ایچون اولمق جائزدر براحد قادر دکلدر دیمك معناسنه (لی) فعل مقدره متعلقدر تقدیری من یضمن لی ویعین دیمکدر (یا) ضمیر متکلمدر (برد) ذکر اولنان فعل مقدره متعلقدر (رد) منع معناسنه در (جماح) جامشلق یعنی هوا وباطله یه یلتمك (من غوایتها) فعل مقدره متعلقدر ظرف مستقردر جماحدن صفت واقع اولمشدر (غوایت) ضلالت یعنی آزغونلق دیمکدر (ها) ضمیر مجرور نفس اماره یه راجعدر (کما یرد) (کاف) مثل معناسنه در ردك صفتی واقع اولمشدر (ما) مصدریه در زائده اولمق جائز (یرد) فعل مضارع مجهولدر معناسی منع اولنور دیمك (جماح الخیل) یردنك قائم مقام فاعلیدر (خیل) آت دیمك (باللجم) یرد یه متعلقدر اویان معناسنه در (حاصل معنا) ناظم ضیف عزیزکه پیرلکدر قونقلمدیغی وآنی معزز ومکرم قیلمدیغی وحرمت اتمدیکی نفس اماره نك ضلالتندن اولدیغی اجلدن نفس اماره نك ضلالتنك منع اولنماسن مراد ایدوب دیرکه کیمدر بنم نفس امارهمك ضلالتندن اولان جامشلغی کیدروب وضلالتدن دوندروب بکا معین اوله نتکیم آزغون آتلرك جامشلغی اویانلر دوندریلوب منع اولندیغی کبی (ترجمه) آتك جماحی نتکیم رد ایدر لجام * ای کاشکی رد اولیدی نفسم غوایتی (دیکر) نفس سرکش را زبیراهی که می ارد براه * چون لکام اسپ سرکش آورد باراه هم

فلا ترم بالمعاصی کسر شهوتها * ان الطعام یقوی شهوة النهم

(فا) شرط محذوفك جوابیدر تقدیری ان عرفت ان النفس الامارة حریصة علی

الشرور والقبايح فلا ترم بالمعاصی دیمکدر (لا) نهی ایچوندر ترم فعل مضارع مخاطبدر رومدن مشتقدر فاعلی تحتنده ضمیر مستتر انت عبارتدر ناظمك کندو نفسندن التفات طریقیله ٭ معناسی طلب ایلمه سن دیمکدر (بالمعاصی) لاترم قولنه متعلقدر (معاصی) معصیتك جمعیدر کناه معناسنه (شهوت) لذت معناسنه (ها) ضمیر مجرور نفس اماره یه راجعدر (یقوی) فعل مضارعدر معناسی قوت ویرر دیمکدر فاعلی تحتنده مستتر هو راجعدر الطعامه (شهوة النهم) یقوینك مفعولیدر (نهم) صفت مشبهه در حریص معناسنه (حاصل معنی) ناظم نفس امارهنك ضلالتدن منع اولنمسنه چاره بولمیوب شرور وقبایحه زیاده حریص کوروب امیددرکه انصافه کله بر مقدار مرادن آله دیوب معاصی ایتمکه قومق یعنی ترك ایتمك استه یجك کیرو کندو نفسنه خطاب ایدوب دیرکه ای نجان سن نفس امارهیی شرور وقبایحه حریص کوروب حریص ایدوکن بلدکسه اول نفس امارهنك حرصیله شهوتنی کسر ایدوب صیوب کیدرمسنی نفس امارهیی معصیتلر ایتمك اوزرینه قومغله طلب ایلمه زیرا معصیت نفس امارهنك طعامیدر طعام خود حریص اولان کسهنك شهوتنی زیاده قوی ایدر (ترجمه) پس معصیتلر ایله کوکل شهوتن صمه ٭ قوتلنور طعامله حرص اهلی شهوتی (دیکر) پس مجو بر فعل عصیان کسر شهوتهای نفس ٭ زانکه قوت میدهد شهوت طعام اندر شکم شعر

والنفس كالطفل ان تهمله شب على ٭ حب الرضاع وان تفطمه ينفطم

(واو) حال ایچوندر کاف تشبیه ایچوندر طفل ولد دیمك (ان) حرف شرطدر (تهمل) فعل مضارع مخاطبدر اهمالدن مشتقدر ترك ایتمك وقومق معناسنه فاعلی تحتنده مستتر انت التفات طریقیله ناظمك نفسندن عبارتدر تهمله قولنده کی مفعول ضمیری طفله راجعدر (شب) فعل ماضیدر شبابدن مشتقدر یکت وقوی اولور معناسنه (علی حب) شب قولنه متعلقدر (رضاع) ایمك معناسنهدر (واو) عطف ایچوندر (ان) حرف شرطدر (تفطم) فعل مضارع مخاطبدر فطامدن مشتقدر آیرمق معناسنه فاعلی تحتنده مستتر انت ناظمدن عبارتدر کماذکر تفطمه دهکی مفعول ضمیری طفله راجعدر (ینفطم) فعل مضارعدر انفعال بابندن انفطامدن مشتقدر کسلور معناسنه فاعلی تحتنده مستتر هو راجعدر طفله (حاصل معنا) ناظم بیت سابقك مضموننی تأکید واثبات قصد ایدوب دیرکه حالبوکه نفس اماره چوجق کبیدر اکر اول امزچوجغی

ایمکدن کسمیوب اهمال ایده جك اولورسك ممه یه حریص اولوب ایمهنك محبتی غالب اولور وممه ایمك اوزرینه یکت اولوب قوی اولور اکر ایمکدن کسه جك اولورسك ممهدن کسلوب حرصی زائل اولور ٭ نفس امارهیی دخی معاصی ایشلمکدن کسمیوب اهمال ایده جك اولورسك معاصی ایشلمك اوزرینه قوی اولوب حریص اولور ٭ واکر معاصی ایشلمکدن منع ایده جك اولورسك معاصیدن کسلوب حرصی زائل وخیره مائل اولور (بیت) نفسك رضیعه بکزر امر قوریسك اکر ٭ سوددن کسرسك اوکنور ایدر قناعتی (دیکر) نفس چون طفلست کر شیرش دهی دائم خورد ٭ ور زشیرش باز کیری اونخواهد هیچ دم (شعر)

فاصرف هواها وحاذر ان تولیه ٭ ان الهوی ما تولی یصم او یصم

(فا) شرط محذوفك جوابیدر تقدیر کلام اذا عرفت شأن النفس الامارة وحالها فاصرف هواها دیمکدر (اصرف) امر حاضردر التفات طریقیله ناظمك نفسنه خطابدر ٭ معناسی تغییر ایله ودوندر دیمکدر (هواها) اصرف قولنك مفعولیدر ضمیر مجرور نفس اماره یه راجعدر ٭ یعنی نفس امارهنك شرور وقبایحه هواسنی ومیلنی دوندر دیمکدر (حاذر) امر حاضردر بو دخی ناظمك نفسنه خطابدر ٭ معناسی خوف ایدوب احتراز ایله دیمکدر (ان) مصدریه در (تولی) فعل مضارع مخاطبدر تفعیل بابندن فاعلی تحتنده مستتر انت ناظمك نفسندن عبارتدر (تولیه) دهکی ضمیر متصل هواها یه راجعدر ٭ معناسی نفس امارهنك هواسنی اوزرینه حاکم قیلمقدن احتراز ایله دیمکدر (ان الهوی) تقدیری لان الهوی دیمکدر لام جاره حذف اولنمشدر وحاذر ان تولیه قولنه تعلیلدر (ما تولی) (ما) شرط ایچوندر دخی مادام معناسنه اولمق جائزدر ٭ وجه اول اوزره معناسی نجان نفس امارهنك هواسی اوزرینه حاکم اوله جق اولورسه دیمکدر ٭ وجه ثانی اوزره مادامکه نفس امارهنك هواسی اوزرینه حاکم اوله دیمکدر (یصم) فعل مضارعدر افعال بابندن اصمادن مشتقدر اصلنده یصمی ایدی علامت جزمدن اوتری یا دوشدی ما تولی قولنك جوابی واقع اولمشدر هلاك ایدر دیمکدر (او یصم) یانك فتحه سیله یصم قولنه معطوفدر بعدوزنی اوزرهدر ٭ وصمدن مشتقدر معناسی عیب کتورر دیمکدر (حاصل معنا) ناظم نفس امارهنك شانی وحالی نه شی اوزره اولدیغن بلدیردکدنصکره دیرکه ٭ اکر نفس امارهنك شاننی وحالنی بلدکسه سن اول نفس امارهنك هواسنی تغییر ایدوب دوندر اول نفس امارهنك هواسنی اوزرینه حاکم قیلمقدن حذر ایدوب احتراز ایله ٭ زیرا چن سنك اوزرینه اول هوا

حاكم اوله جق اولورسه سنى هلاك ايدر وياخود سنى عيبلو قيلور (ترجمه) نفسك هواسى اود كتورر ساكه پس اتك * دوندر هواسى آكا ويرمه امارتى (ديكر) بازكيرش ازهوا برخود هوا حاكم مكن * چون هوا حاكم شود دين بشيدا كشت كم شعر

وراعها وهى فى الاعمال سائمة * وان هى استحلت المرعى فلاتسم

(واو) عطف ايچوندر (راعها) فاصرف قولنه معطوفدر (راع) امر حاضردر مفاعله بابندن ناظمك نفسنه خطابدر التفات طريقيله راعها ده كى ضمير منصوب متصل نفس اماره يه راجعدر * معناسى اول نفس اماره يى كود وضبط ايله ديمكدر (واو) حال ايچوندر (هى) نفس اماره يه راجعدر (فى الاعمال) سائمه قولنه متعلقدر (اعمال) عملك جمعيدر مراد اعمال صالحه ديمكدر (سائمه) صالمه يوررديمك (واو) ابتدا ايچوندر (ان) حرف شرطدر (هى) ضمير منفصلدر نفس اماره يه راجعدر وفعل محذوفك فاعليدر (استحلت) فعل محذوفك تفسيرى واقع اولمشدر تقديركلام وان استحلت هى استحلت ديمكدر * حق تعالينك (وان احد من المشركين استجارك) قولنك طريقى اوزره در (المرعى) استحلت قولنك مفعوليدر اوتلاق معناسنه * استحلت المرعى قولنك معناسى اول نفس اماره اوتلاغى طاتلو بوله جق اولورسه ديمكدر (فا) جواب ايچوندر (لاتسم) نهى حاضردر اسامتدن مشتقدر ناظمك نفسنه خطابدر معناسى اول نفس اماره يى لذت بولديغى مرعى ده كودمه ورعى ايله ديمكدر (حاصل معنا) ناظم فاصرف هواها قولنه عطف ايدوب ديركه * ودخى سن نفس اماره نك شانى وحالى بلدكسه اول نفس اماره يى كودب ضبط ايله حالبوكه اول نفس اماره اعمال صالحه ده صالمه يورر قيجان اول نفس اماره مرعايى لذيذ وطاتلو بوله جق اولورسه سن اول نفس اماره يى كندويه لذيذ كلان مرعاده رعى ايلمه برآخر مرعاده رعى ايله كه نفس اماره يى رياضت شديده اوزرينه قيله سن (ترجمه) كود صالمه اولسون آنى يخشى رعايت ايت * مرعايى طاتلو بولديغى دم قواسامى (ديكر) نفس رامقهوركن چون در هوا جولان كند * وربچيزى انس كيرد بازدارش ازستم شعر

كم حسنت لذة للمرء قاتلة * من حيث لم يدران السم فى الدسم

(كم) خبريه در كثيرا ما معناسنه در (حسنت) فعل ماضى مؤنثدر تفعيل بابندن تحسنده فاعلى مستتر هى راجعدر نفس اماره يه معناسى اول نفس اماره

كوبجك كوستررديمكدر (لذة) حسنت قولنك مفعوليدر (للمرء) حسنت قولنه متعلقدر (مرء) كشى ديمك (قاتلة) لذة قولنك صفتيدر (من حيث) تعليل ايچوندر حسنت قولنه متعلقدر (لم يدر) حيث قولنك مضاف اليهيدر لم يعلم ولم يفهم معناسنه تحسنده فاعلى مستتر هو راجعدر للمرء قولنه (ان السم فى الدسم) لم يدرنك مفعوليدر (سم) زهر معناسنه در (دسم) دهن وطعام معناسنه در (حاصل معنا) ناظم بيت سابقك مصراع ثانيسنك مضمونده چن اول نفس اماره مرعايى لذيذ وطاتلو بوله جق اولورسه سن آنى كند ويه لذيذ كان مرعاده رعى ايله ديد كندنصكره بونك اوزرينه تعليل قصد ايدوب ديركه * نيجه كره اول نفس اماره كشى يه خدعه ايدوب فى الحقيقه لذت اولميان بلكه كشينك سبب هلاكى اولان نسنه يى بحسب الصوره كوبجك كوسترشول حيثيتله كه كشى فهم ايده مز طعام منده زهر وار در نفس اماره كا خدعه ايتمشدر (ترجمه) اى نيجه نسنه طاتلو كاور نسه عاقبت * معلوم اولور كه زهر درانك دسومى (ديكر) لذتى كان بامضرت باشد ار آيد بشخص * وآنچنان كود رنبايد آنكه زهرست درد سم شعر

واخش الدسائس من جوع ومن شبع * فرب مخمصة شر من التخم

(واو) عطف ايچوندر (اخش) امر حاضردر خشى يخشى دن درديجى بابدندر سن خوف ايله ديمكدر التفات طريقيله ناظمك نفسنه خطابدر (الدسائس) اخش قولنك مفعوليدر دسائس دسيسه نك جمعيدر كيزلو فتنه لر معناسنه (من جوع) دسائسك بيانى واقع اولمشدر آجلق ديمك (ومن شبع) من جوع قولى اوزره معطوفدر طوقلق معناسنه (فرب) ده كى فا تعليل ايچوندر رب اصلنده تقليل ايچوندر بومحلده تكثير ايچوندر (مخمصة) مصدردر مسغبة وزنى اوزره زياده آجلق معناسنه. فرب مخمصة قولنك متعلقى محذوفدر تقديرى فرب مخمصة شر من التخم رأيته ديمكدر (شر) مجرور اولمق جائز مخمصة قولندن صفت واقع اولق اوزره ومرفوع اولق جائز مبتدا محذوفك خبرى اولمق اوزره * تقديرى هى شر ديمكدر هى شر جمله سى محلا مجروردر مخمصه دن صفت واقع اولمق اوزره * شر خيرك ضديدر (من التخم) شر قولنه متعلقدر (تخم) اصلنده تخمة ايدى تانك ضمى وخانك وميمك فتحيله جمعى تخمات كلور تخمة دخى اصلنده وخمة ايدى واو تايه قلب اولندى تكلانده قلب اولنديغى كبى بور اده تاء ثانيه حذف اولندى قافيه اجليچون زياده طوقلق وامتلا معناسنه (حاصل معنى) ناظم نفس اماره نك

بعض خدعه‌سن ذکر ایتدکدنصکره اول نفس اماره‌نك کیزلو فتنه‌لرن ذکر ایدرلر
اندن خوف اولنماسن امر ایتمك مراد ایدوب دیرکه * خوف ایدوب قورق نفس
اماره‌نك کیزلو فتنه‌لرندنکه آچلقدن وطوقلقدن حاصل اولور زیرا آچلقدن
حدت وسوء خلق وملالت ومشوش الحال اولمق حاصل اولور بلکه یقین اولورکه
کشینك لسانی اوزرینه مالاینبغی جریان ایدروب کفره باعث اولور وطوقلقدن
قسوت وغفلت وغلبهٔ شهوت حاصل اولور اما اکثر اوقاتده آچلق طوقلقدن
اشد اولور زیرا کفره باعث اولمسی واردر (ترجمه) میل ایتمه جوعه شبعه
همان اوسطی کوزت * ای نیجه مخمصه کتوررنیجه بطنتی (دیکر) خوش بترس
ازحیلهای نفس چون جوع وشبع * که کهی شد کرسنکی بدتر زسیر وتخم
شعر

واستفرغ الدمع من عین قد امتلأت * من المحارم والزم حمیة الندم

(استفرغ) امر حاضر در استفعال بابندن ناظمك نفسنه خطابدر بطریق الالتفات (الدمع) استفرغ قولنك مفعولیدر (دمع) کوزیاشی دیمك (من عین) استفرغ قولنه متعلقدر معناسی کوزکدن یاش آقدوب آغله دیمکدر (امتلأت) فعل ماضی مفرد مؤنثدر افتعال بابندن فاعلی تحتنده مستتر هی راجعدر عینه معناسی طولدی دیمکدر (من المحارم) امتلأت قولنه متعلقدر (محارم) محرمك جمعیدر محرم حرام معناسنه (الزم) امر حاضر در دردنجی بابدن استفرغ اوزره معطوفدر معناسی ملازمت ایله دیمکدر (حمیة الندم) الزمك مفعولیدر (حمیة) فنیه وزنی اوزره دراصلی حموه ایدی نتکم فنیه اصلنده قنوه ایدی حمیه حفظ وغیرت معناسنه در (ندم) ندامت معناسنه یعنی رجوع وتوبه وپشیمانلق (حاصل معنا) صاحب قصیده مقدما نفس اماره‌نك جمیع جهتلرندن وجمیع جهتلرندن نصیحت اخذ ایتمه‌دوکن ذکر ایدوب ونفس اماره‌نك هواسنی تغییر ایتمك واجب ایدوکن بیان ایتدکدنصکره آغلمق توبه وندامت اثری مقدمه‌سی ایدوکنه اشارت ایدوب ایدرکه * کوزیاشن دوکوب آغله که کوزلك حرامه ونامشروع یره نظر ایلمکدن عصیان اخلاطیله طولمش ومختل الحال اولمشدر ودخی ندامت حفظنه وتوبه ورجوع غیرتنه ملازمت ایله امیددرکه معفو ومصون اولوب محزون ومغبون اولمیه سن (ترجمه) یاشی حرامیله طولو کوزلردن آقدوب قلغل بکن کناهلرك ایچون ندامتی (دیکر) پس بسیار ازدید کان اشکت که چشمت پرشده * ازمحارم پس ملازم شو بدرکاه ندم (شعر)

وخالف النفس والشیطان واعصهما * وان هما محضاك النصح فاتهم

(خالف) امر حاضر در مفاعله بابندن التفات طریقیله ناظمك نفسنه خطابدر معناسی مخالفت ایله نفسه دخی شیطانه دیمکدر (النفس) خالفك مفعولیدر (والشیطان) نفس اوزره معطوفدر نفس دیوکشینك ذاتنه اطلاق ایدرلرکه انادیمکله تعبیر اولنور وبعضلر نفس عقلدر دیدیلر * اکر خیره یلترسه نفس مطمئنه دیرلر اکر شره یلترسه نفس اماره دیرلر اکر ایکیسنه یلترسه نفس ملهمه دیرلر شیطان اصلنده ملك صفاتیله متصف ایدی آدم علیه السلامه تکبرلنوب سجده ایتمدیکیچون درکاهدن سوریلوب لعنت اولندی ودخی شول کسه‌لرکه کشیی نامشروع یره یلتجیلردر انس وکرك جن انلره دخی شیطان اطلاق اولنور استعاره طریقیله (واعصهما) قولی وخالف قولنه معطوفدر (اعص) امر حاضر در ایکنجی بابدن عصیاندن مشتقدر ضمیر متصل نفسه وشیطانه راجعدر معناسی نفسه وشیطانه عاصی اول نفسك هواسنه موافقت ایله وشیطانك امرینه اطاعت ایتمه دیمکدر (وان هما) ان حرف شرطدر هما فعل محذوفك فاعلیدر نفسه وشیطانه راجعدر (محضاك) قولی فعل محذوفك تفسیری واقع اولمشدر (وان احد من المشرکین استجارك) آیت کریمه‌سی اسلوبی اوزرینه‌در محضا فعل ماضی تثنیه‌در فاعلی نفسله شیطاندن عبارتدر کاف ضمیر بارز متصل محضانك مفعول اولیدر ناظمك نفسنه راجعدر (النصح) قولی محضا قولنك مفعول ثانیسیدر نصح نصیحت معناسنه (وان هما محضاك النصح) قولنك معناسی نفسله شیطان سکا صورتا اخلاصله محض نصیحت ایدرلرسه دیمکدر (فاتهم) ده فا جواب ایچوندر اتهم جمله‌سی وان هما قولنك جوابیدر اتهم امر حاضر در افتعال بابندن تهمتدن مشتقدر معناسی نفسه وشیطانه تهمت ایله یعنی سوزلرن استماع ایتمیوب تکذیب ایله دیمکدر (حاصل معنی) ناظم بیت سابقده توبه ورجوع غیرتنه وپشیمانلق حفظنه ملازمت ایله دیو کندی نفسنه امر ایتدکدنصکره نفسه وشیطانه دخی مخالفت ایتمك لازم اولدیغی اجلدن کیرو نفسنه خطاب ایدوب ایدرکه * مخالفت ایله نفسه وشیطانه نفسك هواسنه وشیطانك اغواسنه موافقت ایتمه وبو ایکیسنه عاصی اولوب امرلرینه امتثال واطاعت ایتمه حتی بونلر سکا صورتا اخلاص اوزرینه محض نصیحت واظهار مودت ومحبت ایده‌جك اولورلرسه سن بونلره تهمت ایله یعنی نصیحتلرین واظهار مودتلرین تکذیب ایدوب بونلرك مقالین استماع ایلمه

زیرا بو ایکیسی عدودر بوندن البته غرضلری وخدعه‌لری ومکروحیله‌لری واردر (ترجمه) شیطانه نفسه عاصی اولوب قیل مخالفت * اوکت ویررلر ایسه سکا ایله تهمتی (دیکر) برخلاف نفس وشیطان باش فرمان شان مبر * ور نصیحت میکنندت دار ایشان متهم (شعر)

ولا تطع منهما خصما ولا حکما * فانت تعرف کید الخصم والحکم

(لا تطع) نهی حاضردر اطاعتدن مشتقدر ناظمك نفسنه خطابدر (منهما) لا تطع قولنك مفعول محذوفنك بیانی واقع اولمشدر تقدیر کلام (ولا تطع کل واحد منهما) دیمکدر هما نفسه وشیطانه راجعدر معناسی نفسدن وشیطاندن هر برینه اطاعت ایدوب مطیع اولمه دیمکدر (خصما) منهما قولنده‌کی ضمیر مجرور متصلك مرجع الیهی اولان نفسدن وشیطاندن حال واقع اولمشدر (ولا حکما) خصما قولنه معطوفدر خصما معناسی خصومت ایدیجی اولدقلری حالده دیمکدر حکما قولنك معناسی دخی سن مطیع اولمه نفسه وشیطانه حاکم اولدقلری حالده دیمکدر (فا) تعلیل ایچوندر (انت) ضمیر مخاطبدر ناظمك کندو نفسنه خطابدر (تعرف) فعل مضارع مخاطبدر معناسی بیلورسن دیمکدر (کید الخصم) تعرف قولنك مفعولیدر کید مکر وحیله معناسنه (والحکم) کید الخصم اوزره معطوفدر قافیه اجلیچون میم مکسور قلنمشدر (حاصل معنی) ناظم بیت سابقده نفسه وشیطانه مخالفت ایله دیدکدنصکره نفسك وشیطانك هر برینك انصاری واعوانی وار ایدوکنه تنبیه ایدوب وبونلر خصومت ایدیجی اولدقلری حالده وحاکم دخی اولدقلری حالده بونلره اطاعت اولنمامسنه تأکید وتنبیه ایدوب ایدرکه * نفسه وشیطانه مطیع اولمه بونلرك خصومتی اولوب سنك ایچون خصم اولدقلری حالده ودخی سنك اوزریکه حاکم اولدقلری حالده حکومتلرینه اطاعت ایلمه زیرا سن بونلرك خصومتنی وحکومتنی بیلورسن حکومتلری حق اوزره دکلدر بلکه حکومتلرنده مکر وشر کثیر واردر (ترجمه) خصم وحکم فسادن بیلورسك سن انلره * خصم اولسه‌لر یا خود حکم اتمه اطاعتی (دیکر) ترك کن فرمان ایشان خواه خصمند یا حکم * زانکه میدانی تو کید خصم هم مکر حکم (شعر)

استغفر الله من قول بلا عمل * لقد نسبت به نسلا لذی عقم

(استغفر) فعل مضارع متکلم وحده‌در استفعال بابندندر معناسی اللهدن مغفرت طلب ایدرین دیمکدر (من قول) استغفر الله قولنه متعلقدر من اجل

قول

قول معناسنه‌در (بلا عمل) قولنك صفتیدر معناسی اویله قول که ترك عمله مقارندر دیمکدر (لقد نسبت) قولنده‌کی (لام) قسم محذوفك جوابیدر تقدیر کلام والله لقد نسبت دیمکدر (قد) تحقیق ایچوندر نسبت فعل ماضی متکلم وحده‌در نسبتدن مشتقدر (به) نسبت به متعلقدر ضمیر مجرور من قول قولنده‌کی قوله راجعدر (نسلا) نسبت قولنك مفعولیدر نسل ولد معناسنه (لذی عقم) قولی فعل مقدره متعلق اولوب نسلا قولنه صفت واقع اولمق جائزدر ودخی لام جاره الی معناسنه اولوب نسبت به متعلق اولمق جائزدر بو تقدیرجه به ده با سبب معناسنه اولور * تقدیر کلام والله ان کان القول ثابتا بلا عمل لقد نسبت بسبب کون القول غیر ثابت بالعمل نسلا الی شخص ذی عقم دیمکدر (ذی عقم) دیو ولد کلمیناره وعورته اطلاق ایدرلر (حاصل معنی) ناظم معصیتلرینك قباحتن کوردکدنصکره ونفسك هواسندن اعراض ایتدکدنصکره حق تعالیدن مغفرت طلب ایدوب ایدرکه * الله تعالیدن مغفرت طلب ایدوب اللهه صغنورم عمله مقارن اولمیوب عملی اولمیان قولدن اوتری اول الله تبارك وتعالی حقیچون عمله مقارن اولمیان قولدن عمل کلمسی شول ولدی اولمز عورتدن ولد کلمسنه نسبت ایدرم امدی عمل ایله اولمیان قوله اعتماد ایتمك ولدی اولمز عورتدن ولد طلب ایتمکه بکزر (ترجمه) نسل عقیمه نسبت ایدوب قول بی عمل * چون نسبت ایتدم ایدرم آندن انابتی (دیکر) میکنم استغفر الله از کلام بی عمل * بچه میخواهم ازان زن کو بود صاحب عقم (شعر)

امرتك الخیر لکن ما ائتمرت به * وما استقمت فما قولی لك استقم

(امرت) فعل ماضی متکلم وحده کاف ضمیر مخاطبدر ایضا معناسی بن سکا امر ایتدم دیمك (الخیر) امرتك قولنك مفعولیدر حذف وایصال قبیلندندر نزع خافض اوزره منصوبدر تقدیری امرتك بالخیر دیمکدر خیر شول نسنه‌درکه انکیچون عاقبت حمیده اوله (لکن) استدراك ایچوندر (ما) نفی ایچوندر (ائتمرت) فعل ماضی متکلم وحده افتعال بابندندر (به) ما ائتمرت قولنه متعلقدر ضمیر مجرور (امرتك الخیر) مضمونه راجعدر معناسی بن سکا امر ایتدیکمله مؤتمر اولمدم * یعنی اهتمام ایدوب اکا امتثال ایلمدم (وما استقمت) قولنده‌کی (واو) عطف ایچوندر (ما) نفی ایچوندر (استقمت) فعل ماضی متکلم وحده استفعال بابندندر استقامتدن مشتقدر وما استقمت امرتك الخیر قولنه معطوفدر استقامتدن مراد خیراتی ایشلمك اوزرینه مداومتدر منکراتی ترك اوزرینه مواظبتدر

واللهدن قورقوق ورسولی سومك (فما قولی) ده (فا) شرط محذوفك جوابيدر تقدير كلام اذالم استقم فما بوثر قولی ديمكدر ما استفهام ايچوندر يا ضمير متكلمدر (لك) ده لام مقدره متعلق اولمق جائزدر تقديری فما يوثر قولی لك ديمكدر ودخی قولی يه متعلق اولمقده جائز كاف ضمير خطابدر ايضا (استقم) امر حاضردر استقامتدن مشتقدر فاقولنك مقولی واقع اولمشدر (حاصل معنی) ناظم بيت سابقك مضمونن تفسيرا يتمك ومفهومن بيان ايلمك مراد ايدوب كيرو كندو نفسنه خطاب ايدوب ايدركه *بن سكا امر ايلدم شول خيركه انكيچون عاقبت حميده واردر لكن بن اول امری قبول ايدوب اكا امتثال ايلمدم وانكله عامل اولمدم ودخی خيراتی ترك ايدوب ومنكراتی ايشليوب حق تعالی جانبندن اولان اوامرك ونواهينك خلافی اوزرينه اولدم مستقيم اولمدم *امدی بن بو حال اوزرينه اولوب مستقيم اولميجق بنم سكا مستقيم اول ديديكم نه دروسكا نيجه مؤثر اوله بيلور وناصل نسنه يه مفيددر لكن سوزی سويليانه نظر ايلمه سوزينه نظر ايله كما قيل لا تنظر الی من قال وانظر الی ما قال (ترجمه) خير ايشله ديدم ايشلمدم طوغری اولمدم *پس نيجه قبول ديرم سكا بن استقامتی (ديكر) امر تو كردم بخير وخود نكردم هيچ خير *راستی دردين چه كويم راست شودر كفتنم (شعر)

ولا تزودت قبل الموت نافلة * ولم اصل سوی فرض ولم اصم

(واو) عطف ايچوندر (لا) نافيه در (تزودت) فعل ماضی متكلم وحده تفعل بابندن وما استقمت قولنه معطوفدر معناسی ودخی بن آزق طوتمدم وآخرت لوازمن كورمدم (قبل الموت نافلة) تزودت قولنك مفعوليدر معناسی فرض اولان نمازدن واورجدن غيری نافله نماز قيليوب ونافله اوروج طوتوب آزق ايدنمدم (ولم اصل) ولا تزودت قولنه معطوفدر اصل فعل مضارع متكلم وحده تفعيل بابندن *اصلنده اصلی ايدی علامت جزمدن ياساقط اولدی معناسی بن نماز قيلمدم (سوی فرض) معناسی فرض اولان نمازدن غيری (ولم اصم) واو عطف ايچوندر ولا تزودت اوزرينه معطوفدر اصم فعل مضارع متكلم وحده اصلنده اصوم ايدی لم داخل اولوب جزم عمل ايدوب اجتماع ساكنين لازم كلوب واو حذف اولندی *معناسی فرض اولان اورجدن غيری بن اوروج طوتمدم (حاصل معنا) ناظم بيت سابقك مصراع ثانيسينك مضموننده تأسف وتحسر ايدوب حق تعالی جانبندن اولان اوامرك ونواهينك خلافی اوزرينه اولوب

طوغری اولمدم ديدكدنصكره كيرو تأسف وتحسر ايدوب دير كه *ودخی ازق طوتمدم وآخرت يراغن كورمدم بكا اولوم كلمزدن اول عبادات نافله يه مشغول اولمدم وفرض اولان نمازدن واورجدن غيری نافله نماز قيلمدم ونافله اوروج طوتمدم (ترجمه) اولمزدن اول نوافله زاد ايدنمدم *صوم وصلوتی قيلمدم الا فريضی (ديكر) سنتی هركز نكردم بهر زاد آخرت *وز نماز وروزه جز فرضی نيامد از تنم (الفصل الثالث فی مدايح الرسول عليه السلام) (شعر)

ظلمت سنة من احيا الظلام الی * ان اشتكت قدماه الضر من ورم

(ظلمت) فعل ماضی نفس متكلم وحده ظلمدن مشتقدر معناسی بن ظلم ايلدم نقصان ايتمك اوزره اولدم ديمك (سنة) ظلمت قولنك مفعوليدر سنتدن مراد رسول اللهك قولی وفعليدر (من) اسم موصولدر بوراده من دن مراد حضرت رسولدر (احيی) فعل ماضی افعال بابندن احيادن مشتقدر (الظلام) احيانك مفعوليدر ظلام مصدردر ذهاب وزنی اوزره بوراده مظلم معناسنه در *تقدير كلام الليل المظلم معناسی قرا كوكيجه لری احيا ايدردی طاعتله ديمكدر (الی ان اشتكت) قولی احيی قولنه متعلقدر (ان) مصدريه در (اشتكت) فعل ماضی مفرد مؤنثدر افتعال بابندن شكايتدن مشتقدر (قدماه) اشتكت قولنك فاعليدر قدما قدمك تثنيه سيدر ضميره اضافتله تثنيه نونی دوشمشدر (قدم) اياق معناسنه ضمير مجرور من موصوله راجعدر (الضر) قولی منصوبدر نزع خافض اوزره تقديری من الضر ديمكدر اشتكت قولنك مفعوليدر معناسی ضرردن ديمكدر (من ورم) ظرف مستقردر الضر قولنك بيانی واقع اولمشدر (ورم) شيش معناسنه در (حاصل معنا) ناظم حضرت رسول صلی الله تعالی عليه وسلمك مدحنه شروع ايليوب وبيت سابقده تأسف وتحسر ايدوب آزق طوتمدم وآخرت يراغن كورمدم ديدوكنی بيان وتقرير قصديله ايدركه *قرا كوكيجه لرده طاعت وعبادت ايتمكله وصباحه دكين اويقوسز قالمغله تامبارك اياقلری ورم زحمتندن شكايت ايدنجيه دكين كيجه لری احيا ايدوب صباحه چقاران كسنه نك كه حضرت رسول صلی الله عليه وسلمدر سنتنی يعنی قولنی وفعلنی ترك ايليوب كندومه ظلم ايلدم (ترجمه) اول دونلری ديری طوتانك سنتن قودم *كيم اياغی قيلوردی ورمدن شكايتی (ديكر) من ستم كردم بسی بر سنت خير رسل *آنكه از احيای شبها پای او كردی ورم (شعر)

وشد من سغب احشاءه وطوی * تحت الحجارة كشحا مترف الادم

(واو) بیت سابقده احتی قولنه معطوفدر (شد) فعل ماضی مد وزنی اوزره معناسی محکم ایدوب باغلدی دیمکدر (من سغب) شد قولنه متعلقدر (من) اجل وسبب معناسنه سغب آجلق دیمک (احشاء) حشانک جمعیدر بکور ویل معناسنه دروبورک اوزرینه دخی اطلاق اولنور ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (طوی) فعل ماضی فاعلی تحتنده مستتر راجعدر حضرت رسوله معناسی بوکردی ودوزردی دیمکدر (تحت الحجارة) طوینک ظرفیدر تحت جهات ستهدندر فوقک ضدیدر (حجاره) طاش معناسنه در (کشحا) طوینک مفعولیدر (کشح) یان وبکورکه باطنی وظاهری قوشادر (مترف الادم) طوینک فاعلندن حالدر مترف لطیف وکوچک وبومشق معناسنه ادم جلد معناسنه (حاصل معنی) ناظم مرحوم بیت سابقک مضمونته عطف ایلیوب تحسر وتأسف ایدوب وحضرت رسولی مدح قصدیله دیرکه * ودخی حضرت رسولک سنتن ترک ایلدمکه اول مبارک بوش بکورلرینه آجلقدن طاش باغلردی لطیف وکوچک بدن اولدیغی حالده طاش آلتنده یانلرن وبکورلرن بوکردی (ترجمه)

آج اولد یغنجه بورکی صالنمامغیچون * نازک تننه باغلریدی اول حجارتی

(دیکر) سنک بستی برشکم آن نازنین ازکرسنکی * صرف کردی دررهٔ حق جمله دینار ودرم (شعر)

وراودته الجبال الشم من ذهب * عن نفسه فاراها ایما شمم

واو عطف ایچوندر (راودت) فعل ماضی مؤنثدر مفاعله بابندن مراوده دن مشتقدر مراوده کندویی آخر ایچون وآخرک مرادی اوزرینه اولمق ایچون جنداله طلب ایتمکه دیرلر ضمیر بارز متصل حضرت رسوله راجعدر (الجبال) راودت قولنک فاعلیدر (جبال) جبلک جمعیدر طاغلر دیمکدر (الشم) جبالک صفتیدر (شم) اشمک جمعیدر حراحمرک جمعی اولدیغی کبی اشم اولو واعظم معناسنه (من ذهب) الجبالدن حال واقع اولمشدر (ذهب) التون دیمک (من نفسه) راودت قولنه متعلقدر ضمیر مجرور رسول اللهه راجعدر (فاراها) ارای فعل ماضی افعال بابندن تحتنده فاعلی مستتر رسول اللهه راجعدر معناسی کوستردی دیمکدر ضمیر بارز متصل جباله راجعدر (ایما) اراهانک حذف اولنان مفعول ثانیسنک صفتیدر تقدیری فاراها شمما ایما شمم دیمکدر ما زائددر تأکید ایچوندر (شمم) اولولق معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم تحسر وتأسف ایدوب بیت سابقک مضمونته عطف ایدوب ورسول اکرمک مدحی قصدیله

ایدرکه

ایدرکه * ودخی فقر ومحنتی اختیارایدن رسولک سنتن ترک ایلدمکه اولو طاغلر التوندن اولدیغی حالده کندولرینی قبول ایلسون دیو اول ذات پاکدن طلب ایلدیلر دی اول ذات پاک دخی انلردن اعراض ایدوب انلره انواع اولولق کوستردی التفات ایتمیوب قبول ایلمزدی فقری اختیار ایدردی (ترجمه)

طاغلر ذهبدن آنی قیلوردی مراوده * اول کوستردی الچکوب آنلره رفعتی

(دیکر) کوه از زر کرد خود را عرضه تا کردد قبول * روی کردانید ازان زره مصطفی خیر الامم

واکدت زهده فیها ضرورته * ان الضرورة لا تعدو علی العصم

(واو) عطف ایچوندر (اکدت) فعل ماضی مؤنثدر تأکیددن مشتقدر تفعیل بابندن تأکید محکم ومقرر ایتمک معناسنه (زهده) اکدت قولنک مفعولیدر ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (فیها) زهده یه متعلقدر ضمیر مجرور جباله راجعدر کلام قرینه سیله دخی دنیایه راجع اولمق جائز مقام قرینه سیله (ضرورته) اکدت قولنک فاعلیدر ضرورت احتیاج معناسنه ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (لا) نفی ایچوندر (تعدو) فعل مضارع مؤنثدر عدواندن مشتقدر تحتنده فاعلی مستتر هی راجعدر ضرورته معناسی اول ضرورت غالب اولماز وظلم وتجاوز ایلمز دیمکدر (علی العصم) لا تعدو یه متعلقدر عصم عصمتک جمعیدر عصمت معصوم معناسنه وحق جانبندن صاقلنمش دیمکدر ودخی اعتصام معناسنه اولمق جائزدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم تحسر وتأسف ایلیوب بیت سابقک مضمونته عطف ایدوب وحضرت رسولک مدحی قصدیله دیرکه * ودخی حضرت رسولک سنتن ترک ایلدمکه انک ضرورتی ودنیایه شدت احتیاجی دنیاده زهدن وصلاحن مؤکد ومقرر ومحکم قیلوردی تحقیقا ضرورت غالب اولوب ظلم وتجاوز ایلمز شول حق تعالی جانبندن اعتصامی اولوب معصوم اولانکسنه یه * زیرا اول رحیم ورحمانک تاییدی اقوی در نفسک وشیطانک دعوتندن (ترجمه)

زهدین ضرورتی داخی محکم قیلوردی * زیرا ضرورتنه یکلمزدی عصمتی

(دیکر) باضرورتها که بودش ترک دنیا پیشه کرد * از ضرورت خسته نبود آنکه بودست برعصم (شعر)

وکیف تدعو الی الدنیا ضرورة من * لولاه لم تخرج الدنیا من العدم

(کیف) استفهام ایچوندر استبعاد وانکار معناسنه (تدعو) فعل مضارع مفرد مؤنثدر دعوتدن مشتقدر (الی الدنیا) تدعو قولنه متعلقدر (ضرورة من)

تدعونك فاعلیدر ضرورت شدت احتیاج معناسنه (من) اسم موصولدر (لولا) حرف امتناعیه در جملهٔ اسمیه یه داخل اولور وبو جملهٔ اسمیه نك خبری محذوف اولور حذف وجوبله لولاه نك تقدیری لولاه موجود دیمکدر لولاه ده اولان ضمیر کرچه صورتده ضمیر مجروردر لکن محلا مرفوعدر مبتدا اولمق اوزره خبری محذوفدر متکلم ذکر ایتدلك وبو ضمیر من موصوله راجعدر که حضرت رسولدن عبارتدر (لم تخرج الدنیا) لولانك جوابیدر فعل مضارع مفرد مؤنثدر الدنیا فاعلیدر دنیا ادنی نك مؤنثیدر علیا اعلی نك مؤنثی اولدیغی کبی ادنی اعلانك ضدیدر دارفنا دناءت اوزره اولدیغی اجلدن دنیا دیو تسمیه قیلندی (من العدم) لم تخرجه متعلقدر عدم یوقلق معناسنه در (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقده رسول اکرمك زهدنی وصلاحنی ضرورتی مؤکد ومحکم ایتدوکن وضرورت انك اوزره غلبه ایتدیکن ذکر ایتدکدنصکره آنی عیان وبیان ایتمك قصدیله ضرورت حضرت رسولی دنیایه دعوت ایتمسنی انکار واستبعاد ایدوب دیرکه * نه کیفیتله دنیایه دعوت ایده بیلور ضرورت اول حضرت رسولیکه اکر اول حضرت رسول اولمسیدی دنیا کتم عدمدن فضای وجوده چقمزدی نتکم حق تعالی بیورر (لولاك لولاك لما خلقت الافلاك) (ترجمه) اول اولمسیدی اولمزدی سرتسر جهان * دنیایه انی نیجه دعوت ایدردی ضرورتی (دیکر) چون تواند خواند بردنیا ضرورت آنکه او * کرنبودی نامدی بیرون دنیا ازعدم (شعر)

محمد سید الکونین والثقلین * والفریقین من عرب ومن عجم

(محمد) مجروردر سنة من احيى الظلام ده کی من موصولدن بدل اولمق اوزره یاخود ضرورة من لولاه ده اولان من موصولدن بدلدر ودخی مرفوع اولمق جائزدر مبتداء محذوفك خبری اولمق اوزره تقدیری هو محمد دیمکدر (سید) دخی مجرور ومرفوع اولمق جائزدر کاعلمت محمدك صفتی اولمق اوزره کونیندن مراد دنیا وآخرتدر معناسی رسول اکرم دنیا وآخرتك اولوسیدر دیمکدر (والثقلین) کونین اوزره معطوفدر انس وجن مراددر معناسی رسول اکرم انسك وجنك دخی اولوسیدر (والفریقین) دخی کونین یاخود ثقلین اوزره معطوفدر مراد عرب ایله عجمدر (من عرب) فریقین قولنی بیاندر عرب عینك ورانك ضمه سیله عربانك وعربك جمعیدر (عجم) عینك وجیمك فتحه سیله عربك ضدیدر ودخی عینك وجیمك ضمه سیله اوقمق جائزدر عرب قولنه تبعیتله (حاصل معنا) ناظم مرحوم ابیات سابقه ده اخبار ممدوحه سن ذکر ایتدیکی ذات شریفی تصریح ایدوب عیان وبیان ایلمك مراد

ایدیوب دیرکه * مقدما اخلاق حسنه سن واخبار ممدوحه سن ذکر ایتدیکم ذات شریف محمددر دنیا وآخرت اهلنك اولوسیدر وشر یفیدر انس وجنك دخی اولوسیدر انلری اصلاح ایچون کوندرلمشدر ودخی عربك وعجمك اولوسیدر واصلاح ایدیجیسیدر (ترجمه) عربه قیلوبدر عجمه انسه وجنه هم * دنیاده آخرتده محمد سیادتی (دیکر) آن محمد سید کونین فخر انس وجان * مهتر اهل دوعالم بهتر عرب وعجم شعر

نبینا الآمر الناهی فلا احد * ابر فی قول لا منه ولا نعم

(نبی) فعیل وزنی اوزره در فاعل معناسنه جائز بو تقدیرجه نبأدن مشتق اولور اصلنده نبیء ایدی معناسی خبرویریجی دیمك ودخی مفعول معناسنه ده اولمق جائزدر بو تقدیرجه نبوتدن مشتق اولور اصلنده نبیو ایدی معناسی نبوت ویرلمشدر دیمك (آمر) اسم فاعلدر امر ایدیجی دیمکدر (ناهی) بودخی اسم فاعلدر نهی ایدیجی دیمك (فلا احد) قولنده کی فا شرط محذوفك جوابیدر تقدیر کلام اذا کان هو الآمر والناهی فلا یکون احد دیمکدر (لا) لیس معناسنه در (احد) لانك اسمیدر (ابر) لانك خبریدر اصدق معناسنه در (فی قول) لا ابر قولنه متعلقدر معناسی فی التکلم بکلمة لا فی مقام النفی دیمك (منه) ابر قولنه متعلقدر ضمیر مجروردر حضرت رسول علیه السلامه راجعدر (ولا نعم) واو عطف ایچوندر لا زائددر فلا احد نفینی تأکید ایچون کتورلمشدر ولا نعم قولی (فلا احد ابر فی قول لا) قولنه معطوفدر ولا نعم قولنك معناسی ولا احد ابر منه فی التکلم بقول نعم فی مقام الاثبات والوعد دیمکدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم رسول اکرمك سیادتنه متعلق بعض اموردخی ذکر ایتمك مراد ایدیوب ومدحن قصد ایدوب ایدرکه * اول محمد که سید الکونیندر بزم پیغمبریمزدر معروفله امر ایدیجیدر ومنکراتدن نهی ایدیجیدر پس ایمدی جمیع مخلوقاتدن بر احد یوقدر کیم اول رسولدن اصدق ویکرك اوله مقام نفیده لا دیمکده ومقام اثباتده نعم دیمکده چون مقام نفیده حضرت رسول لا دیسه اصلا اندن نعم کلمز ودخی مقام اثباتده نعم دیسه قطعا اندن لا کلمز نفیده اثباتده نهی ده ایجابده اذنده ردده اعطاده منعده اجابتده امتناعده رسول الله کبی اصدق ویکرك بر احد یوقدر (ترجمه) اولدی نبیمز آمر وناهی کسنه نك * لا و نعمده آنجلین یوق مقالتی (دیکر) آمر وناهی پیمبر آن رسول راسترو * راستکوتر نیست زودر کفتن لا و نعم (شعر)

هو الحبيب الذی ترجی شفاعته * لکل هول من الاهوال مقتحم

(هو) ضمیر منفصل بیت سابقده نبینا قولنه راجعدر (حبیب) فعیل وزنی اوزره محبوب معناسنه (ترجی) فعل مضارع مجهول رجادن مشتقدر اومق معناسنه (شفاعته) ترجی قولنك فاعلیدر شفاعت غیری ایچون آخردن عفو ویا فضل طلب ایتمکه دیرلر ضمیر مجرور هو الحبیب الذی قولنده کی اسم موصوله راجعدر (لکل هول) ترجی یه متعلقدر اوجه بودرکه بورادە لام فی معناسنه اوله هول شدت خوف معناسنه (من الاهوال) ظرف مستقردر لکل هول قولنك بیانی واقع اولمشدر (مقتحم) هول قولنك صفتی واقع اولمشدر اقتحامدن مشتقدر جائزدرکه اسم فاعل اوله حانك کسرەسیله داخل معناسنه ودخی جائزدرکه اسم مفعول اوله حانك فتحه سیله مدخول فیه معناسنه (حاصل معنا) ناظم حضرت رسولك سیادتنه متعلق بعض مناقبن ذکر ایتدکدنصکره اضعفدن اقوایه انتقال ایدوب اصل مناقبن ورأس مراتبن ذکر ایتمك مراد ایدوب ایدرکه * اول حضرت رسول حق سبحانه وتعالینك محبوبیدرکه اندن شفاعت رجا اولنور جمیع مؤمنین ایچون شول شدت خوفله مخوف اولان امردەکه شدائد هائله دندر بین الناس داخل ومدخول فیه درکه ذنوب عظیمه درناس انی ارتکاب ایدر زیرا حبیب الله اولان کمسنه نك ملتمسی مبذول دعاسی مقبولدر (ترجمه) اول بر حبیبدرکه قتی قورقولر ایچون ■ مجموع عالم اندن اومرلر شفاعتی (دیکر) آن حبیبی کو بود امید کاه مردمان * در شفاعت نزد سختیهای پیچیده بهم (شعر)

دعا الی الله فالمستمسکون به * مستمسکون بحبل غیر منفصم

(دعا) فعل ماضی دعوتدن مشتقدر تحتنده فاعلی مستتر هو راجعدر حضرت رسوله (الی الله) دعا قولنه متعلقدر معناسی اللهك معرفتنه والاهه الطاعت وعبادت ایتمکه دعوت ایدر (فالمستمسکون) فا شرط محذوفك جوابیدر تقدیری اذا دعا رسول الله الی معرفة الله فالمستمسکون به دیمکدر اسم فاعل جمع مذکردر استفعال بابندن استمساکدن مشتقدر تعلق ایتمك ویاپشمق معناسنه (به) فالمستمسکون قولنه متعلقدر ضمیر مجرور رسوله راجعدر (بحبل) مستمسکون قولنه متعلقدر ایپه حبل دیرلر (غیر منفصم) حبل قولنك صفتیدر اسم فاعلدر انفصامدن مشتقدر انقطاع معناسنه (حاصل معنی) ناظم بیت سابقده رسول حضرتلرینك اصل مناقبن ورأس مراتبن ذکر ایتدکدنصکره انی تقریر وتأکید قصد ایلیوب وذات پاکنی مدح ایتمك مراد ایدوب ایدرکه * اول حضرت رسول

جمیع مخلوقاتی حق سبحانه وتعالینك معرفتنه وطاعتنه وعبادتنه دعوت ایدوب ایلتورایدی اول ذات شریفه یاپشوب تعلق ایدن کمسه لر برایپه یاپشورکه منقطع اولور وقوپلور ایپه دکلدر (ترجمه) اوزلماسی ایپه یاپشدی اکا اویان * زیرا که طوغری حق یولنه قیلدی دعوتی (دیکر) مردمان خواند بحق او هرکه دراو دست زد * دست زد بر حبل محکم کان نبریده زهم (شعر)

فاق النبیین فی خلق وفی خلق * ولم یدانوه فی علم ولا کرم

(فاق) فعل ماضی فوقدن مشتقدر تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هو راجعدر حضرت رسوله معناسی اعلا اولدی فضل وشرف جهتندن دیمك (نبیین) نبینك جمعیدر پیغمبرلر دیمکدر (فی خلق) فاق قولنه متعلقدر خلق خانك فتحیله خلقت معناسنه بوندن مراد اولنان ذاتدر وکمالات ظاهرۀ محسوسه در (وفی خلق) فی خلق قولنه معطوفدر (خلق) خانك ضمه سیله خوی وشان معناسنه در بوندن مراد اولنان صفاتدر وکمالات باطنۀ غیر محسوسه در (ولم یدانوه) لم یقربوه دیمکدر (یدانوه) فعل مضارع جمع مذکردر مفاعله بابندن فاعلی نبیین قولندن عبارتدر مدانیه دن مشتقدر مقاربت معناسنه ضمیر منصوب حضرت رسوله راجعدر یعنی جمیع انبیا حضرت رسوله مقارن ومقارب اولمزلر (فی علم) لم یدانوه قولنه متعلقدر (ولا کرم) فی علم اوزرینه معطوفدر کرمدن مراد حسن فعلدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسولك ذاتده وصفاتده وافعالده جمیع انبیادن فضلنك زیادەسن ذکر ایتمك مراد ایلیوب ومدحن قصد ایدوب ایدرکه * اول حضرت رسول جمیع انبیا ورسلدن ذاتده وصورتده وصفاتده وکمالات ظاهرۀ محسوسه ده وکمالات باطنۀ غیر محسوسه ده فایق واعلا وافضلدر ودخی جمیع انبیا ورسل اول رسولك علمنده وافعال حسنه سنده اول ذات شریفه مقارن ومقارب اولوب یقین اولمزلر انلرك حضرت رسولدن زیادەسی اولمق ویا آنکا مساوی اولمق قنده قالدی (ترجمه) خلق وخلقده قونیدن زیادەدر * علم وکرمده بوقدر اکا کمسه قریبی (دیکر) بهتر پیغمبران درخلق ودرخلق آمده * کس چو او نامد نه درعلم ونه در وصف کرم (شعر)

وکلهم من رسول الله ملتمس * غرفا من البحر او رشفا من الدیم

(کلهم) ده ضمیر مجرور بیت سابقده نبیین قولنه راجعدر (من رسول الله) ملتمس قولنه متعلقدر رسول فعول وزنی اوزره مفعول معناسنه مرسل دیمکدر (ملتمس) اسم فاعل افتعال بابندن التماسدن مشتقدر طلب معناسنه (غرفا)

ملتمسك مفعوليدر غرف ال ايله صو آوجلمغه دیرلر بوراده مراد بر آوج صو دیمکدر (اورشفا) غرفا من البحر اوزرینه معطوفدر رشف آغزله صو آلمغه دیرلر بوراده مراد بر آغز صو دیمکدر (من الديم) رشفا قولنه متعلقدر دیم دیمه نك جمعیدر دیمه کیجه و کوندز اتصال اوزره یغان یغموره دیرلر (حاصل معنا) ناظم بیت سابقك مضمونی تقریر و بیان مراد ایدوب ورسولك مدحن قصد ایلیوب ایدرکه * جمیع انبیا و رسل علیهم السلام اول حضرت رسولدن التماس ایدوب علوم کثیره سی وفنون کبیره سی دکزندن بر آوج صو طلب ایدرلر ودخی افعال حسنه سی یغمورندن بر آغز صو طلب ایدرلر (ترجمه) انك بیكاری غرفی وبارانی رشفیله * مجموع انبیا استرلر اندن حاجتی (دیکر) جمله کیشان از رسول الله کردی التماس * یك کف از دریای علم و شربتی ز آب کرم (شعر)

* * *

وواقفون لديه عند حدهم * من نقطة العلم او من شكلة الحكم

(وواقفون) بیت سابقده اولان ملتمس قولنه معطوفدر واقفون اسم فاعل جمع مذکردر معناسی توقف ایدوب طورورلر دیمك (لديه) واقفون قولنك ظرفیدر (عند) قاتنده دیمك اما بوراده عند علی معناسنه در (حدهم) قولنه مضاف اولمشدر حد غایت ونهایت معناسنه اما بوراده مرتبه معناسنه در ضمیر مجرور انبیایه راجعدر (من نقطة العلم) حدهم قولنی بیاندر (او من شكلة الحكم) ده او من نقطة الحكم اوزرینه معطوفدر شکله دیو کلمه لرك حروفنك اعرابنه دیرلر حکم حکمتك جمعیدر حکمت علمله عمل بالاحکامك جانبینده نفس انسانینك استکمالنه دیرلر (حاصل معنی) ناظم مرحوم حضرت رسولك مرتبه ومقامی قاتنده جمیع انبیانك قابلیت واستعدادلری مقدارنجه هر برینك مرتبه سن ومقامن ذکر ایتمك مراد ایلیوب وحضرت رسولك مدحن قصد ایدوب دیرکه * جمیع انبیا و رسل اول حضرت رسولك اوکنده توقف ایدوب طورورلر شکم شاکرد استاد اوکنده طوردیکی کندو مرتبه لری اوزرنده که انلرك مرتبه لری حضرت رسولك نقطهٔ علمندندرکه حق سبحانه وتعالینك بحر علمندن فائضدر ودخی حضرت رسولك شکلهٔ حکمندندرکه حق سبحانه وتعالینك خزائن حکمندن حاصلدر امدی اول حضرت رسولك مرتبه ومقامنك نهایتنه علام غیوبدن غیری کمسه نك اطلاعی یوقدر (ترجمه) طوررقتنده هر بری حدنده نقطه دن * یا شکله دن که قابلدی علم وحکمتی (دیکر) نزد او استاده جمله هر یکی بر حد خویش * نقطهٔ از علم دارند یا نصیبی از حکم شعر

فهو الذي تم معناه وصورته * ثم اصطفاه حبيبا بارئ النسم

(فهو) قولنده کی فا ابیات سابقه ایچون نتیجه در ضمیر مرفوع حضرت رسوله راجعدر (الذي) اسم موصولدر (تم) فعل ماضیدر مدوزنی اوزره معناسی تمام اولدی دیمکدر (معناه) تم قولنك فاعلیدر ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر معنادن مراد حضرت رسولك باطنی ویا روحانیتی ویا حقله معامله سی ویا طریقتیدر (وصورته) معناه قولنه معطوفدر ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر صورتدن مراد حضرت رسولك ظاهری ویا جسمانیتی ویا خلقله معامله سی ویا شریعتیدر (ثم اصطفاه) تم قولنه معطوفدر (اصطفا) فعل ماضیدر افتعال بابندن (بارئ النسم) فاعلیدر معناسی صافی قیلوب اورندله لدی دیمکدر ضمیر منصوب حضرت رسوله راجعدر (حبيبا) اصطفاه قولنك مفعولندن حال واقع اولمشدر باری اسم فاعلدر خالق ومبدع وموجد معناسنه در باریدن مراد الله تعالیدر (نسم) نسمه نك جمعیدر نسمه نفس معناسنه بوراده نسمدن مراد نفوس مطلقه درکه مخلوقات معناسنه در (حاصل معنا) ناظم مرحوم ابیات سابقه ده رسول اکرم صلی الله علیه وسلمك اخبار ممدوحه سن واخلاق محموده سن واصل مناقبن ورأس مراتبن وجمیع انبیادن فایق واعلا ایدوکن وجمیع انبیادن بر احدا کامساوی ومقارن اولمدیغن وجمیع انبیا اندن مستفید اولوب انك اوکنده متوقف اولدقلرین وجمیعسی اول رسولك فضلندن مستفید اولدقلرین ذکر ایتدکدنصکره بو جمله نك نتیجه سن ومآلن ذکر ایتمك مراد ایدنوب ایدرکه * امدی اول حضرت رسول شول رسولدرکه انك باطنی وظاهری روحانیتی وجسمانیتی حقله وخلقله معامله سی طریقتی وشریعتی تمام کمالنه ایرشمشدر اندنصکره حق سبحانه وتعالی که جمیع نفوس ناطقه وغیر ناطقه یی خلق ایدیجیدر اول حضرت رسولی اورندله یوب وکزیده قیلوب اختیار ایلیوب محبوب ایدنوب اقرب المقربين وخاتم النبيين قیلمشدر بو یله اولنجه اکا اتباع لابد ولازمدرکه تبعیت حبیب وقرب نصیب حصولنی مستدعی ومقتضیدر (ترجمه) آنی حبیب ایدندی یرادن خلایق * ایرشدی چون تمامنه معنا وصورتی (دیکر) از خلایق او بود در صورت ومعنی تمام * برکزیدش بر محبت خالق روح نسم (شعر)

* * *

منزه عن شريك في محاسنه * فجوهر الحسن فيه غير منقسم

(منزه) خبر بعد خبردر بیت سابقده کی فهو قولی ایچون یاخود مبتدا آه محذوفك

خبریدر تقدیری هو منزه دیمکدر (منزه) اسم مفعولدر تفعیل بابندن تنزیه دن
مشتقدر بعید معناسنه (عن شریك) منزه قولنه متعلقدر (فی محاسنه)
شریك قولنه متعلقدر ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (محاسن) حسنك
جمعیدر غیر قیاس اوزره حسن قبحك مقابلیدر (فجوهر الحسن) قولنده کی
فا شرط محذوفك جوابیدر تقدیری (اذا كان منزها عن شريك فی محاسنه
فجوهر الحسن) دیمکدر جوهرك حسنه اضافتی بیانیه در (فیه) غیر منقسم
قولنه متعلقدر و جائزدر که ظرف مستقر اولوب جوهر الحسن قولنك بیانی اوله
(فیه) ده کی ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (غیر منقسم) فجوهر الحسن
قولنك خبریدر (حاصل معنا) ناظم بیت سابقده حضرت رسولك صفات
ایجابیه سندن بعض صفاتن ذکر ایتدکدنصکره صفات سلبیه سندن دخی بعض
صفاتن ذکر ایتمك مراد ایدنوب دیرکه اول حضرت رسولك حسننده و جمالنده
و زینتنده و کمالنده اکا شریك بولنمقدن منزهدر * نیتکم حق تعالی وحدانیتنده
و صفات تنزیهاتنده شریکدن منزه اولدیغی کبی * پس امدی اول حضرت
رسولده اولان جوهر حسن آخرله منقسم اولور کادر همان اکا مخصوصدر
(ترجمه) اولدر محاسننده منزه شریکدن * بوقدر چو حسن جوهرینك انده
قسمتی (دیگر) او منزه از شریك اندر محاسن آمده * جوهر حسن محمد پاره
نامد در قسم (شعر)

دع ما ادعته النصارى فی نبیهم * واحکم بما شئت مدحا فیه واحتکم

(دع) امر حاضردر یدعدن ماضیسی متروك اولان فعللردندر ترك معناسنه
سن ترك ایله دیمکدر تجرید طریقیله خطاب ناظمك کندو نفسنه اوله یاخود
بطریق العموم اوله (ما) اسم موصولدر (ادعت) فعل ماضی مؤنثدر افتعال
بابندن ادعادن مشتقدر دعوی ایتمك معناسنه ضمیر منصوب ما موصوله
راجعدر (النصارى) ادعت قولنك فاعلیدر نصاری کفره طائفه سندن
بر قومدرکه حضرت عیسی علیه السلامك ضال و مضل اولان قومیدر (فی نبیهم)
ادعت قولنه متعلقدر معناسی نصاری طائفه سی پیغمبرلری حقنده دعوی
ایتدکاریی دیمکدر (واحکم) امر حاضردر حکمدندر دع قولنه معطوفدر
معناسی سن حکم ایله دیمك (بما شئت) ده با واحکم قولنه متعلقدر ما موصولدر
شئت فعل ماضی مخاطبدر فاعلی تحتنده مستتر هو راجعدر اسم موصوله
دیلدیککی شیئك صحتیله دیمکدر (مدحا) واحکمك تمیزیدر یاخود شئت قولنك

فاعلندن

فاعلندن حالدر (فیه) مدحا قولنك ظرفیدر ای فی حق النبی علیه السلام دیمکدر
(واحتکم) واحکم اوزرینه معطوفدر معناسی نبینك اوزرینه حکم ایتدیککی
مدحی قبول ایله و راضی اول دیمکدر (حاصل معنا) ناظم بیت سابقده اول
حضرت رسولی شریکدن منزهدر دیوب مدح ایلدکده دعوای الوهیت فهم
اولنوب بو فهم اولنان معنی خلاف مقصود اولور زیرا نصاری طائفه سنك
عیسی علیه السلام حقنده اولان اعتقادلریدر بو فهم اولنان معنایی دفع ایتمك
مراد ایدوب ایدرکه * ترك ایله و ممتنع قیل نصاری طائفه سنك کندو نبیلری
حقنده ایتدکلری دعوایی که پیغمبرلریچون تکریدر و یا تکری بنك شریکیدر و یا
اوغلودر دیو اعتقاد ایلمشلردر و دخی اول حضرت رسولك حقنده مراد ایتدیککی
مقداری مقام بشریتده اوزرینه مدحی حکم ایله و ایتدیککی مدحك حکمنی
قبول ایله و راضی اول (ترجمه) نصرانیلر نبیلرینه دیدیکلری قوسن * قیل نیجه
دیلرسك اکا درلو مدحی (دیگر) آنچه ترسایان بگفتند در حق عیسی مگو *
پس بگو در حق سید هرچه خواهی از نکو (شعر)

وانسب الى ذاته ما شئت من شرف ■ وانسب الى قدره ما شئت من عظم

(وانسب) بیت سابقده کی دع قولنه معطوفدر (انسب) امر حاضردر سن
نسبت ایله دیمکدر (الى ذاته) انسب قولنه متعلقدر ضمیر مجرور حضرت رسوله
راجعدر (ما) اسم موصولدر (شئت) فعل ماضی مخاطبدر سن دیلدیککی
نسنه یی دیمکدر (من شرف) ما شئت قولنك بیانیدر (وانسب الى قدره) وانسب
الى ذاته اوزرینه معطوفدر (قدر) مقدار و قدرت معناسنه در ضمیر مجرور
حضرت رسوله راجعدر (من عظم) ما شئت قولنك بیانی واقع اولمشدر (عظم)
عظمتك جمعیدر اولواق معناسنه (حاصل معنا) ناظم بیت سابقده نصاری
ادعاسنی ترك ایله و ممتنع قیل دیدکدنصکره اول حضرت رسولی مقام بشریتده
و مرتبه نبوتده قیلوب اصناف شرفدن و انواع عظمدن نقدر اولورسه انك ذاتنه
و قدرینه نسبت ایتدیرمك مراد ایدنوب دیرکه ■ اول حضرت رسولك ذاتنه مقام
بشریتده شرفدن نقدر دیلرسك نسبت ایله سنك قادر اولدیغکدن دخی زیاده یی
متحملدر و دخی اول ذات شریفك قدرینه و مقدارینه مرتبه نبوتده عظمدن نقدر
قادر اولورسك نسبت ایله سنك قادر اولدیغکدن دخی زیاده یی متحملدر (ترجمه)
ذاتنه نسبت ایله نیجه دیله سك شرف * هم نیجه قدرینه دیلرسك جلالتی (دیگر)
نسبتش بر ذات او کن هرچه خواهی از شرف * نسبتش بر قدر او کن

مرتبه خواهی ازعظم (شعر)

قان فضل رسول الله لیس له * حد فیعرب عنه ناطق بفم

(فا) تعلیل ایچوندر (ان) حرفدر حروف مشبهة بالفعلدن (فضل) انک اسمیدر (رسول الله) فضلک مضاف الیهدر (لیس له حد) انک خبریدر لیس فعلدر افعال ناقصه دن (له) محذوف متعلق ایله خبریدر لیس نک (حد) موخر اسمیدر لیس نک نهایت معناسنه (فیعرب) قولنده کی فا سببیه در (لیس له حد) قولنک جوابیدر (یعرب) فعل مضارع مذکردر افعال بابندن مقدر ان ایله منصوبدر تقدیری فان یعرب دیمکدر اعرابدن مشتقدر بیان واظهار ایلمک معناسنه (عنه) فیعرب قولنه متعلقدر ضمیر مجرور فضل رسول اللهه راجعدر (ناطق) فیعرب قولنک فاعلیدر (ناطق) اسم فاعلدر نطقدن مشتقدر سویلیجی دیمکدر (بفم) ناطق قولنه متعلقدر آغز معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقک مضمونک تعلیلن ذکر ایدوب وحضرت رسولی مدح ایتمک مراد ایدنوب ایدرکه اول حضرت رسول صلی الله علیه وسلمک فضلنه غایت ونهایت یوقدر* پس غایتله عاقل اولان کمسه انک فضلنی آغزیله والسانیله بیان وعیان ایدردکادر (ترجمه) یاقلک رسول فضلنه هیچ برحدی یوقدرر* کیم یتشه اکا متکلم عبارتی (دیکر) فضل وجاه مصطفی حدی نداردد رکال* تاتواند کرد شخصی روشن ازابدش وکم (شعر)

لو ناسبت قدره ایاته عظما * احیی اسمه حین یدعی دارس الرمم

(لو) حرف شرطدر (ناسبت) فعل ماضی موءنثدر مفاعله بابندن مناسبتدن مشتقدر نسبتده شرکت معناسنه (قدره) ناسبت قولنک مفعولیدر مرتبه معناسنه ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (آیاته) ناسبت قولنک فاعلیدر آیات آیتک جمعیدر معجزه معناسنه (عظما) ناسبت قولنک تمییزیدر اولولق معناسنه (احیی) فعل ماضیدر افعال بابندن احیادن مشتقدر دیری قیلمق معناسنه (اسمه) احیی نک فاعلیدر ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (حین) احیی نک ظرفیدر وقت معناسنه (یدعی) فعل مضارع مجهولدر دعوتدن مشتقدر (دارس) اسم فاعلدر درسدن مشتقدر محو اولمق وچورمک معناسنه (رمم) رمه نک جمعیدر ککو کلر دیمکدر دارسک رممه اضافتی صفتک موصوفه اضافتی قبیلندندر (حاصل معنا) ناظم رسول اکرم حضرتلرینک قدری ومرتبه سی اسماسندن ومعجزاتندن اعظم واعلی ایدوکن اشعار واظهار ایتمک

استیوب ومدحن قصد ایلیوب ایدرکه *اول حضرت رسولک معجزاتی اکر اولولق یونندن قدرنه ومرتبه سنه مناسب اولیدی اسم شریفی آکلوب وانکله دعا قیلنوب دعوت اولندیغی حینده انک اسم شریفی شول محو اولوب چوروین ککو کاری احیا ایدوب دیرلدردی زیرا الله تبارک وتعالی وقتا که اول ذات شریفک برکاتیله موات قلوبی وارواحی احیا ایلدیسه مناسب ومطابق بودرکه اول ذات پاکک اسم شریفنک میامنیله اموات عظامی واشباحی احیا ایلیه لکن حکمت الهیه بعض آثارک ظهورن اقتضا ایلدی (ترجمه) کر معجزاتی اولیدی قدرنه کوره* درلدیدی آدی اکلدقده رمق (دیکر) درخور قدر بزرکش کربودی معجزات* یادنامش زنده کردی استخوانهای رمم (شعر)

(لم یمتحنا بما تعیی العقول به * حرصا علینا فلم نرتب ولم نهم)

(یمتحن) فعل مضارعدر افتعال بابندن امتحاندن مشتقدر تجربه معناسنه (ضمیر) متکلم مفعول به صریحدر یمتحن قولنک تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هو راجعدر حضرت رسوله (بما تعیی) لم یمتحنا قولنه متعلقدر (ما) اسم موصولدر (تعیی) فعل مضارع موءنثدر لفیف مقروندر درد نجی بابندر ماضیسی عیی تعجز معناسنه در (عقول) تعیی قولنک فاعلیدر عقلک جمعیدر (به) تعیی قولنه متعلقدر ضمیر مجرور موصوله راجعدر (حرصا) لم یمتحنا قولنک مفعول له سیدر حرص میل وشدت رغبت وحفظ معناسنه (علینا) حرصا قولنه متعلقدر (فلم نرتب) قولنده کی فا سببیه در فاء فصیحه اولق دخی جائزدر (نرتب) فعل مضارع متکلم مع الغیر افتعال بابندن ارتیابدن مشتقدر شک وکمان معناسنه (ولم نهم) نرتب اوزرینه معطوفدر نهم فعل مضارع متکلم مع الغیر هیماندن مشتقدر بو تقدیرجه معناسی بز حیران ومتحیر اولمز دیمکدر ودخی وهمدن مشتق اولمق دخی جائزدر بو تقدیرجه معناسی بز وهمه واروب تردد وغلط ایتمزدیمک اولور (یعنی) صاحب قصیده اول حضرت رسولک نهایت کمالی وغایت جلالی اولوب وقرب الهی تناهی مرتبه اولدیغی اجلدن امتنه قلت شفقتی ومرحتی وعدم اهتمامی ذهنه تبادر ایتدیکن دفع ایتمک مراد ایدنوب ایدرکه *اول حضرت رسول بزم اوزریزه حریص اولوب بزه قوی عنایتی وشدت رغبتی اولدیغی اجلدن شول عقول عاجز اولدیغی نسنه ایله بزی امتحان ایلمدی* پس امدی اول حضرت رسوله شک وکمان ایتمزز وقرآن مجیدک حقیقتنی ادراکده متحیر دکلز حمد ایدرز اللهه که بزی

اول حضرت رسولك امتندن قيلدى (ترجمه) بو برق بيورمدى بزه كوچكيم
براغوز* هايلغله كوكلزه درلو ريبنى (ديكر) آنچه او فرمود عقل از فهم آن
عاجز شد* بر صلاح ماحر بصست بى كمان فيجنم (شعر)

اعيى الورى فهم معناه فليس يرى* للقرب والبعد فيه غير منفحم

(اعيى) فعل ماضيدر افعال بابندن معناسى عاجز قيلدى ديمكدر (الورى) اعيى قولنك مفعوليدر مخلوقات معناسنه (فهم معناه) اعيى قولنك فاعليدر ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر معنادن مراد حضرت رسولك حقيقت كمالى وفضيلت حاليدر (فليس) قولنده كى فا شرط محذوفك جوابيدر ودخى تفسير ايچون اولمق جائزدر ليس نك تحتنده مستترا ولان ضمير شاندر (يرى) فعل مضارع مجهولدر رؤيتدن مشتقدر (للقرب) يرى قولنه متعلقدر لام من معناسنه در (والبعد) قرب اوزرينه معطوفدر (فيه) غير منفحم قولنه متعلقدر ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر (غير منفحم) يرى قولنك قائم مقام فاعليدر منفحم ساكت ومتحير معناسنه در (يعنى) صاحب قصيده اول حضرت رسولك اصل مناقبن ورأس مراتبن ذكر ايتدكدنصكره انك حقايق كمالنى ودقايق جلالنى احاطه سندن خلق قاصر ايديكن اعلام ايتمك مراد ايديبوب ومدحن قصد ايليوب ايدركه* اول حضرت رسولك معناسنى يعنى حقيقت كمالنى وفضيلت حالنى فهم ايدوب ادراك ايتمسى وحقايق كمالنى ودقايق جلالنى احاطه سى خلقى عاجز قيلدى زيرا ادراكده واحاطه ده قاصرلردر امدى اول حضرت رسول قربندن و بعدندن كوريلور دكلدر آنك حقنده ساكت ومتحير اولاندن غيرى (ترجمه) معناسى فهمى انك خلقى عاجز ايلدى* كيمسه بو قدر كه آ كايلندى حقيقتى (ديكر) عاقلان از فهم معناى محمد عاجزند* اهل عالم جمله در وصفش كشيده ستندندم

(كالشمس تظهر للعينين من بعد* صغيرة وتكل الطرف من امم)

كالشمس ظرف مستقردر مقدره متعلقدر مبتداء محذوفك خبريدر تقديرى هو عليه السلام كالشمس ديمكدر (تظهر) فعل مضارع مؤنثدر تحتنده فاعلى مسترهى راجعدر كالشمس قولنه تظهر جمله سى مبتدأ محذوفك خبريدر هى تظهر ديمكدر ودخى كالشمس قولنك صفتى اولمقده جائزدر الف لام زائد اولديغى تقديرجه (للعينين) تظهر قولنه متعلقدر (بعد) قربك خلافيدر واراق ديمك (صغيرة) تظهرنك فاعلندن حالدر (وتكل) تظهر اوزرينه معطوفدر فعل

مضارع مؤنثدر افعال بابندن تحتنده فاعلى مسترهى راجعدر كالشمس قولنه معناسى ضعيف ايدوب قاشديرر ديمكدر (الطرف) تكل قولنك مفعوليدر كوز معناسنه (من امم) تكل قولنه متعلقدر امم قرب معناسنه يعنى ناظم اول حضرت رسولى عالم حسيده صورت مخصوصه سيله نظر ايلين غافلينك نظرلريله عالم قدسيده قوت بصيرتله نظر ايلين واصلينك نظرلرين بيان ومدحن مراد ايدوب ديركه* اول حضرت رسولده اولان حالت شمس حالتى كبيدر قچن شمسه ايراقدن نظر اولنسه كوزلره صغير كوريتور اما يقيندن نظر اولنسه وفرت شعاعى وكثرت ضياسى ونهايتيله حرارتى اولديغى اجلدن كوزلرى عاجز وضعيف قيلوب قاشديرر كذلك اول حضرت رسولدن ايراق اولنلرلك وغافللرك كوزلرينه اول ذات شريف صغير كورينورزهى تصور باطل بى مجال زهى تفكر خيال محال وقتا كه اول حضرت رسوله مكان قربده واصل اولنلرك كمال قدرت بصيرتيله نظر اولنسه برمرتبه ده عظمت وهيبت ايله كورينوركه اول عظمت وهيبت تقرير لسان ايله عيان وتحرير دبيرله بيان اولنوردكلدر انجق بارئ البشر وخالق القوى والقدر بيان وعيان ايدر (ترجمه) كونش كبى كه كوزه ايراقدن كچى كاور* كوز باقه مز يقيندن اكا شويله جنتى (ديكر) مثل خورشيد ست حالش كان بود كوچك زدور* در برابر چشمهاى مردم اندازد بهم

(شعر) (فكيف يدرك فى الدنيا حقيقته* قوم نيام تسلوا عنه بالحلم)

(فا) شرط محذوفك جوابيدر تقديرى اذا كان حاله عليه السلام شبيها بحال الشمس فكيف يدرك ديمكدر (كيف) استفهام انكارى ايچوندر (يدرك) فعل مضارعدر افعال بابندن ادراكدن مشتقدر (فى الدنيا) يدرك قولنه متعلقدر (حقيقته) قولى يدرك قولنك مفعوليدر ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر (قوم) يدرك قولنك فاعليدر (نيام) قومك صفتيدر نائمك جمعيدر معناسى اويقوده اولوجيلر ديمكدر (تسلوا) فعل ماضى جمعدر تفعل بابندن تسلى دن مشتقدر فاعلى قومدن عبارتدر معناسى راضى اولوب قناعت ايدرلر ديمكدر تسلوا جمله سى صفت بعد صفتيدر قومك (عنه) تسلوا قولنه متعلقدر ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر (بالحلم) تسلوا قولنه متعلقدر (حلم) حانك ولامك ضمه سيله رؤيا معناسنه در (يعنى) صاحب قصيده بيت سابقك مضمونن بيان ايتمك وحضرت رسولك حقيقت نبوتن وماهيت مصطفويتن عيان ايلمك مراد ايديبوب ايدركه* قچان اول

حضرت رسولك حالى شمس حالى كبى اولديسه دنياده غافل ومحجوب اولوب اويقوده اولان قوم اول حضرت رسولك حقيقتن نجه ادراك ايده بيلورلر ادراك ايتمكه قادردكللردر اول حضرت رسولك كمالات قدسيه سنى مجرد اويقوده دوشده كورمكه راضى اولوب قناعت ايتمشلردر امدى هركسه كه اول حضرت رسولى دنياده بيلدى آنك سعادت ابديه ومرتبهٔ ازليهٔ عاليه سنى ادراك ايلرو * هركسنه كه اول حضرت رسولى دنياده بيلمدى منكر اولوب اكا اطاعت ايلمدى اول كمسنه دنيادن متمتع اولميوب ابد الاباد اكا برنسنه فائده ايتميوب نار جهنمده مخلد ومؤبد قالور (ترجمه) دنياده انى نجه بيله اول اويوركشى * كاندن دوشى كتورمش اوله اكا سلوتى (ديكر) چون بدانندش حقيقت اهل دنيا چون بود * مست خواب وديدنش درخواب دانند مغتنم (شعر)

فمبلغ العلم فيه انه بشر * وانه خير خلق الله كلهم

(فا) شرط محذوفك جوابيدر تقديرى اذا لم يدركه حقيقته قوم نيام فمبلغ علمهم ديمكدر (مبلغ) اسم مكاندر محل بلوغ ونهايت بلوغ معناسنه (العلم) قولنده كى الف لام مضاف اليهدن عوضدر تقديرى علمهم ديمكدر (فيه) فمبلغ قولنه متعلقدر ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر (انه بشر) مبلغ العلم قولنك خبريدر (انه) قولنده كى ضمير منصوب حضرت رسوله راجعدر بشر انسان معناسنه (وانه خير خلق الله) انه بشر قولنه معطوفدر ضمير منصوب حضرت رسوله راجعدر خير شرك ضديدر خلق مخلوق معناسنه (كلهم) خلق الله قولنك تأكيدى واقع اولمشدر ضمير مجرور خلق قولنه راجعدر معنى جمع اولديغى اعتباريله (يعنى) صاحب قصيده قوم نيامك عدم ادراككلرين وعلم اجاللرين بيان وعيان ايتمك مراد ايديوب وحضرت رسولك مدحن قصد ايليوب ايدركه * قچان قوم نيامك دنيا اهلنك ادراكى حضرت رسولك حقيقتنه يتشميوب جهلسنك على اجمال اوزرينه اولديسه بوقوملك اول حضرت رسول حقنده علملك محل بلوغى ونهايتى بودركه اول حضرت رسول بشردر ودخى الله تعالينك مخلوقاتنك كليسنك خيرلوسيدر وافضليدر (ترجمه) بودكه بيلنور همين اولكيم بشردر * هم تكرى خلقنك يكى اهل فضيلتى (ديكر) مبلغ معلوم مردم آنكه سيد آدميست * بهترين مردمان باشد رسول محتشم (شعر)

وكل آى اتى الرسل الكرام بها * فانما اتصلت من نوره بهم

(كل) قولى مبتدادر اى قولنه مضاف اولمشدر (اى) آيتك جمعيدر علامت ومعجزه معناسنه در اتى فعل ماضيدر اتياندن مشتقدر (الرسل) اتى قولنك فاعليدر رسل رسولك جمعيدر پيغمبرلر ديمكدر (الكرام) الرسل قولنك صفتيدر كرام كريمك جمعيدر (بها) اتى قولنه متعلقدر ضمير مجرور آى قولنه راجعدر فانما اتصلت آى قولنك خبريدر مبتدا شرط معناسن متضمن اولور نكرهٔ موصوفه اولديغى اجلدن خبرينه فا داخل اولدى (انما) ادات حصردر (اتصلت) فعل ماضيدر افتعال بابندن اتصالدن مشتقدر اولاشمق معناسنه تحتنده فاعلى ضمير مستتر هى راجعدر آى قولنه (من نوره) اتصلت قولنه متعلقدر ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر (بهم) اتصلت قولنه متعلقدر ضمير مجرور الرسله راجعدر (حاصل معنا) صاحب قصيده حضرت رسول عليه السلامك اصل مناقبن ورأس مراتبن ذكر ايتدكدنصكره سائر انبيانك معجزاتى حضرت رسولك نورندن فيض اولنديغن اعلام ايتمك مراد ايديوب ومدحن قصد ايليوب ايدركه * علامات معجزه دن برنجه علامتله هر پيغمبر كه كلمشدر اول معجزات انلره واصل اولوب يتشمامشدر الا حضرت رسول صلى الله عليه وسلمك مبارك نورنك واسطه سيله يتشمشدر وجميع انبيا ورسلك علم وحكمت ومعرفتى اول حضرت رسولك افاضاتى نورندن وافاداتى برندن وبركاتى سرندن فيض اولنوب وصول بولمشدر (ترجمه) نورندن استفاده قيلمشدر آنك * مجموع انبيا كه كتورمشدى آيتى (ديكر) هرچه آوردند مجموع رسل از معجزات * آن زنور مصطفى آمد بايشان لاجرم (شعر)

(فانه شمس فضل هم كواكبها * يظهرن انوارها للناس فى الظلم

(فا) تعليل ايچوندر (فانه) دهكى ضمير منصوب حضرت رسوله راجعدر (شمس فضل) انك خبريدر هم ضمير بارز منفصل مبتدادر رسل كرامه راجعدر (كواكبها) هم قولنك خبريدر (كواكب) كوكبك جمعيدر يلدزلر ديمكدر كواكبها دهكى ضمير مجرور شمسه راجعدر (يظهرن) فعل مضارع جمع مؤنثدر افعال بابندن اظهاردن مشتقدر تحتنده فاعلى ضمير مستتر هن راجعدر كواكبه يظهرن جمله سى خبر بعد خبردر ياخود كواكبها قولندن حال واقع اولمشدر (انوارها) يظهرن قولنك مفعوليدر ضمير مجرور كواكبه راجعدر (للناس) يظهرن قولنه متعلقدر (فى الظلم)

دخی یظهرن قولنه متعلقدر ظلم ظلمتک جمعدر غرد غره نک جمعی اولدیغی کبی (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقک مضمونی ایچون تعلیل ذکر ایتمک وتبیین ایلمک مراد ایدینوب وحضرت رسولک مدحن قصد ایلیوب ایدرکه * اول حضرت رسول صلی الله علیه وسلم فضل کونشیدر الله تعالینک لطفیله وکرمیله عالمه طلوع ایتمشدر وسائر انبیا ورسل علیهم السلام اول کونشک یلدزلریدرکه انوار مستفاده سنی آدم اوغلانه کیجه لرده عالم شهادتده کونشک غیبتی قتنده اظهار ایدرلر کونش ظهوره کلیجک محو اولورلر پس امدی جمیع انبیا ورسل علیهم الصلاة والسلام انوار هدایتی دیاجیر فترانده وضلالتده اظهار ایلمشدر حضرت رسول علیه السلام ظهوره کلیجک آنک دین شریفی جمیع انبیاء ورسل ادیانی منسوخ ایلدی. (ترجمه) اول فضل کونشیدرر آنلر کواکبی * خلق اوستنه قومزلر انوار یله ظلمی (دیکر) او بود خورشید فضل ودیکران ستارکان * روشن ستارکان پیدا شود اندر ظلم (شعر)

(اکرم بخلق نبی زانه خلق * بالحسن مشتمل بالبشر متسم)

(اکرم بخلق نبی) فعل تعجبدر انصر به وزنی اوزرینه معناسی اول حضرت نبینک خلقی واعضاء ظاهره سی نه عجب خوب وکوکجکدر ومکرم مدودیکدر (زانه) خلق نبینک صفتیدر (زان) فعل ماضیدر زینتدن مشتقدر زینت ایلدی دیمکدر ضمیر منصوب نبی قولنه راجعدر (خلق) زانه قولنک فاعلیدر (خلق) عادت حسنه وسیرت باطنه وکوکجک خوی معناسنه (بالحسن) مشتمل قولنه متعلقدر مشتمل صفة بعد صفتیدر نبی قولنک (مشتمل) اسم فاعلدر معناسی قبلایجی واحاطه ایدیجی دیمکدر (بالبشر) متسم قولنه متعلقدر بشر بانک کسریله بشره وجمال معناسنه در (متسم) بودخی صفة بعد صفتیدر نبینک متسم اسم فاعلدر اتسامدن مشتقدر اتسام نشان ایلمک معناسنه در بعض نسخه ده مبتسم واقع اولمشدر معناسی کولر یوزلو دیمکدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم مقدما اول حضرت رسولک حقنده فهو الذی تم معناه وصورته دیوب اجمال طریقیله بعض اخبار ممدوحه سین واخلاق محموده سین ذکر ایدوب کیروصورت ظاهره سنه متعلق بعض اخلاقن ذکر ایتمک مراد ایدینوب ومدحن قصد ایلیوب دیرکه * اول حضرت نبینک خلقی واعضاء ظاهره سی نه عجب خوب دروکوکجکدر انک عادت حسنه سی وسیرت

باطنه سی مکارم اخلاقله ومحاسن شیم ایله آنکا زینت ویروب انی مزین ایتمشدرکه اول حضرت رسول اوصاف حسنه یی مشتملدر وبشره سی سائردن ممتاز وکولر یوزلودر (ترجمه) حسنله مشتملدر اول بشریله متسم * نه خلق اولورکه ویرمش آنکا خلق زینتی (دیکر) خلق پیغامبر نکو بر خلق خوش آرسته * مشتمل بر حسن باشد بر بشارت متسم (شعر)

(کالزهر فی ترف والبدر فی شرف * والبحر فی کرم والدهر فی همم)

(کالزهر) ظرف مستقردر مبتداء محذوفک خبریدر تقدیری هو کالزهر دیمکدر زهر زانک فتحی وهانک سکونیله چیچک دیمکدر (فی ترف) مقدره متعلقدر کالزهر قولندن حال واقع اولمشدر ترف تازه ولطیف معناسنه (والبدر) کالزهر قولنه معطوفدر بدر ایک تمام آیدنلغی زمانته دیرلر (فی شرف) والبدر قولندن حال واقع اولمشدر (شرف) اولو وکوکجک دیمکدر (والبحر) قولی کالزهر قولنه معطوفدر (فی کرم) والبحر قولندن حال واقع اولمشدر (والدهر) دخی کالزهر قولنه معطوفدر دهردن مراد زمان ودنیادر (فی همم) والدهردن حال واقع اولمشدر همم همتک جمعیدر همت قصد معناسنه در (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقک مضمونته موافق ومعناسنه مطابق حضرت رسولک بعض اوصافن ذکر ایتمک مراد ایدینوب ومدحن قصد ایلیوب دیرکه * اول حضرت رسول چیچک وکول کبیدر تازه لکده حسنده ولطافتده زیرا اول حضرت رسول حدقهٔ عین وجودلک نوریدر وحدیقهٔ عالم غیب وشهودلک نوریدر ودخی اول حضرت رسول بدر کبیدر شرفده عدم احتراقده وعدم انخسافده وجمالی نوریله قرانکولغی زائل ایلمکده زیرا اول حضرت رسول کندویه مطیع اولنلری جهل وضلالدن خلاص ایتمشدر تأثیراتده اقوی وخاصیاتده احسندر ودخی اول حضرت رسول بحر کبیدر کرمده وسخاده زیرا اول حضرت رسول کمالاتده وتزیین کائناتده حقایقده ودقایقده فضائلده وفواضلده بحر محیطدر ودخی اول حضرت رسول طول دهر وطول زمان کبیدر همم عالیه سنده زیرا اول حضرت رسوله جمیع مخلوقاتک احتیاجی واردر عظایم مقاصدده وعجایب فوائدده (ترجمه) چیچک کبی ترفده شرفده قمر کبی * دریا کبی کرمده زمان کبی همتی (دیکر) چون بهار از نازکی بود همچو بدر اندر شرف * همچو دریا در کرم چون روزکار اندر همم (شعر)

(كانه وهو فرد فى جلالته * فى عسكر حين تلقاه وفى حشم)

(كان) حرفدر حروف مشبهه بالفعلدن تشبيه ايچون ضمير متصل كان نك اسميدر حضرت رسوله راجعدر (وهو فرد) دەكى واو حال ايچوندر ضمير منفصل مبتدا واقع اولمشدر حضرت رسوله راجعدر (فرد) ضمير منفصلك خبرى واقع اولمشدر منفرد معناسنه در وهو فرد كانه دەكى ضمير متصلدن حال واقع اولمشدر (فى جلالته) ظرف مستقردر وهو قولى ايچون خبر بعد خبردر ودخى فى جلالته دەكى فى مع معناسنه اولمق ولام جاره اولمقده جائزدر بو تقديرجه فى جلالته وهو فرد قولنك مشتمل اولديغى نسبته متعلق اولور جلالت اولولق معناسنه در ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر (فى عسكر) كان نك خبريدر (حين) فى عسكر قولنك ظرفيدر وقت معناسنه در (تلقاه) فعل مضارع مخاطبدر تحتنده فاعلى مستترانت مخاطبدن عبارتدر لقادن مشتقدر اولاشمق ويتشمك معناسنه ضمير منصوب حضرت رسوله راجعدر تلقاه جملەسى حين قولنك مضاف اليهى واقع اولمشدر (وفى حشم) عسكر اوزرينه معطوفدر حشم توابع ولواحق معناسنه در (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول حضرت رسولك اخلاق حميدەسن وصفات جميلەسن ذكر ايتدكدنصكره اول حضرت رسول اهل تواضع واهل حلم اولوب افراط شفقتى وار ايكن اكملاقى اولان خالقك نظرنده آنك جلالتى ومهابتى توجهله ايدوكن بيان وعيان ايتمك مراد ايدينوب ومدحن قصد ايليوب ايدركه * كانه اول حضرت رسول صلى الله عليه وسلم منفرد اولوب يالكز اولديغى حالده هر كسنه كه اكملاقى اولوب نظر ايلسه آنك جلالت عظماسى ومهابت كبراسى اولديغى اجلدن صانوركه اول حضرت رسول عساكر عظيمه وتوابع كثيره ايچندەدر (ترجمه) تنها يوروديكنده آنى كوستوردى * لشكر چكوب يورر كبى انك جلالتى (ديكر) دربزركى هست يكتا همچو مه تابان بدى * چون بديدندى ورا در لشكر خيل وحشم (شعر)

كانما اللؤلؤ المكنون فى صدف * من معدنى منطق منه ومبتسم

(كان) حرفدر حروف مشبهه بالفعلدن ما كافه در (اللؤلؤ) مبتدادر انجو ديمكدر (المكنون) اللؤلؤ قولنك صفتيدر (مكنون) مستور معناسنه كزلو ديمكدر (فى صدف) مكنونه متعلقدر (صدف) دكزده اولور بر وجهكدر ايچندە انجو تربيه اولور (من معدنى منطق)

ظرف مستقردر اللؤلؤ قولنك خبريدر (معدنى) معدنك تثنيه سيدر دالك كسريله معدن هر نسنه نك مركزينه ديرلر ودخى معدن كان معناسنه دركه انده آلتون وكومش حاصل اولور منطق مصدردر نطق معناسنه بوندن مراد اولنان حضرت رسولك كلام منظوم فصيحيدر منطقدن مراد حضرت رسولك قلبيدركه اندن كلام منظوم فصيح ظاهر اولور انجولر كبى ودخى منطق اسم مكان اولمق جائزدر بو تقديرجه منطقدن مراد حضرت رسولك لسانيدر معدن منطقدن مراد حضرت رسولك مبارك فميدركه لسان شريفندن كلام منظوم والفاظ درربار حاصل اولور (منه) ظرف مستقردر منطق قولنك صفتيدر ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر (ومبتسم) سينك فتحه سيله مصدر ميميدر افتعال بابندن معناسى تبسم ايدوب كولمك معدن مبتسمدن مراد حضرت رسولك مبارك فميدر تبسم ايتدكده آندن مبارك ديشلرى ظاهر اولوركه انجولر كبى (حاصل معنا) صاحب قصيده حضرت رسول صلى الله عليه وسلمك كلمات منظومه سنك حالنى تبيين ولسانده ومبارك شفه سنده مكنون اولان الفاظ درربارنى صدفده مستور اولان انجولره تشبيه مراد ايدينوب ديركه * اول حضرت رسولك مبارك فمنده لسان شريفندن صادر اولان كلام منظومى ودخى تبسم ايتدكده مبارك شفه سندن ظاهر اولان ديشلرى كانه صدفده مستور اولان انجولردر (ترجمه) مكنوندر صدف ايچنده صاندك * اغزنده ديشلرى قيليجق ابتسامى (ديكر) در مكنون در صدف دندان اويدكوييا * در سخن كوياكه مى باريد مرواريدهم (شعر)

(لا طيب يعدل تربا ضم اعظمه * طوبى لمنتشق منه وملتثم)

(لا) نفى جنس ايچوندر (طيب) فتح اوزره مبنيدر محلا منصوبدر لانك اسمى اولمق ايله طيب خبائتك ضديدر كوكلك معناسنه (يعدل) فعل مضارعدر عدلدن مشتقدر مثل معناسنه فاعلى تحتنده مستتر هو راجعدر طيب قولنه (تربا) قولى يعدل قولنك مفعوليدر ترب ترابك اسميدر طپراق معناسنه (ضم) فعل ماضيدر معناسى قاپليوب جمع ايتدى ديمكدر تحتنده فاعلى مستتر هو راجعدر تربا قولنه ضم جملەسى تربانك صفتيدر (اعظمه) ضم قولنك مفعوليدر اعظم عظامك جمعيدر معناسى كمكلر ديمكدر ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر اعظمدن مراد حضرت رسولك جميع بدن شريفيدر ذكر جزء واراده كل قبيلندندر (طوبى) منادى واقع اولمشدر حرف ندا محذوفدر

تقديري فيا طوبى ديمكدر طيبدن مشتقدر اطيبك مؤنثيدر افضلك مؤنثى فضلى كلديكي كبي طوبى اصلنده طيبى ايدى ساكن ماقبلي مضموم يابى واوه قلب ايدلك طوبى اولدى خير وسعادت معناسنه (لمنتشق) طوبى يه متعلقدر اسم فاعلدر انتشاقدن مشتقدر معناسى قوقلايجى ديمكدر (منه) قولى منتشق قولنه متعلقدر ضمير مجرور تربا قولنه راجعدر (وملتثم) منتشق اوزرينه معطوفدر اسم فاعلدر التثامدن مشتقدر اوپمك معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول حضرت رسولك ذاتنه متعلق اولان اخبار ممدوحه سين واوصاف محموده سن ذكر ايندككدنصكره شرف مكانن دخى ذكر و بيان ايتمك واول مكانى زائروا آنده مجاور اولنلر رايحهٔ طيبه ده ايدوكن عيان ايلمك مراد ايدنوب ديركه * اول حضرت رسولك مبارك قبرنده كوكلريني وجميع اعضاسني ضم ايدوب احاطه ايدن طپراغك رايحهٔ طيبه سنه معادل ومماثل دنياده رايحهٔ طيبه بولنوردكلدر دولت وسعادت شول كمسنه نكدركه حضرت رسولك قبرشريفني زيارت ايدوب وآنده مجاور اولوب واول مبارك طپرانى قوقوليوب اوپه دماغى رايحهٔ طيبه ايله معطر اوله (ترجمه) اول تربه كبي كيم يا توراندمه طيب اوله * دولت انككيم بيليه اول اري تربتى (ديكر) هيچ بوچون بوى خاك خوابكاه اونبود * نيكبخت آنكس كه بوييدست وبوسيدست بقم

الفصل الرابع فى ذكر مولده عليه السلام

(شعر)

(ابان مولده عن طيب عنصره * يا طيب مبتدء منه ومختتم)

(ابان) فعل ماضيدر افعال بابندن اظهر معناسنه (مولده) قولى ابان نك فاعليدر مجازا حقيقتده فاعلى الله تعالى در مولد اسم مكاندر ولادتدن ماخوذدر تقديرى اظهر الله تعالى فى مكان ولادته شيئا ديمكدر ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر (عن طيب عنصره) ابان قولنه متعلقدر طيب عنصردن مراد حضرت رسولك جسم طاهريدر ودخى مالا ينبغيدن خلوصيدر طيبك عنصره اضافتى بيانيه در عنصر اصل معناسنه ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر (يا طيب) يا حرف ندادر مناداسى محذوفدر تقديرى يا ايها العقلاء انظروا طيب مبتدء منه ديمكدر (طيب مبتدأ) فعل مقدرك مفعوليدر تكثير اشارت اولندى تقدير كلامى ذكر ايتديكمزده

(مبتدأ) ابتدا معناسنه در (منه) ظرف مستقردر مبتدأ قولنك صفتيدر ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر (ومختتم) مبتدا قولنه معطوفدر (مختتم) اختتام وانتها معناسنه در انسان ايچون مراتب ثلاثه واردر مرتبهٔ اولى بدايتدر يعنى انسانك كتم عدمدن حيز وجوده خروجيدر مرتبهٔ ثانيه نهايتدر يعنى انسانك دار اولى دن دار عقبايه ارتحاليدر مرتبهٔ ثالثه وسطى در يعنى انسانك دنياده مدت حياتيدركه بدايتله نهايتك ما بينيدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم افراد انسانك برى برندن امتيازى مدت عمرنده وزمان حياتنده كسب ايتديكى اعتباريله مرتبهٔ وسطى اهم والزم اولديغى اجلدن حضرت رسول صلى الله عليه وسلمك مرتبهٔ وسطى سنه متعلق اخبار ممدوحه سين واوصاف محموده سين ذكر ايتدكدنصكره بدايتنه ونهايتنه متعلق اخبار ممدوحه سن بيان ومولدين عيان ايتمك مراد ايدينوب ديركه * اول حضرت رسولك ولادتى جسم طاهرندن طهارت حقيقيه اظهار ايلدى بناءً سببيله ودخى حسن بدايتى ونهايتى اوزرينه دلالت ايدر خوارق عاده اظهار ايلدى معجزاتى سببيله * يا اهل بصيرت اولان كمسنه لر حضرت رسولك غرايب بدايتنه وعجايب نهايتنه نظر ايلك نه كوكجك ابتداسى ونه كوكجك انتهاسى واردر (ترجمه) بدئ وختم طيب انك طيب عنصرى * اول كون بلور مشديكه اولدى ولادتى (ديكر) وقت زادان پاكى ذات شريفش شد پديد * پاك بودش مبتدا وپاك بودش مختتم (شعر)

(يوم تفرس فيه الفرس انهم * قد انذروا بحلول البؤس والنقم)

(يوم) بيت سابقده مولده قولندن بدل اولمق جائزدر بدل كل من الكل معناسنه ودخى مبتداء محذوفك خبرى اولمق جائزدر تقديرى مولده عليه السلام يوم تفرس ديمكدر يومدن مراد مطلق وقت وزمان معناسنه در (تفرس) فعل ماضيدر تفعل بابندن فراستدن مشتقدر معناسى فراستله بلدى ديمكدر (فيه) تفرس قولنه متعلقدر ضمير مجرور يومه راجعدر (الفرس) تفرس قولنك فاعليدر تفرس جمله سى يومك صفتيدر فرسدن مراد بلاد فارسك قوميدركه كفره طائفه سيدر (انهم) ضمير الفرس قولنه راجعدر (قد) حرف تحقيقدر (انذروا) فعل ماضى مجهولدر جمع مذكر افعال بابندن انذاردن مشتقدر خوف وقورقو يتشدرمك معناسنه انذروا ان نك خبريدر ان اسمى وخبريله تفرس قولنك مفعوليدر (بحلول البؤس) انذروا قولنه

متعلقدر حلول دخول ونزول معناسنه بؤس عذاب دیمك ودخی شول شدته
دیرلركه غمی وغصه‌یی مورث اوله (والنقم) البؤس اوزرینه معطوفدر نقمه‌نك
جمعیدر عقوبت ومصیبت معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسول
صلی الله علیه وسلمك كیفیت ولادتن بیان وطریق نبوتن عیان ایلمك مراد
ایدنوب دیركه * اول حضرت رسولك مولدی وولادتی وقتی شول بر كون ایدیكه
اول كونده فرس طائفه‌سی فراستله اكلیوب بلدیلر كندولره ابلاغ خوف
اولنوب منذرون اولدقلرین عذابله وغم وغصه‌یی مورث اولان شدتك حلول
ونزول ومصیبت وعقوبتك دخول ایتمسیله (ترجمه) هم اول كون ایدیكه بزه
بؤس ونقم ایلر * دیو ملوك فرس ایدوبدر فراستی (دیگر) اهل فرس آن روز
دانستند كاینشان ابود * بعد ازین درد وملال خوری ورنج ونقم (شعر)

(وبات ایوان كسری وهو منصدع * كشمل اصحاب كسری غیر ملتئم)

(واو) عطف ایچوندر بات فعل ماضیدر صار معناسنه بیت سابقده تفرس
قولنه معطوفدر بیت سابقده یوم قولنه راجع اولان ضمیر محذوفدر تقدیری
وبات فیه دیمكدر (ایوان كسری) بات قولنك اسمیدر (ایوان) همزه‌نك كسریله
وفتحیله دخی جائز اولور چارطاق وكوشك معناسنه (كسری) كافك كسره‌سیله
ورانك فتحه‌سیله كافك فتحه‌سیله دخی جائزدر فارس مملكتنك پادشاهلرینك
لقبیدر ودخی قباد اوغلی نوشروانك اسمیدر بوراده ذكر اولنان كسری‌دن
مراد نوشروان بن قباددر (وهو منصدع) ایوان قولندن حال واقع
اولمشدر واو حال ایچوندر هو ایوان قولنه راجعدر (منصدع) اسم فاعلدر
انفعال بابندن انصداعدن مشتقدر یارلق معناسنه (كشمل) محذوف
مفعول مطلقك صفتیدر تقدیری انصداعا كشمل دیمكدر ودخی بات قولنك خبری
اولمق جائزدر كشمل اصحاب قولنده‌كی شمل تفرق معناسنه‌در بوراده (اصحاب)
صحبك جمعیدر عساكر وتوابع معناسنه كسرادن مراد فرس پادشاهلریدر
(غیر ملتئم) بات قولنك خبریدر كشمل محذوف مفعول مطلقك صفتی اولدیغی
تقدیر اوزرینه * ودخی غیر ملتئم مجرور اولوب اصحاب قولنك صفتی اولمق
جائزدر كشمل بات قولنك خبری اولدیغی تقدیرجه ملتئم اسم فاعلدر مجتمع
معناسنه (یعنی) صاحب قصیده بیت سابقك مضمونته عطف ایدوب
وحضرت رسولك كیفیت ولادتن بیان ایتمك مراد ایدنوب دیركه * ودخی اول
حضرت رسولك مولدی وولادتی وقتی بر كون ایدیكه اول كونده فرس

پادشاهلرینك

پادشاهلرینك اصحابی واركان دولتی وعساكری متفرق اولوب داغلدیغی
كبی قباد اوغلی نوشروانك چارطاقی وكوشكی منصدع ومنكسر اولوب
چاتلیوب یارلدیغی حالده غیر مجتمع اولدیكیر وجمع اولمغه قابلیتی قالمدی (ترجمه)
اول كون ایرشدی طاقنه كسری‌نك انصداع * هم اول كون اولدی متفرق
انك جماعتی (دیگر) طاق كسری شد خراب وكنگر ایوان فتاد * حال
كسری شد تبه با لشكر وخیل وحشم (شعر)

(والنار خامدة الانفاس من اسف * علیه والنهر ساهی العین من سدم)

(واو) ابتدائیه‌در (النار) مبتدادر ودخی واو عطف ایچون اولمق جائز والنار
مولده اوزرینه معطوف اوله ایان مولده دیدیكی یرده * بو تقدیرجه خامدة قولی
منصوب اولور ودخی جائزدركه واو حالیه اولوب والنار خامدة الانفاس
بیت سابقده منصدع قولنده‌كی ضمیر مستتردن حال واقع اوله * النار
قولنده‌كی الف لام مضاف الیهدن عوضدر تقدیری نار الكفرة دیمك اولور یعنی
كفره طائفه‌سنك طاپدیغی آتش (خامدة الانفاس) والنار قولنك خبریدر
خوددن مشتقدر سونمك وساكن اولمق معناسنه (انفاس) نفسك جمعیدر
انفاسدن مراد نارلك یالكزیدر (من اسف) خامدة قولنه متعلقدر اسف حزن
وغضب معناسنه‌در (علیه) اسف قولنه متعلقدر ضمیر مجرور حضرت رسوله
راجعدر (والنهر ساهی العین) والنار خامدة الانفاس جمله‌سنه معطوفدر نهر
ایرمق نهردن مراد فرات ایرماغیدر ساهی العین ساكن العین معناسنه نهرك آقن
كوزی ساكن اولدی دیمكدر (من سدم) ساهی‌یه متعلقدر ندامت معناسنه
روایت اولنوركه حضرت رسولك ولادتندن اول حضرت رسولك مولدی
جهتنك غیری جهته جریان ایدردی حضرت رسولك ولادتی كیجه‌سنده مزبور
ایرمق ندامت ایدوب حضرت رسولك مولدی جهتنه جریان ایلدی وآتش
دخی حزنندن نشی سونندی چونكه حق كلنجه باطل كیدر بنی بردخی معبود
اتخاذ ایتمزلر دیو محزون اوله یاخود چونكه جمله اشیا لسان حال ایله محمدك نبوتنی
اقرار ایتدیلر بنی كفار اله اتخاذ ایتدیلرنه بو زایله محمده معاصر وحق رسالتنی اقرار
ایده بیلوردم دیو تأسفی بو اوله (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسولك ولادتی
وقتنك علامتن وكفره طائفه‌سنك ضلالتن عیان وبیان ایتمك مراد ایدوب دیركه *
حضرت رسولك ولادتی وقتنده كفره طائفه‌سنك بیك ییلدنبرو یاقلنوب یانوب
معبود ایدندكلری آتش تأسفندن وحزنندن سونوب یوق اولدی ودخی كفره

طائفه سنك ایرمقلری حضرت رسولك ولادتی وقتنده مشركلر وكافرلر آندن صوایچوب انتفاعلندقلرینه ندامت ایدوب وحزنه كلوب كسلوب صوغلدی (ترجمه) نهره سدمدن ایردی اوتمق بكارلی * ناره اسغدن اولدی محصل ندامت خوردتی (دیكر) آتش كبری بمردوانده كبران فزود * چشمهٔ آب روان شد خشك درجوی ازسدم

وساء ساوة ان غاضت بحيرتها * ورد واردها بالغيظ حين ظم

واو عطف ایچوندر (ساء) فعل ماضی احزن معناسنه محزون وغمكین ایلدی دیمك بیت سابقده تفرس قولنه معطوفدر ساوة مفعولیدر ساوه عراق مملكتنده همدانه یقین برقصبه نك اسمیدر بوراده مراد ساوه كندی دكلدر ساوه نك اهلیدر تقدیری ساء اهل ساوه دیمكدر ان غاضت بحيرتها ساء قولنك فاعلیدر (ان) مصدریه در (غاضت) فعل ماضی مؤنثدر معناسی قلیل وناقص وغایب اولدی (بحيرتها) غاضت قولنك فاعلیدر بحیره بحرك تصغیریدر مراد ساوه اهلینك ایچه جك صولری یدی ایرمقلردن وپیكارلردن هرقنغیسی اولورسه اولسون بحيرتها ده كی ضمیر مجرور ساوه قولنه راجعدر (ورد) ساء اوزرینه معطوف اولمق جائزدر ودخی غاضت اوزرینه معطوف اولمق جائزدر ورد فعل ماضی مجهولدر مردود اولدی دیمكدر واردها ارده نك قائم مقام فاعلیدر وارد اسم فاعلدر صو طلب ایدیجی دیمك واردها ده كی ضمیر مجرور ساوة قولنه راجع اولمق جائزدر ودخی بحيرتها قولنه راجع اولمق جائزدر (بالغيظ) رد قولنه متعلقدر غیظ غضب معناسنه (حين ظم) الغيظ قولنك ظرفیدر ودخی رد قولنك ظرفی اولمق جائزدر حين وقت دیمك ظم فعل ماضیدر اصلنده ظمی ایدی قافیه اجلیچون یا حذف اولندی تحتنده فاعلی مستتر هو راجعدر واردها قولنه ظم عطش صوصادی دیمكدر ظم جمله سی حين قولنك مضاف الیهیدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسولك ولادتی وقتنده اولان علامتلرك اخبارین وكفره طائفه سنه واقع اولان اجزانی بیان وعیان مراد ایدوب ایدر كه اول حضرت رسولك ولادتی وقتنده ساوه اهلنك ایچه جك صولری صوغلوب یوغ اولدی ودخی غایت صوسزلغی حینده صویه واران كسه لر صو بولمیوب غضبله كیرودونوب مردود اولدیلر (ترجمه) قاقیغله دوندی صویه صوصایوب كلان * یوغ اولدی چونكه ساوه نك اولدم بحيرقی (دیكر) ساوه غمكین شد چوكشتش آب دردریاچه خشك * تشنكان زان باز كشتند خشمكین

بادرد وغم

(كأن بالنار ما بالماء من بلل * حزنا وبالماء ما بالنار من ضرم)

(كأن) حروف مشبهة بالفعلدندر (بالنار) ظرف مستقردر كأن نك مقدم خبریدر (ما) اسم موصولدر (بالماء) ظرف مستقردر ما موصولك صله سیدر (من بلل) دخی ظرف مستقردر ما موصولدن بیان واقع اولدی ماء موصول صله سیله كأن نك اسمیدر حزنا مفعول له كأن بالنار ما في الماء قولنك تعلیلیدر (حزن) غم وغصه معناسنه (وبالماء ما بالنار من ضرم) بالنار ما بالماء من بلل اوزرینه معطوفدر (ضرم) شدت حرارتدر واودك شعله سندن عبارتدر (حاصل معنا) ناظم حضرت رسولك ولادت وقتنك بعض علاماتن وزمانك تغیراتن بیان وعیان ایتمك مراد ایدنوب دیر كه * اول حضرت رسولك ولادتی وقتنده ساوه اهلینك طاپدیغی اود محزون اولوب حرارتدن اثری قالمیوب سو ینوب كانه صو اولمشیدی برودتده * ودخی ساوه اهلینك ایچه جك صولری محزون اولوب رطوبتدن وبرودتدن اثر قالمیوب كانه اود اولمشدی حرارتده (ترجمه) صونك رطوبتی صنایدك اودده واردی * غمدن یاصوده واردی اودك حرارتی (دیكر) كو ییا برجای آتش آب بودی سردتر * یا زغم برجای آب آتش بدی كرم ازضرم

والجن تهتف والانوار ساطعة * والحق يظهر من معنى ومن كلم

(واو) حال ایچوندر والجن تهتف جمله سی سابقا ذكر اولنسان ابان مولده بیتنده كی مولده قولندن حالدر * تقدیر كلام والحال ان الجن تهتف فیه دیمكدر ودخی واو عطف ایچون اولمق جائزدر كه وساء ساوة اوزرینه معطوف اوله (جن) انسك ضدیدر اعین ناسدن مستور اولدیغی اجلدن جن دیرلر (تهتف) فعل مضارع مؤنثدر معناسی آوازایدوب چاغررد دیمك فاعلی تحتنده مستتر هی جنه راجعدر مفعولی محذوفدر تقدیری فالجن تهتف بما يدل على صدق نبوته ويشهد باصطفائه دیمكدر (والانوار ساطعة) تهتف قولنك فاعلندن حال واقع اولمق جائزدر ودخی والجن تهتف اوزرینه معطوف اولمق جائزدر (انوار) نورك جمعیدر انواردن مراد حضرت رسولك ولادتی وقتنده ظاهر اولان انوار اولمق جائزدر ودخی اول حضرت رسول صلبندن اولدیغی كسه لرك یوزلرنده لایح اولان نور اولمق جائزدر جمع صیغه سیله كتوردیكی محلك تعددی اعتباریله ساطعة ظاهرة معناسنه (والحق يظهر) ساطعة تحتنده مستتر اولان ضمیردن حال اولمق جائزدر ودخی والانوار ساطعة

اوزرینه معطوف اولمق جائز حق باطلك ضديدر مثلا هذا كلام حق ديرلر اول
كلامك معناسى لفظنه مطابق اولورسه * ودخى هذا كلام صادق ديرلر اول
كلامك لفظى معناسنه مطابق اولورسه (من معنى) يظهر قولنه متعلقدر معنى
مفردذكر اولنوب جمع مراد اولنسان قبيلندندر معنادن مراد معانى القرآن
اولمق جائزدر ودخى معنى باطن معناسنه اولوب معانيدن مراد امور
معقوله اولمق جائزدر (ومن كلم) من معنى اوزرينه معطوفدر كلمه نك جمعيدر
كلمدن مراد حضرت رسولك الفاظى اولمق جائزدر ودخى قرآن اولمق جائزدركه
حضرت رسولك نبوتنك حقيقتنى وصدقنى ناطقدر ودخى امور محسوسه
اولمق جائزدركه حضرت رسولك ولادتى وقتنده واقع اولمشدر (حاصل معنا)
ناظم مرحوم بيت سابقه عطف ايدوب وبنه حضرت رسولك ولادتى
زماننك بعض احوال عجايباتن بيان مراد ايدوب ديركه * اول حضرت رسولك
ولادتى كيجه سنده جن طائفه سى زياده صوت ايله حضرت رسولك نبوتنك
صدقنه واصطفاسنك شهادتنه دال اولورالفاظله چاغروب آواز ايتديلر انوار
الهى صعود وطلوع ايدوب ظهور بولديغى حالده ودخى ظاهرا وباطنا حق
ايديكى وقوعبولوب ظاهر اولدى (ترجمه) جن شو بلشورلريدى وباقردى
نورلر * حق مبين ايلدى معنا وكلى (ديكر) لشكر شيطان فغان كردند
از اندوه تمام * نور حق تابان زمعنى وكلام شد دمبدم

عموا وصموا فاعلان البشائر لم * يسمع وبارقة الانذار لم تشم

(عموا وصموا) فعل ماضى جمع مذكردر وضوا وزنى اوزره اصلنده عميوا ايدى
عمى دن مشتقدر ردنچى بابدندر واو ضمير بارز متصلدر همدن عبارتدر وكفاردن
كنايتدر (فاعلان البشائر) فاشرط محذوفك جوابيدر تقديرى اذا كان الكفار
عميا وصميا فاعلان البشائر ديمكدر (اعلان) مصدردر افعال وزنى اوزره اظهار
وافشا معناسنه بشائره مضافدر بشائر بشارتك جمعيدر بانك كسريله بشارة
مصدردر درايه وزنى اوزره بشارت شول خبره ديرلركه آنك استماعى قتنده
كشينك بشره سنده تغير ظاهر اوله فرحله سرور جهتندن يا خوف جهتندن
اعلان البشائر اظهار المبشرين ديمكدر (لم يسمع) فاعلان البشائر قولنك خبريدر
يسمع فعل مضارع مجهولدر تحتنده قائم مقام فاعلى مستتر هو راجعدر
فاعلان البشائره تسمع اوقنمق دخى جائزدر مؤنث صيغه سى اوزره
تحتنده قائم مقام فاعلى مستتر هى راجعدر اعلان البشائره اضافتى اعتباريله

(واو) عطف ايچوندر بارقة الانذار فاعلان البشائر اوزرينه معطوفدر
(بارقة) لامعة معناسنه يلدرايجى ديمك بارقة دهكى تا مبالغه ايچون اولمق
جائزودخى تأنيث ايچون اولمق جائزدر نظرا الى جهة المعنى * تقديرى
والانذارات البارقة ديمكدر (انذار) تخويف معناسنه ويا تخويفده اولان خبرى
ابلاغ ايتمك معناسنه در (لم) حرفدر حروف جوازمدن (تشم) فعل مضارع
مؤنثدر مجهول صيغه سى اوزره تحتنده قائم مقام فاعلى مستتر هى راجعدر
بارقة الانذاره لم تشم لم تنظر معناسنه در بو بيتده لف ونشر غير مرتب
واردر فاعلان البشائر لم يسمع صموا قولنه صرف اولنور وبارقة الانذار لم تشم
عموا قولنه صرف اولنور (حاصل معنا) ناظم مرحوم بيت سابقك مصراع
ثانيسنك مضمونتك تحقيقن عيان وظاهر وباطن جانبندن حقك ظهورى
خبرين بيان ايلمك قصد ايدوب ودخى حضرت رسول صلى الله عليه وسلمك
ولادتى كيجه سنده بشارتلردن وخوفلردن بو قدر علاماتكه ظاهر اولدى
مشركلر حضرت رسالته نيجه سى اقرار واعتراف ايتديلر ديو سؤال اولندقده
جواب ويرمك مراد ايدوب ديركه * كفار طائفه سى اعمى لردى وصاغرلردى
حضرت رسول صلى الله عليه وسلمك ولادتى كيجه سنده ظاهر اولان
بشارتلرى وخوفلرى كوروب آكلامديلر وايشيدوب طويمديلر مبشرينك
اظهارى وافشاسى اشيدلمدى ودخى منذرينك لمعه سى كورلمدى بو كفار
طائفه سى محروم ابدى اولوب كور وصاغر اولديلر (ترجمه) كورمديلر اشتمديلر
كور وكر اولوب * انذار آياتى وكلام بشارتى (ديكر) كور وكر كشتند
نشنيدند بشارت از خدا * هم نديدند برق بيم از غايت رنج والم

(من بعد ما اخبر الاقوام كاهنهم * بان دينهم المعوج ولم يقم)

(من بعد) بيت سابقده عموا وصموا قولنه متعلقدر ودخى لم تشم ولم يسمع قولنه
متعلق اولمق جائزدر (ما) مصدريه در اخبر الاقوام كاهنهم بعدنك مضاف
اليهيدر (اخبر) فعل ماضيدر افعل وزنى اوزره الاقوام اخبرنك مفعوليدر
(اقوام) قومك جمعيدر قوم رجال طائفه سندن اولان جماعته اطلاق اولنور
نسا طائفه سنه اطلاق اولنمز كما قال الله تعالى (لا يسخر قوم من قوم عسى ان
يكونوا خيرا منهم ولا نساء من نساء عسى ان يكن خيرا منهن) اما كاه اولور نساء
طائفه سينك قومه اندراجى معتبر اولور على طريق التبعية بوراده اقوامدن
مراد كفره طائفه سيدر (كاهنهم) اخبرنك فاعليدر كاهن كفره طائفه سنك

منجمنه ومقتداسنه دخی دیرلرهم ضمیر مجرور متصلدر اقوامه راجعدر (بأن دينهم) اخبر قولنه متعلقدردين طريقت معناسنه دركه كفره طائفه سنك زعم فاسدلرنجه الله تعالى دن غيرى يه اطاعت ايدوب عبادت ايندكلرى يولدر ضمير مجرور متصل اقوامه راجعدر (المعوج) دينهم قولنك صفتيدر اسم مفعولدر اعوجاجدن مأخوذدر حسياتده عدم استقامت وحسياتك غيرده عدم صواب معناسنه در (لم) حرف جزمدر (يقم) فعل مضارع قوامدن مشتقدر قوام دوام معناسنه لم يقم جمله سى بان دينهم ده كى ان نك خبريدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بيت سابقك بعض قيودين عيان وتفصيلين بيان ايتمك مراد ايدوب ديركه* كفره طائفه سى كوراولوب بارقهٔ انذارى كورمدكلرى وصاغرلر اولوب اعلان بشائرى ايشتمدكلرى بونلرك منجملرى ومقتدالرى كبرو كندوقوملرينه سزلك اكرى دينكز قائم اولوردكلدر دوامى وثباتى يوقدر ديو خبر ويردكلرندنصكره ايدى (ترجمه) آندن صوكيدى بوكه ديدى كاهن آنلره يوقدر بواكرى دينكزك هيچ اقامتى (ديكر) بيش ازان اخبار ايشان كرده بودند كاهنان* آنكه دينشان كژشدست نيست خواهد كشت هم

وبعدما عاينوا فى الافق من شهب* منقضة وفق ما فى الارض من صنم

(وبعدما عاينوا) من بعد ما اخبر اوزرينه معطوفدر بعد مجرور اولمق جائزدر بعد ما اخبر قولنه معطوف اولمق اوزره ودخى منصوب اولمق جائزدر من بعد ما اخبر قولنك محلنه معطوف اولمق اوزره (ما) موصولدر (عاينوا) جمله سى مانك صله سيدر موصوله راجع اولان ضمير محذوفدر تقديرى ما عاينوه ديمكدر عاينوا فعل ماضيدر جمع مذكردر مفاعله بابندن فاعلى كفره دن عبارتدر معناسى معاينه كورديلر ديمك (فى الافق) عاينوا قولنه متعلقدر افق كوك يوزينك اطرافنه ديرلر (من شهب) ظرف مستقردر ما عاينوا قولنده كى مانك بيانى واقع اولمشدر شهب شهابك جمعيدر شهاب يلدزه ديرلر (منقضة) شهبك صفتيدر اسم فاعل مؤنثدر انقض ينقض دن ساقطة معناسنه (وفق) منقضة تحتنده اولان فاعل ضميرندن حالدر (ما فى الارض) وفق قولنك مضاف اليهيدر ما موصولدر فى الارض صله سيدر (من صنم) ظرف مستقردر ما فى الارض ده كه مانك بيانى واقع اولدى صنم كفره نك طاپديغى بته وصورته ديرلر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بيت سابقك مضمونته عطف ايدوب ديركه* ودخى كفره طائفه سى حضرت رسالتك نبوتنه اعتراف

ايمیوب

ايمیوب اعمى واصم اولدقلرى يريوزنده اولان صنملرى يره دوشدوكنه وبتخانه لرى يقلديغنه موافق كوك يوزينك اطرافنده اولان يلدزلر يره دوكلديكنى معاينه كوردكلرندنصكره ايدى* حتى روايت اولنوركه حضرت رسولك ولادتى كيجه سنده بريهودى كورديكه آسماندن نجوم يره دوشرمكر توراتده حضرت رسولك وجوده كلديكى كيجه ده نجوم رجوم شياطين كبى يره دوشه ديو كورمشدى اتفاق بويهودى تفتيش ايتديكه بوكيجه هيچ بركسه نك اوغلى طوغديمى ديو صوردى ديديلر نعم عبدالله بن عبد المطلبك براوغلو طوغدى يهودى حضرت رسولى طلب ايدوب مبارك يغرنده اولان مهر نبوتنى كوروب سرعتله سكردوب فرياد ايليوب كندى چون ملاعين طائفهٔ يهود بويهودينك زمره سن كوروب تعجب ايدوب كولديلر يهودى دخى سزبكا كولرسز بواوغلان بر پيغمبردركه بونك وجوده كلمسيله بنى اسرائيل پيغمبرلرى منقطع اولدى وبزم دينلر بزباطل وكتابلربز منسوخ اولدى ديدى (ترجمه) هم كورديلر معاينه كوكدن دوشر شهب* اولدكاوكيم دوزب طورورلردى يولر بنى (ديكر) زآسمان ديدند كاتشها بديو افتاده بود* درزمين هم سرنكون ازخوارى افتاده صنم

(حتى غدا عن طريق الوحى منهزم* من الشياطين يقفو اثر منهزم)

(حتى) حرفدر انتهاء غايت ايچوندر حتى غدايت سابقده منقضة قولنه متعلقدر (غدا) افعال ناقصه نك لواحقندندر صاره معناسنه (عن طريق الوحى) منهزم قولنه متعلقدر طريق وحى دن مراد ما بين السماء والارض در (منهزم) منكسر معناسنه غدانك اسميدر (من الشياطين) ظرف مستقردر منهزم قولنك بيانى واقع اولمشدر شياطين شيطانك جمعيدر (يقفوا) فعل مضارع جمع مذكردر فاعلى منهزمه راجعدر زيرا منهزم اسم جنسدر جمع معناسى مراددر شياطيندن عبارتدر يقفوا جمله سى غدانك خبريدر يقفوا قفودن مشتقدر اتباع معناسنه (اثر) يقفوا قولنك مفعول فيه سيدر عقب معناسنه (منهزم) اثر قولنك مضاف اليهيدر يانى حذف اولندى تقديرى منهزم منهم ديمكدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسولك زماننده يعنى ولادتنده ساقط اولان نجوملك غايتله سقوطى خبرينك تأكيدين وتحقيقين قصد ايدوب ديركه حضرت رسولك ولادتى كيجه سنده تا صباحه دكين كوك يوزينك اطرافنده اولان يلدزلر كوكدن يره ايندى حتى شول مرتبه يه وارنجه يه دكين كه شياطين منكسر الحال

اولوب بربرینك اوکچه‌سنی چینیوب متوالیا چقرلردی (ترجمه) ناوجی بولی
اولدی آچق دیوانکری * کوکدن خبر الامدی بولدی هزیمتی (دیکر)
ازطریق وحی دیوان جمله آواره شدند * دل شکسته از بی هم می دویدند از حرم

(کانهم هربا ابطال ابرهة * اوعسکر بالحصی من راحتیه رم)

(کانّ) حرفدر حروف مشبهة بالفعلدن ضمیر متصل اسمیدر کانّ نك شیاطینه راجعدر (هربا) کانهم ده‌کی ضمیر متصلدن حالدر هاربین دیمکدر هرب مصدردر طلب وزنی اوزره قاچمق معناسنه (ابطال ابرهة) کانهم قولنك خبریدر ابطال بطلك جمعیدر بطل بهادر اره دیرلر ابرهه کفرهٔ حبشه نك پادشاهلرندن بر پادشاهك اسمیدر که کعبة اللهی ییقوب خراب ایتمسنه عسکر چکوب کلمشدی سورهٔ نظم جلیلده بیان اولنان اصحاب فیل بوعسکردر (او) حرفدر حروف عاطفه‌دن ابطال ابرهة اوزره معطوفدر (بالحصی) رمی قولنه متعلقدر اوفاجق طاشلر دیمکدر (من راحتیه) بودخی رمی قولنه متعلقدر راحتی راحتك تثنیه‌سیدر راحه الآیه سینه دیرلر ضمیر متصل حضرت رسوله راجعدر (رم) فعل ماضی مجهولدر اصلنده رمی ایدی یا حذف اولندی قافیه ایچون تحتنده قائم مقام فاعلی مستترهو راجعدر عسکره رمی جمله‌سی ما عمل فیه سیله عسکرك صفتیدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقده حضرت رسولك ولادتی زماننده واقع اولان نجوم ساقطه نك سقوطنك خبرین تأکید وتحقیق ایتدکدنصکره کرو تأکید وتحقیق قصد ایدوب دخی شیاطینك متعاقبا ومتوالیا قاچدقلرینك وانهزاملرینك تشبیهن مراد ایدنوب دیرکه * حضرت رسولك ولادتی کیجه‌سنده شیاطین علیهم اللعنة شول مکهٔ اللهك خرابی قصدنه کلوب حق سبحانه وتعالیدن بلیهٔ عظمی یتشوب منهزم اولوب قورقودن قیچان ابرهه عسکرینك بهادرلری کبی قاچدیلر ویاخود حضرت رسولك ایکی مبارك الینك کفندن آتلان اوفاق طاش ایله منهزم اولوب طاغلوب قاچن عسکرکبی قاچدیلر (ترجمه) اصحاب فیل ایدی صنادلك بونلری یااول * لشکر درکه اتدی قومی کامحود راحتی (دیکر) چون دلیران یمن بودند کویا درکریز * یاچو آن لشکر که از خاك کفش کشتقند خم

(نبذا به بعد تسبیح ببطنهما * نبذ المسبح من احشاء ملتقم)

(نبذا) بیت سابقده رمی قولنك مفعول مطلقیدر قعدت جلوسا طریقی اوزره ودخی فعل محذوفك مفعولی اولمق جائزدر تقدیری نبذ نبذا جلست جلوسا کبی

نبذاتمق معناسنه (به) نبذا قولنه متعلقدر ضمیر مجرور بیت سابقده‌کی حصی قولنه راجعدر (بعد تسبیح) نبذا قولنك مفعول فیه سیدر تسبیح حق تعالی یی اشیاء ناقصه‌دن واحوال باطله دن تنزیه ایدوب بری قیلمغه دیرلر (ببطنهما) ده‌کی (با) فی معناسنه‌در تسبیحه متعلقدر بطن ظهرك خلافیدر بوراده بطندن مراد حضرت رسولك مبارك الینك آوجی ایچیدر ضمیر مجرور متصل بیت سابقده‌کی راحتیه قولنه راجعدر (نبذ المسبح) نبذا قولنك صفتیدر تقدیری کنبذ المسبح دیمکدر مثل المسبح معناسنه مسبح اسم فاعلدر مراد یونس پیغمبر علیه السلامدر (نبذ) مصدردر مسبحه اضافتی مصدرك مفعولنه مضاف اولوب فاعلی حذف اولنان قبیلندندر * تقدیری مثل نبذ الله تعالی المسبح دیمکدر (من احشاء) نبذ المسبح قولنه متعلقدر احشا حشی نك جمعیدر حشی بغرسق وقرن معناسنه در صیغهٔ جمع کتوردیکی حضرت یونسك اجزامی اعتباریله‌در (ملتقم) احشا قولنك مضاف الیهیدر اسم فاعلدر افتعال بابندن معناسی یوت یجی دیمك بوراده مراد اولان یونسی یودن بالقدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقك مصراع ثانیسنك مضمونن تأکید وتکریر وتحقیق وتقریر قصد ایدوب دیرکه * حضرت رسول آوجندن طاشلری کفار طرفنه آتدیغی اول طاشلر حضرت رسولك مبارك ایکی الینك آوجی ایچنده تسبیح ایتدکلرندنصکره ایدی نتکیم الله تبارك وتعالی یونس پیغمبری علیه السلام بالغك قرنندن تسبیح ایتدکدنصکره طشره آتدیغی کبی (ترجمه) تسبیحدنصکره آتدی آنی حوت ملتقم * کبی که آتدی یونسی بوش قالدی حشوتی (دیکر) اوفکنده از پس تسبیح دردست رسول * مثل تسبیحی که یونس را بیفکند از شکم شعر

(جاءت لدعوته الاشجار ساجدة * تمشی الیه علی ساق بلاقدم)

(جاءت) فعل ماضی مؤنثدر مجیءدن مشتقدر کلدی دیمك (لدعوته) جاءت قولنه متعلقدر (دعوة) مصدردر ضمیر حضرت رسوله راجعدر دعوتك ضمیره اضافتی مصدرك فاعلنه مضاف اولوب مفعولی حذف اولنان قبیلندندر تقدیری لدعوة الرسول الاشجار دیمکدر (اشجار) جاءت قولنك فاعلیدر شجرك جمعیدر اغاج دیمکدر (ساجدة) اشجاردن حال واقع اولمشدر اسم فاعل مؤنثدر سجوددن مشتقدر (تمشی) فعل مضارع مؤنثدر تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هی اشجاره راجعدر تمشی جمله‌سی حال متداخله در حال متداخله اکادیرلرکه برنسنه یعنی بر کلام ماقبلنده برنسنه‌دن حال واقع اوله بر کلام دخی کلوب

اول اول حال واقع اولان نسنه دن حال واقع اولها كا حال متداخله دیرلر اما مترادفه بونك خلافیدر ■ والحاصل تمشی جمله سی حال متداخله در ساجدة قولنده كی ضمیر مستتردن حال واقع اولمشدر تمشی مشی دن مشتقدر یورمك معناسنه (الیه) تمشی قولنه متعلقدر ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (علی ساق) دخی تمشی قولنه متعلقدر (ساق) بالدر وایجك معناسنه بوراده ساقدن مراد اوزدكدر (بلاقدم) مقدره متعلقدر ساقك صفتیدر تقدیری تمشی الاشجار علی ساق كائن اوملتبسین بغیر القدم (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسولك بعض اوصاف حمیده سن ومعجزات عظیمه سن ذكر ایدكدنصكره تعجیبا للناظرین وتكثیرا للراغبین وتتمیما لمناقب سید المرسلین بعض معجزات عظمی سن دخی ذكر مراد ایدوب دیركه * حضرت رسولك دعوتیله آغاجلر اياقلری یوغیكن مجرد اوزدكلریله یورویی یورویی حضرت رسولك حضورینه كلوب اوكنده سجده ایتدیلر * بو معنانك سبب ورودی بوكه حضرت علیدن روایت اولندیكه بركون حضرت رسولك حضور شریفنه كافرلر كلوب اشبو آغاجلری تكلمه كتوروسنك نبوتكه شهادت ایتسونلر بزدخی سكا ایمان كتورهلم دیدیلر حضرت رسول دخی ایتدی یا آغاجلر الله تعالینك اذنیله یریكزدن قوپوب حضوریمه كلوك وبنم نبوتمه شهادت ایلك دیو بیوردی فی الحال اول آغاجلر یرلو یرندن قوپوب حضرت رسولك اوكنه كلوب بلند آوازایله حضرت رسولك نبوتنه شهادت ایدوب سن آخر زمانك حق پیغمبری سن یا رسول الله دیوب سجده ایتدیلر كفار بو معجزهٔ عظمایی كوروب ایمانه كلمیوب هذا ساحر كذاب دیدیلر (ترجمه) تمش آغاجلری یورودردی بلاقدم * كل بكا دیدیكنده اجابتلو دعوتی (دیگر) هم درخت آمد بفرمانش بنزداو سجده كرده می دویدی سوی سید او بساق بی قدم

(كانما سطرت سطرا لما كتبت * فروعها من بدیع الخط فی اللقم)

(كان) تشبیه ایچوندر حروف مشبهة بالفعلدن (ما) ما كافه در (سطرت) فعل ماضی مؤنثدر تحتنده فاعل ضمیری مستتر هی راجعدر بیت سابقده كی اشجاره یازی یازدی معناسنه خطت دیمكدر (سطرا) مفعول مطلقدر سطر كتابت معناسنه (لما كتبت) ده كی لام بامعناسنه ودخی او معناسنه اولق جائزدر (ما) موصولهدر موصوله راجع ضمیر محذوفدر تقدیری لما كتبته دیمكدر (كتبت) فعل ماضی مؤنثدر (فروعها) كتبت قولنك فاعلیدر فروع فرعك جمعیدر

فرع اغاج بوداغنه دیرلر ضمیر مجرور بیت سابقده كی اشجاره راجعدر (من بدیع الخط) لما كتبت قولنده كی (ما) موصولك بیانی اوقع اولمشدر (بدیع) فعیل وزنی اوزره جدید ولطیف غریب وعجیب معناسنه (خط) یازودیمك (فی اللقم) كتبت قولنه متعلقدر لقم لامك وقافك فتحه سیله آچق یوله ولوجه دخی دیرلر (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسولك دعوتیله كلن اشجارك خبرینك تأكیدین قصد ایلیوب واشجار مزبوره نك یوریوب كلمسی سببیله فروعنك آثارندن خطوط غریبه وعجیبه یه تشبیهن مراد ایدوب دیركه * اول حضرت رسولك حضورینه شهادت ایچون كلن اشجارك یوریوب كلدكلرینك آثاری كانها اشجارمذكوره یازویازمشلرایدی شول خطله كه اول اغاجلرك بوداقلری یول اوزرنده خطوط غریبه وعجیبه دن خطلر یازمشلردی * روایت اولنوركه یازیلن یازو لا اله الا الله محمد رسول الله كلمه سی ایدی (ترجمه) صنایدك بوداقلری یولده یازاردی * برسطر خط حكیم عجایدی كاتبی (دیگر) بازگشت و بیخ او بنوشت خطی برزمین * همچنان در لوح كاتب می نویسد برقلم

مثل الغمامة انی سار سائرة * تقیه حر وطیس للهجیر حم

(مثل الغمامة) بیت سابقده جاءت الاشجارك مفعول مطلقی اولمق جائزدر تقدیری جاءت الاشجار مثل مجیء الغمامة دیمكدر * ودخی مصدر محذوفك صفتی اولمق جائزدر تقدیری جاءت الاشجار مجیئا مثل الغمامة * ودخی جائزدركه مثل الغمامة مرفوع اولوب خبری محذوف مبتدا اوله تقدیری من المعجزات مثل مجیء الغمامة دیمكدر (غمامه) بولت معناسنه (انی) ظرف مكاندر استفهام اما قول وشرطاین و یاخود كیف معناسنه در سائرة قولنك مفعول فیه سیدر (سار) فعل ماضیدر سیردن مشتقدر تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هو راجعدر حضرت رسوله سار جمله سی انی قولنك مضاف الیهیدر (سائرة) الغمامة قولندن حالدر سائرة اسم فاعلدر مؤنثدر سیردن مشتقدر (تقیه) تقی فعل مضارع مؤنثدر وقایه دن مشتقدر فاعلی تحتنده ضمیر هی سائرة قولنه راجعدر حفظ وصاقلامق معناسنه ضمیر متصل تقی قولنك مفعول اولیدر حضرت رسوله راجعدر حر وطیس قولنك مفعول ثانیسی واقع اولمشدر حرك وطیسه اضافتی موصوفك صفتنه اضافتی قبیلندندر (حر) حرارت واسی معناسنه در (وطیس) تنور معناسنه حرارت شدیده دن عبارتدر (للهجیر) وطیسه متعلقدر لام جاره وقت معناسنه در هجیر یازكونك نصف نهارنه دیرلر (حمی) فعل ماضیدر

تحتنده فاعلی مستتر هو وطیسه راجعدر معناسی زیاده اسی وقزغین اولدی
دیمکدر حمی جمله‌سی وطیس قولندن صفت واقع اولدی (حاصل معنا) ناظم
مرحوم حضرت رسولك معجزاتن تعداد ایدوب وبعض معجزات اخراسنی
بیین مراد ایدنوب دیرکه * اول حضرت رسولك حضور شریفنه اول آغاجلر
کلیجی اولدیغی حالده مثالی شول بر پاره بلودك کلمسی کبی ایدیکه حضرت
رسول انواع کیفیتله یوریوب هر قنغی مکانده سیر ایلسه یاز کوننك نصف
نهاری وقتنده حرارت شدیده‌دن حفظ ایدوب اوزرنده سایبان اولوب
بیله سیر ایلردی (ترجمه) هرقنده یوروسه بیلسنجه اولوردی * اسیدن آنی
ایدردی بر پاره بولت حمایتی (دیکر) ابر بودی بر سرش با او برفتی هر کجا *
تا نکاهش داشت از کرمای تابستان کرم

(اقسمت بالقمر المنشق انّ له * من قلبه نسبة مبرورة القسم)

(اقسمت) فعل ماضی متکلم وحده‌در قسمدن مشتقدر قسم یمین معناسنه
(بالقمر المنشق) اقسمت قولنه متعلقدر آیك اول کوننده اوچ کونه
وارنجه هلال دیرلر اوچ کوندنصکره آخرینه وارنجه قمر دیرلر (المنشق)
قمرك صفتیدر اسم فاعلدر انفعال بابندن انشقاقدن مشتقدر ایکی آیرلمق
معناسنه (انّ) مکسوره‌در حروف مشبهة بالفعلدندر (له) ظرف مستقردر
انّ‌نك خبر مقدمیدر ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (من قلبه) المنشق
قولنه متعلقدر قلب فؤاد وکوکل معناسنه من قلبه ده‌کی ضمیر مجرور
حضرت رسوله راجعدر (نسبة) انّ‌نك اسمیدر انّ اسمیله خبریله اقسمت
قولنك جوابی واقع اولدی (مبرورة القسم) اضافتی اضافت لفظیه‌در
حسن الوجه قبیلندندر مبرورة حسن معناسنه (القسم) الف لام مضاف
الیه‌دن عوضدر تقدیری مبرورة قسم القمر الذی لاجل تلك النسبة دیمکدر
(حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسولك بعض معجزاتن ذکر ایتدکدنصکره
معجزهٔ اخراسن دخی اظهار ایدوب وقلبی قمر کبی روشن ومنور ایدیکن
اشعار ایتمك قصد ایدوب دیرکه * بن قسم ایدوب یمین ایلرم شول آیه که حضرت
رسولك مبارك بارمغنك اشارتیله منشق اولوب ایکی پاره اولمشدر تحقیق
دخی اول حضرت رسولك مبارك قلبنه بو آیك مناسبتی واردرکه اول مناسبت
اجلیچون اشبو قمر ایله قسم ایتمك مبرور وحسندر * اول آیك حضرت رسول
ایچون مناسبتی بودرکه حضرت رسولك مبارك قلبنی جبرائیل باذن الله الیله

شق ایدوب ایکی پاره ایلمشدی * ابن عباس رضی الله عنهمادن روایت اولنورکه
کفره طائفه‌سی حضرت رسولك حضورنه کلوب اکر حق پیغمبر
ایسهك سنك امرکله آی ایکی پاره اولسون دیدیلر * حضرت رسول بیوردیکه
بو معجزه‌یی کوریجك ایمانه کلورمیسز انلر دخی کلورز دیوب حضرت رسول
دخی اول واجب الوجوده تضرع ایدوب مبارك بارمغیله آیه اشارت ایلیوب
فی الحال آی اون دردنجی کیجه‌ده اولدیغی حالده ایکی شق اولوب بره ایندی
حضرت رسول بلند آوازایله ایتدی یافلان یافلان (احضروا وانظروا)
کفار بو معجزه‌یی کوروب محمدك سحری کولنه یوزینه دخی یتشدی دیوب
ایمانه کلمدیلر (ترجمه) شول انشقاق ماهه قسم ایدرمکه انك * قلب شریف
کوکلنه وارایدی نسبتی (دیکر) می خورم سوکند با انکشت اومه
پاره شد * هست دردل نسبتی کان راست کرداند قسم

(وماحوی الغار من خیر ومن کرم * وکل طرف من الکفار عنه عم)

(واو) عطف ایچوندر (ماحوی الغار) بیت سابقده بالقمر المنشق اوزرینه
معطوفدر (ما) موصولدر (حوی) فعل ماضیدر رمی وزنی اوزره معناسی
جمع ایدوب احاطه ایتدی دیمکدر جمله‌سی ما موصولك صله‌سی واقع
اولمشدر موصوله راجع ضمیر محذوفدر تقدیری وماحواه الغار دیمکدر
(غار) حوی قولنك فاعلیدر مغاره دیمکدر (من خیر) ماحوی قولنده‌کی
ما موصولك بیانی واقع اولمشدر (ومن کرم) من خیر اوزرینه معطوفدر
(وکل طرف) قولنده‌کی واو حال ایچوندر (کل طرف) مبتدادر طرف بونده کوز
معناسنه‌در (من الکفار) طرف قولنك صفتیدر (عنه) عم قولنه
متعلقدر ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (عم) فعل ماضیدر اصلنده عمی
ایدی قافیه اجلیچون یا حذف اولندی عمی‌دن مشتقدر عمی کوزسز اولمغه دیرلر
عمی جمله‌سی کل طرف قولنك خبری واقع اولمشدر مبتدا خبریله
جمله‌سی حوی الغار قولنك مفعول محذوفندن حالدر (حاصل معنا) ناظم
مرحوم بیت سابقك مضمونه عطف ایدوب ودخی معجزهٔ اخری ذکر ایتمك قصد
ایدوب دیرکه * ودخی قسم ایدوب آند ایچرم شول نسنه‌یه که مغاره اول نسنه‌یی
جمع ایدوب احاطه ایلدیکه اول خیردن وکرمدن اولدیغی حالده که اول نسنه
حضرت رسول علیه السلام وحضرت ابی بکر الصدیقدر حالبوکه کفار
طائفه‌سنك کوزلری کور اولوب اول نسنه که حضرت رسول وحضرت ابی بکر

الصدیقدر مغاره‌ده کورمدیلر* روایت اولنور که مکه کافرلری حضرت رسولی قتل ایلمك مراد ایتدیلر حضرت رسول وابوبکر مکه‌دن چقوب مدینه‌یه هجرت قصدیله واروب مکه آلتنده برمغاره‌یه کیروب کافرلردخی آنلری تجسس ایدوب عقبلرنجه کتمك اوزره ایکن فی الحال عنکبوت اول مغاره‌نك اغزنه آغ چکوب وایکی کوکرجن دخی مغاره قپوسنده یمورطلیوب کافرلر کلوب بومغاره‌یی بوحال اوزره کوروب متحیر اولدیلر بونده کسه کلمامش دیوب کیرودونوب کتدیلر (ترجمه) فابلادی خیروهم کرمی مغاره‌لیك* کافرلرك کوزنده وارایدی عمایتی (دیکر) جمع کرده غار خیرات وکرامتهاسی* بامحمد چشم کافرکشت ازایشان کورهم

فالصدق فی الغار والصدیق لم یریا* وهم یقولون ما بالغار من ارم

فالصدق قولنده‌کی (فا) بیت سابقك مضمونی تفسیر ایچوندر (الصدق) مبتدادر صدقدن مراد حضرت رسولدر (فی الغار) لم یریا قولنك فاعلندن حال واقع اولمشدر (والصدیق) فالصدق قولی اوزره معطوفدر وصدیق مبالغه صیغه‌سیدر صدیقدن مراد ابوبکردر (لم یریا) فالصدق قولنك خبریدر (یریا) فعل مضارعك تثنیه‌سیدر مجهول صیغه‌سی اوزره رؤیتدن مشتقدر فاعلی فالصدق والصدیقدن عبارتدر وهم یقولون ده‌کی (واو) حال ایچوندر (هم) ضمیر منفصلدر مبتدادر بیت سابقده من الکفاره راجعدر (یقولون) خبردر وهم یقولون لم یریانك فاعلندن حال واقع اولمشدر ما بالغار ده‌کی (ما) لیس معناسنه (بالغار) ظرف مستقردر مانك خبر مقدمیدر (با) فی معناسنه‌در (من ارم) مانك اسمیدر من زائده‌در ما بالغار من ارم جمله‌سی یقولونك مقولیدر غار مغاره معناسنه‌در (ارم) همزه‌نك فتحه‌سیله رانك کسره‌سیله اصلنده اریم ایدی قافیه اجلیچون یا حذف اولندی من احد معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقك تفسیر وتبیینی مراد ایدوب دیرکه* صدق دخی صدیق یعنی حضرت رسول وحضرت ابی بکر مغاره‌ده اولدقلری حالده کورنمدیلر کفار طائفه‌سی کوز اولوب کورمدیلر حالبوکه آنلر مغاره‌ده کسه یوق ظن ایدوب مغاره‌ده براحد یوقدر دیدیلر (ترجمه) اول غار ایچنده صدق ایله صدیق ایدی بولر* دیرلردی کسه قیلمدی بونده اقامتی (دیکر) صدق وصدیقند درغار وکس ایشانرا ندید* کافران کفتند کس اینجا نباشد مکتتم

(ظنوا الحمام وظنوا العنکبوت علی* خیر البریة لم تنسج ولم تحم)

(ظنوا) فعل ماضی جمع مذکر فاعلی کفاردن عبارتدر ظندن مشتقدر بوراده علم معناسنه‌در ایکی مفعوله تعدیه ایدر (الحمام) مفعول اولیدر کوکرجن قوشیدر (وظنوا العنکبوت) ظنوا الحمام اوزرینه معطوفدر العنکبوت ظنوانك مفعول اولیدر (علی خیر البریة) لم تنسج قولنه یاخود لم تحم قولنه متعلقدر خیر شرك مقابلیدر (بریه) فعلیه وزنی اوزره مخلوق معناسنه‌در خیر جمیع الناس دیمکدر (لم) حرف جزم (تنسج) فعل مضارع مؤنثدر تحتنده فاعلی مستتردر هی راجعدر عنکبوته نسجدن مشتقدر اورمك معناسنه لم تنسج ظنوا العنکبوت قولنده‌کی ظنوانك مفعول ثانیسیدر معناسی اورمجك آغنی اورمدی دیمکدر (لم تحم) فعل مضارع مؤنثدر حومدن مشتقدر اصلنده تحوم ایدی ظنوا الحمام قولنده‌کی ظنوانك مفعول ثانیسیدر معناسی کوکرجن اوچوب دورا یتمدی (حاصل معنا) ناظم مرحوم مغاره آیتنی اشعار وتصدیق ودخی حضرت رسولك خیر البریه ایدیکن تحقیق ایتمك مراد ایدوب ایدرکه* کفره طائفه‌سی ظن ایدرلردیکه جمیع مخلوقاتك خیرلوسی اول حضرت رسول مغاره‌ده اولوب آنك اوزرینه کوکرجن کلوب مغاره قپوسنده اوچوب دوران ایتمدی واورمجك دخی مغاره قپوسنده آغ کروب طوقومدی ظنلری بونك اوزرینه ایدی حالبوکه حضرت رسول علیه الصلاة والسلام مغاره‌ده اولوب کوکرجن کلوب مغاره قپوسنده دوران ایدردی واورمجك دخی آغ اوروب مغاره قپوسنده قرار ایلدی بومعجزه‌نك ذکری سبقت ایلدی (ترجمه) انلر صانورلردی حمام ایله عنکبوت* صاقلامغیچون کلمدی خیر البریتی (دیکر) خانه ننهاده کبوتر بافت بردر عنکبوت* کافران زاشد کمان کاینجا نباسوده تنم

(وقایة الله اغنت عن مضاعفة* من الدروع وعن عال من الاطم)

(وقایة) مصدردر ورایه وزنی اوزره حفظ معناسنه لفظة الله‌یه اضافتی مصدرك فاعلنه مضاف اولوب مفعولی محذوف اولان قبیلدندر وقایة النبی صلی الله علیه وسلم دیمکدر (وقایة الله) مبتدادر اغنت عن مضاعفة وقایة الله قولنك خبریدر (اغنت) فعل ماضی مؤنثدر تحتنده فاعلی مستتردر هی راجعدر وقایة الله قولنه افعال بابندندر معناسی مستغنی قیلوب محتاج ایلدی دیمکدر اغنت قولنك مفعولی محذوفدر تقدیری اغنته دیمکدر مفعول ضمیری حضرت

رسوله راجعدر (عن مضاعفة) اغنت قولنه متعلقدر مضاعفه مصدردر مفاعله وزنی اوزره ایکی قات وزیاده معناسنه (من الدروع) ظرف مستقردر مضاعفه قولنك صفتیدر (دروع) درعك جمعیدر ودرع دمور كوملك یعنی زره معناسنه (وعن عال) مضاعفه اوزرینه معطوف عال اسم فاعلدر رام وزنی اوزره علودن مشتقدر (من الاطم) عن عال قولنك صفتیدر (اطم) همزه نك وطانك ضمیله اطمك جمعیدر همزه نك فتحه سیله وطانك كسره سیله اطم حصار معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم ابیات ثلاثهٔ سابقه نك مضموننی استبعاد بعض قاصرینك خاطرینه خطور ایدیجك دفع ایتمك قصد ایدوب دیركه ٭ الله تعالینك اول حضرت رسولی حفظ ایتمسی قات قات زره كوملكلردن مستغنی ویكركدر ودخی قلعه لر حفظندن مستغنی ویكركدر (ترجمه) قت قت زرهلره دخی شول یوجه طاغلره ٭ محتاج قیلاز آدمی اول حفك وقایق (دیكر) چون خدا اورا زمكر دشمنان محفوظ داشت ٭ بزره حاجت نبودش نه بقصر وقلعه هم

(ماسامنی الدهر ضیما واستجرت به ٭ الا ونلت جوارا منه لم یضم)

ماسامنی قولنده كی (ما) نفی ایچوندر (سام) فعل ماضیدر سومدن مشتقدر تكلیف وتحمیل وموت معناسنه (نی) ضمیر متكلمدر ناظم مرحومك كندی نفسندن عبارتدر (الدهر) سامنی قولنك فاعلیدر زمان معناسنه ودخی سام ظلم معناسنه اولمق جائزدر (ضیما) ماسامنی قولنك مفعولیدر سام تكلیف وتحمیل معناسنه اولدیغی تقدیر اوزره ضیم ظلم معناسنه درودخی ضیما ماسامنی قولنك مفعول مطلق اولمق جائزدر سام ظلم معناسنه اولدیغی تقدیر اوزره كه جلست قعودا قبیلندن اولمق اوزره واستجرت به ده (واو) حال ایچون اولمق جائزدر كه استجرت جمله سی ماسامنی قولنك مفعولندن حال واقع اوله ودخی عطف ایچون اولمق جائزدر بوتقدیرجه استجرت سامنی اوزرینه معطوفدر (استجرت) فعل ماضی متكلمدر استفعال بابندن استجاره دن مشتقدر استجاره امان طلب ایتمكه دیرلر (به) استجرت قولنه متعلقدر ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (الا ونلت جوار) مستثنی واقع اولمشدر مستثنی منه مفرغدن ٭ تقدیری واستجرت به فی حال من الاحوال الا فی حال وجدان الامان منه دیمكدر ونلت ده (واو) حال ایچوندر (نلت) فعل ماضی متكلم وحده در نیلدن مشتقدر دردنجی بابدندر نیل اصابت ووجدان معناسنه

یعنی بن یتشدم وبولدم دیمكدر (جوارا) نلت نك مفعولیدر جوار جیمك كسریله امان وخلاص معناسنه (منه) ظرف مستقردر جوارا قولنك صفتی واقع اولمشدر ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر وبه ده كی ضمیره راجع اولمق دخی جائزدر (لم یضم) جوارا قولنك صفتیدر ودخی نلت نك فاعلندن حال واقع اولمق جائزدر (یضم) فعل مضارع مجزومدر لم ایله اصلنده یضیم ایدی یبیع وزنی اوزره تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هو راجعدر دهره تقدیری لم یضم الدهر علی یعنی دهر بكا ظلم ایلمدی دیمكدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسول صلی الله علیه وسلمك مناقبنه اشتغالدن عمدهٔ عظماسنی اشعار ومرتبهٔ علیاسنی اظهار قصد ایدوب دیركه ٭ زمان بكا ظلم تكلیف ایلمدی ودخی بن اول حضرت رسول صلی الله علیه وسلمدن مجاورت وامان طلب ایلمدم الا اول حضرت رسولدن بر امانه وخلاصه یتشدم كه اول زمانده زمان بكا قطعا ظلم ایلمدی (ترجمه) كمسه كمسنه دن كورورین كوچ صغمندی ٭ اكا مكر كه بولدی جوارنده راحتی (دیكر) رنجی اردیدم زدهر وخواستم ازوی امان ٭ در جوار او خلاص از هر بلایی یافتم

(ولا التمست غنی الدارین من یده ٭ الا استلمت الندی من خیر مستلم)

(واو) عطف ایچون (لا) نفی ایچوندر (التمست) فعل ماضی متكلم وحده افتعال بابندن التماسدن مشتقدر التماس طلب معناسنه در لا التمست بیت سابقده ماسامنی اوزرینه معطوفدر (غنی الدارین) التمست نك مفعولیدر غنینك كسریله غنی فقرك ضدیدر (الدارین) غنی نك مضاف الیهیدر دارین دارك تثنیه سیدر بورده دنیا واخری مراددر (من یده) التمست قولنه متعلقدر ید ال معناسنه ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (الا استلمت الندی) مستثنی در مستثنی منه مفرغدن ٭ تقدیری ولا التمست غنی الدارین منه فی حال من الاحوال الا فی حال الاستلام دیمكدر ٭ ویاخود تقدیری ولا طلبت منه طلبا متعینا الشیء من الاشیاء الا طلبا متعینا للاستلام دیمكدر (استلمت) فعل ماضی متكلم وحده افتعال بابندن استلامدن مشتقدر استلام لمس یعنی دكمك ویاپشمق ویااو پمك اله ویا الیله یاپشمق اوله (الندی) استلمت نك مفعولیدر جود وعطا معناسنه در (من خیر مستلم) استلمت قولنه متعلقدر خیر مستلمدن مراد حضرت رسول اكرمدر مستلم اسم مفعولدر استلامدن مشتقدر بورده اوپلمش ویاخود یاپشلمش معناسنه در (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت

سابقك مضموننه عطف ايدوب بطريق الترقى تمدح معناسنه تنبيه قصد ايدوب ديركه * ودخى بن اول حضرت رسولك يدندن دنيا وآخرت غناسن طلب ايتدم الا اول حضرت رسولك جودنه وعطاسنه يتشوب يايشدمكه اوبلمش وبايشلمشلرك خيرلوسيدر (ترجمه) هم آندن اوممادم ايكى اوبايلغن مكر * آندن ايرشدى بكا عطايا بى نهايتى (ديكر) هرچه كردم التماس ازنعمت هر دوسرا * يافتم بروجه بهتر آنچه ازوى خواستم

(لا تنكر الوحى من رؤياه ان له * قلبا اذا نامت العينان لم ينم)

(لا تنكر) نهى حاضردر تحتنده فاعلى مستتر انت عبارتدر ناظم مرحومك كندو نفسندن ياخود خطاب شاننده اولان كسه يه راجعدر انكاردن مشتقدر (الوحى) لا تنكرك مفعوليدر وحى دن مراد حق تعالينك حضرت رسوله ايتديكى اشارتدر ودخى رسالتدر وكتابتدر ودخى الهام وخفى الكلامدر (من رؤياه) ظرف مستقردر الوحى قولندن حال اولمق جائز ودخى صفت اولمق جائزدر رؤيا اويقوده دوش معناسنه دراكثر خلق آنى واقعه ديو تعبير ايدرلر ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر (ان له) ان مفتوحه ومكسوره اولمق جائزدر (له) ان نك خبر مقدميدر ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر (قلبا) ان نك مؤخر اسميدر ان له قلبا لا تنكر قولنك مفعول له سيدر تقديرى لان له قلبا ديمكدر ودخى جملهٔ مستأنفه ده اولمق جائزدر (اذا نامت العينان) قلبا قولنك صفتيدر (نامت) فعل ماضى مؤنثدر نومدن مشتقدر اويقو ديمكدر (العينان) نامت قولنك فاعليدر عينك تثنيه سيدر (لم ينم) اذا نامت قولنك جوابيدر ينم فعل مضارع مجزومدر لم ايله اصلنده ينوم ايدى تحتنده فاعلى ضمير هو راجعدر قلبا قولنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسولك بعض معجزاتن ذكر ايتدكدنصكره معجزهٔ اخرى سن بيان وكوزلرى نائم اولدقده قلبى نائم اولمديغن عيان ايتمك مراد ايدوب ديركه * اول حضرت رسولك دوشنده الهامله وخفى كلامله اسرار خفيه اعلام اولنديغنه انكار ايلمه كه تحقيق اول حضرت رسول ايچون برقلب واردركه نچان ايكى مبارك كوزلرى اويقوده اولسه مبارك قلبى اويومزدى نتكم بيوردى (ان عيناى تنامان ولا ينام قلبى) (ترجمه) آنك دوشنده وحينه انكار قيلمغل * كيم كوكلى اويومزدى كوزى نومتى (ديكر) پس مكن انكار وحى از خواب پيغبر ازانك * چشم او در

خواب رفتى دل بدش بيدارهم

(فذاك حين بلوغ من نبوته * فليس ينكر فيه حال محتلم)

(فا) تفسير ايچوندر (ذاك) اسمدر اسماء اشارتدن بيت سابقده الوحى قولنه اشارتدر (حين بلوغ من نبوته) ذاك نك خبريدر (حين) ظرفدر وقت وزمان معناسنه (بلوغ) حين نك مضاف اليهيدر يتشمك معناسنه (من نبوته) بلوغه متعلقدر نبوت پيغمبرلك ديمك ضمير حضرت رسوله راجعدر فليس ده (فا) شرط محذوفك جوابيدر تقديرى اذا كان وحى النبى حين بلوغ نبوته فليس ينكر فيه ديمكدر (ليس) فعلدر افعال ناقصه دن تحتنده اسمى مستتر هو حضرت رسوله راجعدر (ينكر فيه) فليس نك خبريدر ينكر فعل مضارع مجهولدر (فيه) ينكر قولنه متعلقدر ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر (حال محتلم) ينكر قولنك قائم مقام فاعليدر محتلم لامك فتحه سيله مصدر ميميدر احتلام معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم بيت سابقك مضموننك اثباتن قصد ايدوب ديركه * اول حضرت رسوله دوشنده اولان وحى نبوتى زماننده اولمشيدى امدى اول حضرت رسولك دوشنده كورديكى حالى انكار اولنور دكلدى حقدر (ترجمه) اول دميديكه ايردى نبوت بلوغنه * پس امر منكر اوليه حلم اهلى عادتى (ديكر) وحى در خواب اوّل پيغمبرى بودى ورا * خواب او منكر نبودى مثل حال محتلم

(تبارك الله ما وحى بمكتسب * ولا نبىّ على غيب بمتهم)

(تبارك) فعل ماضيدر تفاعل وزنى اوزره بركتدن مشتقدر ثبات وبقادن كنايتدر تبارك الله تعالى وتعاظم عن صفات المخلوقين ديمكدر تعجب ايچوندر اكثريا مقام تعجبده استعمال اولنور (الله) تبارك قولنك فاعليدر ما وحى ده (ما) نفى ايچوندر (وحى) مانك اسميدر الهام وخفى الكلام معناسنه (بمكتسب) مانك خبريدر بازائده در مكتسب اسم مفعولدر افتعال بابندن اكتسابدن مشتقدر اكتساب طلب معناسنه ودخى سعى فى التحصيل معناسنه (ولا نبىّ) ما وحى اوزرينه معطوفدر (لا) نفى ايچوندر ما وحى قولنى مؤكددر (على غيب) بمتهم قولنه متعلقدر (متهم) اسم مفعولدر اتهامدن مشتقدر اتهام كذب معناسنه در (حاصل معنا) ناظم مرحوم سابقا حضرت رسول ايچون اولان وحى نبوتى زماننده اولديغن ذكر ايتدكدنصكره شول كسنه كه انكيچون وحى اوله اول كسنه نبى ورسول اولمامسنك احتماله سن اشعار ونبوت ورسالت وحيه لازم

ایدیکن اظهارا یتمك مراد ایدوب دیرکه* تبارك الله عجیب امر عظیمدر که وحی اکتساب انسانله حاصل اولمزیلکه الله تعالی دن عطیهٔ عظیمه در و عجیب غریب امردر بوکه نبی غیبدن خبر ویرمکده متهم دکلدر که الله تعالی اول عطیهٔ عظمایی اکا ویرمشدر (ترجمه) حق وحی اکتسابله اولمقده یوق جواز* هم انبیایه غیب ایچون اتمکده تهمتی (دیکر) پس تبارك آمد خدا کین وحی از کسبی نبود* هم رسول او نبود بر علم غیبش متهم

(الفصل الخامس فی برکات الدعاء)

کم ابرأت وصبا باللمس راحته* واطلقت اربا من ربقة اللمم

(کم) خبریه در کثیرا من المرات معناسنه ابرأت قولنك مفعول مطلق اولمق جائزدر تقدیری کم ابراء ابرأت دیمکدر ودخی مفعول فیه اولمق جائزدر تقدیری کم مرات ابرأت دیمکدر (ابرأت) فعل ماضی مؤنثدر افعال بابندن بری قیلدی دیمك (وصبا) ابرأت قولنك مفعولیدر (وصب) فتح صادله مرض معناسنه بکسر الصاد صفت مشبهه در مریض معناسنه (باللمس) ابرأت قولنه متعلقدر ال پاپشمق معناسنه (با) استعانت ایچوندر (راحته) ابرأت قولنك فاعلیدر راحه آوج ایچنه دیرلر بوراده مراد الدر ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (واطلقت) ابرأت اوزرینه معطوفدر فعل ماضی مؤنثدر اطلاقدن مشتقدر چوزمك یعنی شیمك واچق وصالیو ویرمك معناسنه فاعلی تحتنده مستتر هی راجعدر راحته قولنه (اربا) اطلقت قولنك مفعولیدر ارب رانك فتحیله قیدوبند معناسنه ورانك کسریله صفت مشبهه در باغلو دیمکدر ودخی ارب اولدیغی صورتده حاجت معناسنه یعنی قید و بنددن محتاجلری ونیجه نیجه کسه لری چوزدی واچدی وصالیویردی (من ربقة اللمم) اطلقت قولنه متعلقدر (ربقه) قلاده وحلقه دیمکدر قلاده که حیوانات بوینه طاقرلر لمم ربقه نك مضاف الیهیدر لم لامك فتحیله اختلال عقول وصغار الذنوب معناسنه یعنی صالیویردی محتاجلری اختلال عقلك وصغار ذنوبك قلاده وحلقه اینندن حقیقة ومجازا زیرا قبل البعثه جمله ناس شیاطینك قیدوبندنده ایدیلر (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسولك بعثتنك فائده سنی اظهار وارسال اولندیغنك ثمره سنی اوزرینه تنبیه واشعار قصد ایدوب دیرکه* نیجه چوق درتلولری دردندن بری قیلدی اول حضرت رسول مبارك الیله یاپشمغله

ودخی نیجه بیهوشلق وعقلسزلق حلقه سیله باغلو اولان کسه لری مبارك الیله خلاص ایدوب بنددن قورتاروب صالیویردی (ترجمه) انك الی طوقنغله کتدی نیجه درد* هم شندی نیجه لردن اراغ ایندی ربق (دیکر) بس کسانرا اوشفادادی بمالیدن بدست* وارهانیدی بسی دیوانکانرا ازلمم

(واحیت السنة الشهباء دعوته* حتی حکت غرة فی الاعصر الدهم)

(واو) عاطفه احیت بیت سابقه کی کم ابرأت اوزرینه معطوفدر فعل ماضی مؤنثدر افعال بابندن احیادن مشتقدر معناسی دیری قیلدی دیمکدر (السنة) احیت قولنك مفعولیدر سنه ییل دیمك (الشهباء) السنة نك صفتیدر اشهبك مؤنثیدر تکیم ابیضك مؤنثی بیضاء کلدیکی کبی اشهب ابیض معناسنه در سنهٔ شهبادن مراد قحط وقیتلق ییلدر اول ییل ایچنده حبوبات ونباتات بتیوب یر یوزرنك اولوب واغاروب بیاضلغی اوزرینه قالدیغی اجلدن سنهٔ شهبا دیرلر (دعوته) احیت قولنك فاعلیدر دعوت دعا وضیافت معناسنه ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (حتی) حرف جردر انتهاء غایت ایچوندر احیت قولنه متعلقدر (حکت) فعل ماضی مؤنثدر رمت وزنی اوزره حکایتدن مشتقدر مشابهت معناسنه فاعلی تحتنده مستتر هی راجعدر سنه یه (غرة) حکت قولنك مفعولیدر غره آتك آلننده درهم مقداری دخی زیاده چه اولان آقلغه دیرلر قلیل الوجود اولوب قلتدن کنایت اولدیغی اجلدن سنهٔ شهبایی غره یه تشبیه ایلدی (فی الاعصر) حکت قولنه متعلقدر اعصر عصرك جمعیدر احرف حرفك جمعی اولدیغی کبی عصر دهر معناسنه در زمان وسنه دیمکدر (الدهم) اعصرك صفتیدر دهم ادهمك جمعیدر حمر احمرك جمعی اولدیغی کبی ادهم اسود معناسنه قره اولیجی دیمکدر اعصر دهمدن مراد اوجوزلق ییللردرکه اول ییل ایچنده حبوبات ونباتات چوق بتوب یریوزی اورتولدیکی اجلدن اول ییله اعصر دهم دیرلر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقه عطف ایدوب کیرو حضرت رسولك بعثتنك فائده سنی اظهار وارسال اولندیغنك ثمره سنی اشعار قصد ایدوب دیرکه* ودخی اول حضرت رسولك دعاسی وضیافتی قحط وقیتلق اولان ییلی احیا ایدوب افراد انسانی زنده ایدوب حضرت رسولك نعم ظاهره سی وباطنه سیله جمله سی غنی اولدیلر حتی اول قحط وقیتلق ییلی سائر کچن اوجوزلق ییللر ایچنده شول آتك آلننده اولان غره یه مشابه اولدی مرغوب

ومطلوب اولمق جهتنده (ترجمه) انك دعاسی آق یپلی احیا قیلوردی كیم * اولوردی قره یللرك ایچنده غرقی (دیكر) دعوتی او قحط وتسكی ازجهان برداشتی * تا چو روی اسفید بودی درسیاهی ودهم

(بعارض جاد او خلت البطاح بها * سیب من الیم او سیل من العرم)

(بعارض) بیت سابقده كه احیت قولنه متعلقدر (با) سببیه عارض كوك كنارین احاطه ایدن بلوده دیرلر (جاد) فعل ماضی قال وزنی اوزره جوددن مشتقدر تحتنده فاعلی مستتر هو راجعدر عارضه جاد امطر معناسنه یغمور یاغدردی دیمكدر جاد جمله سی عارضك صفتیدر (او خلت) جاد اوزرینه معطوفدر (خلت) فعل ماضی مخاطبدر ظننت معناسنه افعال قلوبدندر (البطاح) خلت نك مفعول اولیدر بطحانك جمعیدر بطحا شول سیل كه جك یردركه آنده اوفاق طاشلر وقوملر چوق اولور (بها) ظرف مستقردر خبر مقدمدر ضمیر مجرور بطاحه راجعدر (سیب) مبتدأ مؤخردر بها سیب قولی خلت نك مفعول ثانیسیدر سیب صویی اسالة ایلمك معناسنه دیرلر (من الیم) سیب قولنك صفتیدر یم بحر عظیم معناسنه یولده اولدقز (او سیل) سیب اوزرینه معطوفدر سیل یغمور صوین دن جمع اولوب جریان ایدن صویه دیرلر (من العرم) سیل قولنك صفتیدر عرم مطر شدید یعنی زیاده سیله خشملو یغمور دیمكدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقك مضمونن تحقیق وتاكید قصد ایدوب دیركه * اول حضرت رسولك دعوتی قیتلق ییلی احیا ایلدی كثرتله یغمور یاغدیریجی بولت كتوروب تمام وفرت اوزره یغمور یاغدردی شول مرتبه ده كه سن ظن ایدردك كه سیل یوللری طولو صو اولوب اقدیغی كویا كه دكزدن سد بوشانوب كلوردی دیدك ویاخود یغان یغموردره لردن كلور سیل دیدك (ترجمه بر یغمور ایله كیم صنایدك سن بطایحی * سیل عرمدر یا دكزل عطیبی

(دیكر) بردعایش آمدی باران وادی پرشدی * كو یادر یایدی یا كو یا سیل عرم

(الفصل السادس فی مدح القرأن)

(دعنی ووصفی آیات له ظهرت * ظهور نار القری لیلا علی علم)

(دع) امر حاضردر ترك معناسنه (نی) ضمیر متكلمدر معناسی بنی قو ترك ایله دیمكدر (ووصفی) واو مع معناسنه وصفی دعنی قولنك مفعول معه سیدر (یا) ضمیر متكلمدر وصف مصدردر فاعلنه مضاف اولمشدر بنم صفتلرم ایله برابر بنی ترك ایله

دیمكدر (آیات) وصفی قولنك مفعولی بهیدر آیات آیتك جمعیدر آیاتدن مراد معجزۀ كبرادركه قرءان عظیمدر (له) ظرف مستقردر آیاتك صفتیدر ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (ظهرت) فعل ماضی مؤنثدر تحتنده فاعلی مستتر هی آیاته راجعدر معناسی اول آیات آشكاره اولدی دیمكدر ظهرت جمله سی آیاتك صفتیدر (ظهور) نزع خافضیت اوزره منصوبدر ظهرت حذف اولنان مفعول مطلقك صفتیدر تقدیری ظهرت ظهورا كظهور نار القری دیمكدر (نار) مجروردر ظهورك مضاف الیهیدر آتش دیمكدر (القری) نارك مضاف الیهیدر ضیافت وقونقلق معناسنه لیلا ظهور نارك مفعول فیه سیدر (علی علم) ظهور نار قولنه متعلقدر علم طاغدر جبل معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول حضرت رسولك بعض مدایحن ومناقبن ذكر ایتدكدنصكره انك مدحنه ومناقبنك ذكرنه قدرت فهم اولندیغیچون اول حضرت رسولك بو قدر مدحنه وبو مقدار مناقبنك ذكرنه اشتغال انك مدایحنك ومناقبنك زیاده سنی ویرمز واكثر لك اولنمه ایدی نقصانن دخی ویرمز دیمك اوزره تنبیه ایدوب دیركه * اول حضرت رسولی بو قدر معجزۀ ظاهره لریله وصف ایتدیكم ایله وبو مقدار مدح ایلدیكم ایله بنی ترك ایله اول حضرت رسولك معجزاتنك ظهوری طاغ دپه سنده قونق ایچون وضع اولنان ویا ضیافت ایچون اولان آتشك كیجه ایله ظهوری مشابه سنده در (ترجمه) قونق اودی ظهوری كبی كیم ینار كیجه * طاغلر باشنده ظاهر اولوبدر آیتی (دیكر) كوش كن تا معجزش كویم كه او روشن شود * همچو آتش درشب تاریك برفرق علم

(فالدر یزداد حسنا وهو منتظم * ولیس ینقص قدرا غیر منتظم)

(فا) تعلیل ایچوندر بو بیت بیت سابقك تعلیلی واقع اولمشدر (الدر) مبتدادر انجو دیمكدر (یزداد) جمله سی خبردر یزداد فعل مضارعدر افتعال بابندن اصلنده یزتید ایدی زیاده دن مشتقدر فاعلی تحتنده مستتر هو راجعدر فالدر قولنه (حسنا) یزدادك تمییزیدر (وهو) واو حال ایچوندر ضمیر یزدادك فاعلنه راجعدر (وهو منتظم) جمله سی یزداد فاعلندن حال واقع اولمشدر اسم فاعدر انتظامدن مشتقدر جمع اولمق ودزغمك ودزملك معناسنه (ولیس ینقص) یزداد اوزرینه معطوفدر لیس فعلدر افعال ناقصه دن تحتنده اسمی مستتر هو راجعدر فالدر قولنه ینقص جمله سی لیس قولنك خبریدر (ینقص) فعل مضارعدر نقصاندن مشتقدر (قدرا) ولیس ینقص نك تمییزیدر (غیر منتظم) ینقص نك

فاعلندن حالدر منتظم قولی غیرقولنك مضاف الیهیدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول حضرت رسولك مدحنی ومعجزهٔ کبری سنی که قرآن عظیمدر حسن وقدر ومرتبه بوتندن دره تشبیه ایدوب وبیت سابقك مضمونتك تعلیلن ذکر ایتمك مراد ایدوب دیرکه * اول حضرت رسولك آیات ظاهره سی یعنی قرآن عظیم حسن وقدرده دره مشابهدر * امدی درك حسنی زیاده اولور منتظم اولدیغی حالده ودخی درك قدر ومرتبه سی منتظم اولمدیغی حالده ناقص اولور دکلدر حضرت رسولك ایات ظاهره سی که قرآندر انك اشرفیتی ذاتی ولازمدر منتظم وغیرمنتظم اولدیغی حالده حسنی زیاده در وقدری ناقص اولور دکلدر (ترجمه) انجو دزیده حسنی آرتوقجه کورسترر * هم اول دزلمش اولمسه یوقدر تنقیصی (دیکر) دراکر پیوسته باشد حسن اوزائد شود * ورنه پیوسته بود قدرش نباشد هیچ کم

(فما تطاول آمال المدیح الی * مافیه من کرم الاخلاق والشیم)

فما تطاول (ما) استفهام ایچوندر مبتدادر (تطاول) فعل ماضی تفاعل وزنی اوزره طولدن مشتقدر اوزون دیمکدر (آمال المدیح) تطاول قولنك فاعلیدر تطاول جمله سی مانك خبریدر (آمال) املك جمعیدر افراس فرسك جمعی اولدیغی کبی امل رجا وامید معناسنه (مدیح) فعیل وزنی اوزره مدح معناسنه اولق جائزدر ودخی ممدوح معناسنه اولق جائزدر (الی مافیه) ما اسم موصولدر فیه صله سیدر ضمیر مجرور رسوله راجعدر (من کرم الاخلاق) ما فیه ده کی مانك بیانیدر کرمك اخلاقه اضافتی صفتك موصوفه اضافتی قبیلندندر تقدیری من الاخلاق الکریمة دیمکدر کرم حسن معناسنه (اخلاق) خلقك جمعیدر احرار حرك جمعی اولدیغی کبی (والشیم) کرم الاخلاق اوزره معطوفدر (شیم) شیمه نك جمعیدر شیمه عادت واخلاق حسن معناسنه در کرم الاخلاق دیدکدنصکره والشیم ذکری مجرد تأکید ایچوندر (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسولك اخلاق کریمه سنك وفرتنه وشیم جمیله سنك کثرتنه اشارت قصد ایدوب دیرکه اول حضرت رسولك مدحی رجالری وامیدلری نوجهله متطاول اولوب یتشه بیلورشول مرتبه یه که اول مرتبه حضرت رسولك اخلاق حمیده سنه وعادت پسندیده سنه یتشمکدر * امدی کسنه رجا ایتمسون زیرا اول ذات شریفك کمالیله مدحنه کمسنه یتشوردکلدر (ترجمه) مدحی آرزوسنه نه اوزنمق دررا کاه کیم لطفی ایله کرمدر اخلاق وشیمی (دیکر)

هرچه کویم درمدیح مصطفی بسیار نیست * کومزین شد بخلق نیك واحسان وشیم

(آیات حق من الرحمن محدثة * قدیمة صفة الموصوف بالقدم)

(آیات حق) مبتداء محذوفك خبریدر هی آیات حق دیمکدر مبتداء محذوف فصل سادسك اولنده ذکر ایتدیکی بیتده واقع اولان آیات له ظهرت قولنه راجعدر ودخی جائزدرکه آیات حق قولی آیات له ظهرت قولندن بدل واقع اوله یوتقدیرجه آیات حق نصبله اوقنور رفعله اوقنمز ایاتك حق قولنه اضافتی بیانیه در (من الرحمن) محدثة قولنه متعلقدر محدثة آیاتك صفتیدر ودخی قدیمة قولی وصفة الموصوف قولی بو ایکیسی دخی ایات حق قولنك صفتلریدر (محدثة) اسم مفعولدر مفرد مؤنثدر حدوثدن مشتقدر حدوث عدمدن وجوده کلمك معناسنه لکن محدثة بوراده نازلة وصادرة معناسنه در (قدیمة) قدمدن مشتقدر قدم اوزرینه عدم سبقت ایلملکدر حدوثك ضدیدر (الموصوف) صفة قولنك مضاف الیهیدر (بالقدم) الموصوف قولنه متعلقدر موصوفدن مراد الله تعالیدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول حضرت رسولك معجزهٔ کبراسنك یعنی قرآن عظیمك شرفیت وفضیلتنی ذکر ایتمك مراد ایدوب دیرکه * اول قرآن عظیمکه آیات ظاهره در حسنده ومرتبه ده در منتظم کبیدر آیات حقدر یعنی حق اوزرینه آیاتدر وصدق اوزرینه معجزاتدر نزولی وصدوری من عند الله الرحمندر و اول قرآن عظیم نظمی والفاظی وکلمات ترکیبیسی اعتباریله حادثدر قدیم دکلدر مقاصدی ومعانیسی ومدلولاتی اعتباریله قدیمدر حادث دکلدر قدم ایله موصوف اولان باری تعالینك صفتیدر (ترجمه) موصوف بالقدم صفتی هم قدیم اولور * اولورسه حادث آیت قرآن اولور قرائتی (دیکر) آیتهای حق که از رحمن برو آمد فرو * آن قدیمست وبود آن وصف موصوف قدم

لم تقترن بزمان وهی تخبرنا * عن المعاد وعن عاد وعن ارم

(لم تقترن) فاعلی تحتنده مستتر هی راجعدر بیت سابقده کی آیات حق قولنه اقتراندن مشتقدر قرین ومقارن معناسنه ودخی آیات حق قولنك صفتیدر (بزمان) لم تقترن قولنه متعلقدر زمان اوقاتك قلیلندن وکثیرندن عبارتدر معناسی اول آیات حق یعنی قرآن عظیم موصوف بالقدمك صفتی اولدیغی ملاحظه سیله اوقاتدن بروقته وبرزمانه قرین ومقارن اولمامشدر (وهی) واو حال ایچوندر ضمیر منفصل بیت سابقده آیات حقه راجعدر (تخبرنا) وهی نك

خبريدر فعل مضارع مؤنثدر اخباردن مشتقدر خبر ويرمك معناسنه
وهى تخبرنا جمله سى لم تقترن قولنك فاعلندن حالدر (عن المعاد) تخبرنا قولنه
متعلقدر معاد مرجع معناسنه بوراده مراد اولان آخرتدر (وعن عاد)
وعن ارم بوايكيسى دخى تخبرنا قولنه متعلقدر عن المعاد اوزرينه معطوفدر
عاد برقبيله نك اسميدركه هود پيغمبرك قوميدر (ارم) بوندن مراد بعضيلر
اسكندريه وبعضيلر دمشقدر وبعضيلر شداد لعينك اتديكى شهردر وبعضيلر عادك
باباسيدر ديديلر (حاصل معنا) ناظم مرحوم قرأن عظيم معجز ايديكنك واللهك
صفتى اولديغى ملاحظه سيله صفت قديمه اولديغنك دليلنه اشارت قصد
ايدوب قرون ماضيه وخاليه ده واقع اولان امور ماضيه دن وازمنهٔ آتيه ده واقع
اوله جق امور آتيه دن قرأن شريفك خبر ويرديككن ذكر ايدوب ديركه * اول
كلام قديم وفرقان عظيم موصوف بالقدمك صفتى اولديغى ملاحظه سيله
ازماندن واوقاتدن برزمانه و بروقته قرين وصقارن اولامشدر حالبوكه اول
قرأن عظيم بزه خبر ويرمشدر معاددن يعنى امور اخرتدنكه ازمنهٔ آتيه ده
واقع اوله جق اموردر ودخى بزه خبر ويرمشدر عاد قومندن وارم شهرندن
قصه لرندنكه قرون خاليه ده واقع اولان امور ماضيه در (ترجمه) قوشلمدى
زمانه و برزه بلدرر * عاد وارم دخى نارى وجنتى (ديكر) مقترن نامد بوقتى
دآئما ثابت بود * او خبرداد ازمعاد حشر واز عاد وارم

(دامت لدينا ففاقت كل معجزة * من النبيين اذ جاءت ولم تدم)

(دامت) فعل ماضى مؤنثدر دوامدن مشتقدر دوام استمرار وبقا معناسنه در
تحتنده فاعلى مستترهى راجعدر بيت سابقده كى آيات حق قولنه كه قرأن
عظيمدن عبارتدر دامت جمله سى آيات حقك صفتيدر (لدينا) عندنا ديمك دامت
قولنك ظرفيدر ففاقت ده (فا) فصيحه يا سببيه دركه تنبيه درشونك اوزرينه كه
اول قرأن عظيمك دوامى علتدر فائق واعلا اولديغنه (فاقت) فعل ماضى مؤنثدر
تحتنده فاعلى مستترهى راجعدر آيات حق قولنه فوقدن مشتقدر فوق اعلا
وشرف معناسنه در (كل معجزة) فاقت قولنك مفعوليدر معجزه شول امره
ديرلركه خارق عادت وداعى معارضت اوله دعواى نبوته مقرون اوله (من النبيين)
معجزه نك صفتيدر مقدره متعلقدر تقديرى كل معجزة صادرة اوناشئة من
النبيين السابقين ديمكدر (اذ جاءت) فاقت قولنك تعليليدر (جاءت) فعل ماضى
مؤنثدر تحتنده فاعلى مستترهى معجزه يه راجعدر (ولم تدم) جاءت اوزرينه

معطوفدر (لم) حرفدر حروف جوازمدن (تدم) فعل مضارع مؤنثدر دوامدن
مشتقدر فاعلى تحتنده مستترهى راجعدر معجزه يه (حاصل معنا) ناظم مرحوم
قرأن عظيمك جمله فضائلندن بعض فضيلتنى اشعار وجميع امكنه وازمنه ده
دوام و بقا اوزرينه اولديغنى اخبار قصد ايدوب ديركه * اول ايات حق كه
قرأن عظيمدر جميع امكنه ده وازمنه ده بزم قاتمزده هدايت ايچون وقضاء حاجات
ايچون دوام و بقا اوزرينه در سائر انبيانك معجزاتى كبى زائل ومنسوخ
اولوردكلدر * پس بواجلدندركه جميع نبيلردن صادر اولان هر معجزه دن فائق
واعلا اولدى زيرا سائر نبيلرك معجزه لرى كلدى صكره دوام وبقا اوزرينه اولميوب
منتهى ومنسوخ اولدى (ترجمه) اوزكه رسل نشانلر بى يكدى بونشان * كيم
دائم اولدى آيريغى ترك ايتمدى صحبتى (ديكر) نزدما باقى بماند بهتراز
هرمعجزات * معجز پيغمبران بزاو نمانده برام

(محكمات فما تبقين من شبه * لذى شقاق ولا تبغين من حكم)

محكمات مبتداء محذوفك خبريدر هى محكمات ديمكدر مبتداء محذوف بيت
سابقده كى آيات حق قولنه راجعدر اسم مفعولك جمع مؤنثيدر مفردى محكمة در
تحكيمدن مشتقدر معناسى اول آيات حق ناس حقنده حقله باطل ماينينده
حق تعالى جانبندن حاكم قيلنمشدر ديمكدر * ودخى محكمات اوقونمق جائزدر
حانك سكونيله وكافك فتحيله احكامدن مشتقدر بوتقديرجه معناسى الله
تعالى اول آيات حقى محكم قيلمشدركه تغيير وتبديل اولنوردكلدر (فما تبقين) ده كى
(فا) تفريع ايچوندر (ما) نفى ايچوندر (تبقين) فعل مضارع جمع مؤنثدر افعال
بابندن ابقادن مشتقدر تحتنده فاعلى مستترهن راجعدر بيت سابقده كى آيات
حق قولنه (من شبه) ده كى من زائده در شبه تبقين نك مفعوليدر شبهه نك
جمعيدر امر ملتبس معناسنه (لذى شقاق) تبقين قولنه متعلقدر شقاق
مخالفت وعداوت معناسنه (ولا تبغين) ما تبقين اوزرينه معطوفدر تبغين فعل
مضارع جمع مؤنثدر بغى دن مشتقدر تحتنده فاعلى مستترهن راجعدر ايات
حق قولنه معناسى ظلم ايلمزلر ديمكدر (من حكم) تبغين قولنك فاعلندن حالدر
حكم حكمتك جمعيدر حكمدن مراد علوم شرعيه در (حاصل معنا) ناظم
مرحوم قرأن عظيمك زللدن وخللدن ممنوع ومحفوظ ايدوككن بيان ايدوب
ودخى مبطلينك شبهن رافع ومفسدينك شكوكن كاشف ايديكن عيان ايتمك
مراد ايدوب ديركه * اول قرأن عظيم الله تعالى جانبندن حقله باطل بيننده حاكم

قیلنمشدر ودخی محکمدر تغییر وتبدیل اولنوردکلدر امدی اول آیات حق که
قرأن عظیمدر اهل مخالفتك وصاحب عداوتك شبهه لرین باقی قومزلر ودخی اول
آیات حق فنون حکمدن وعلوم شرعیه دن اولدیغی حالده کمسه یه ظلم ایلمزلر
(ترجمه) محکمدرولر انلره حاجت دکل حکم *اهل شقاقه قومدیلر هیچ شبهتی
(دیکر) محکمست آیات قرأن شبهتی کس رانماند* وزهمه الفاظ اوتابان
بودنور حکم

(ماحوربت قط الاعادمن حرب ▪ اعدی الاعادی الیها ملقی السلم)

(ما) نفی ایچوندر (حوربت) فعل ماضی مجهولدر محاربه دن مشتقدر عورضت
دیمك یعنی معارضه معناسنه (قط) طانك تشدیدیله ظرفدر ظروف مبنیه دن
موضوعدر ماضی منفی ایچون علی سبیل الاستغراق ماحوربت قولنك ظرفیدر
ماحوربت قط قولنك معناسی اول آیات حق جمیع ازمنه ده محاربه ومعارضه
اولنمدی اصلا وقطعا دیمکدر (الاعاد) مستثنی منه سی محذوفدر تقدیر
کلام ماحوربت قط فی حال من الاحوال الا فی حال عاد دیمکدر (عاد) فعل
ماضی رجع معناسنه در صار معناسنه دخی اولمق جائزدر (من حرب) ده کی من
عاد قولنه متعلقدر عاد رجع معناسنه اولدیغی تقدیر اوزره حرب محاربه
معناسنه در ودخی حرب اوقومق جائزدر حانك وراتك ضمیله بو تقدیرجه
من حرب مقدره متعلقدر اعدی الاعادی قولندن حالدر حرب حربك جمعیدر
معناسی محاربه ایدجیلر دیمکدر (اعدی الاعادی) عادنك فاعلیدر اعدی اسم
تفضیلدر عداوتدن مشتقدر معناسی زیاده عداوت ایدیجی دیمکدر (الاعادی)
اعدی نك مضاف الیهیدر اعادی اعدانك جمعیدر افاضل افضلك جمعی اولدیغی
کبی اعدی الاعادی قولنك معناسی زیاده عداوت ایدیجی دشمنلرك
اشدی دیمکدر (الیها) عاد قولنه متعلقدر عاد رجع معناسنه اولدیغی تقدیرجه
ضمیر مجرور بیت سابقده کی آیات حق قولنه راجعدر ودخی جائزدر که الیها ملقی
السلم قولنه متعلق اوله بو تقدیرجه عاد صار معناسنه اولور (ملقی السلم)
اعدی الاعادی دن حال واقع اولور عاد رجع معناسنه اولدیغی تقدیرا وزره*
کله لکه اکر عاد صار معناسنه اوله جق اولورسه ملقی السلم عادنك خبری اولور
ملقی السلم قولنك اضافتی اسم فاعلك مفعولنه اضافتی قبیلندندر (ملقی) مظهر
معناسنه (سلم) صلح وانقیاد معناسنه در (حاصل معنا) ناظم مرحوم قرأن عظیمك
جملهٔ فضائلندن فضیلت اخراسنه اشارت ایدوب منصور علی الاعداء ومؤیدمن

السماء ایدیکن بیان ایتمك مراد ایدنوب دیرکه * اول قرأن عظیم وکلام قدیم البته
جمیع اوقاتده محاربه ومعارضه اولنمدی الا مکر شول حالده معارضه اولندیکه
اشد عداوتله عدو اولان کسنه لر محاربه ومعارضه ایتمکدن رجوع ایدوب اول
آیات حقه میل ایلیوب صلح وانقیاد اظهار ایلدیلر (ترجمه) هرکز بولارلاایله
صواشلمدی مکر* کوستردی عجز دشمن وقودی عداوتی (دیکر) هرکه با قرأن
بجنك امد در آخر باز کشت* آنکه دشمن تربدی نزدش بیفکندی سلم

(ردت بلاغتها دعوی معارضها ▪ رد الغیور ید الجانی عن الحرم)

(ردت) فعل ماضی مؤنثدر رددن مشتقدر منع معناسنه در (بلاغتها) ردت
قولنك فاعلیدر (بلاغت) فصاحت معناسنه در بلاغتك اصطلاح معناسی
کلام فصیحك مقتضای حاله مطابقتنه درلر بلاغتها ده کی ضمیر مجرور بیت
سابقده کی آیات حق قولنه راجعدر قرأن عظیمدن عبارتدر بلاغتك بو راده
ضمیره اضافتی مصدرك فاعلنه اضافتیدر (دعوی) ردت قولنك مفعولیدر
(معارضها) دعوی نك مضاف الیهیدر (معارض) اسم فاعلدر معارضه دن
مشتقدر مقابله معناسنه معارضها ده کی ضمیر مجرور آیات حق
قولنه راجعدر قرأن عظیمدن عبارتدر (رد الغیور) حذف اولنمش مفعول
مطلقك صفتیدر تقدیری ردا مثل رد الغیور دیمکدر (الغیور) ردك
مضاف الیهیدر غیور فعول وزنی اوزره مبالغه صیغه سیدر غیرتدن
مشتقدر (ید الجانی) ردك مفعولیدر ید بو راده تعرض وتعدی
معناسنه در (الجانی) یدك مضاف الیهیدر (جانی) اسم فاعلدر جنایت
وتعدی ایدیجی دیمکدر (عن الحرم) رد قولنه متعلقدر حرم حانك ضمیله
ورانك فتحیله حرمه نك جمعیدر الف لام مضاف الیهدن عوضدر تقدیری عن
حرم المحارم دیمکدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقك
مضمونی تأکید وتقریر وقرأن عظیمك بلاغت وفصاحتنی تایید وتحریر
قصد ایدوب دیرکه *اول قرأن عظیمك وکلام قدیمك بلاغت وفصاحتی شول
معارضه ومقابله ایدن کسنه لرك دعواسنی منع ایلدی اول قرأن کریمك
رد ومنع ایلمسی شول زیاده غیرت ایدیجی کسنه نك کندو محرملرینك
حرملرندن جنایت وتعدی ایدن کسنه نك تعرض وتعدیسی الینی رد ومنع
ایلمسی کبیدر (ترجمه) رد ایلدیکی کبی حرمدن غیورلری ▪ رد ایلدی
معارضی وجهن بلاغتی (دیکر) از بلاغت دعوی جمله معارض رد کرد*

چون غبوری کو کندر دست جانی از حرم

(لها معان کموج البحر فی مدد * وفوق جوهره فی الحسن والقیم)

(لها) خبر مقدمدر (معان) مبتداء مؤخردر لهاده کی ضمیر مجرور بیت سابقده کی آیات حق قولنه راجعدر لها معان جملهٔ اسمیه در آیات حق قولنك صفتیدر نیجه صفات متعدده دنصکره معان معنانك جمعیدر معنی شول شیئدرکه لفظدن استفاده اولنه معانیدن مراد مدلولات ومقاصد درودخی مدلولات ومقاصد ضمننده اولان حقایق وفوائددر (کموج البحر) ظرف مستقردر معان قولنك صفتیدر ده کزك موجنه موج دیو تسمیه ایلدیلر دکز اول موج سببیله اضطراب ایدوب حرکت ایتدیکندن اوتری موجدن مراد ارتفاع شاندر (فی مدد) ظرف مستقردر موج البحر قولندن حالدر مدد کثرت وزیاده معناسنه در (وفوق جوهره) کموج البحر اوزرینه معطوفدر بودخی معان قولنك صفتیدر تقدیری وله معان حاصله فوق جوهره دیمکدر ضمیر مجرور بحره راجعدر جوهردن مراد الجودر (فی الحسن) فوق قولنه متعلقدر (والقیم) الحسن اوزرینه معطوفدر تقدیری وفی القیم دیمکدر قیم قیمتك جمعیدر سدرسدره نك جمعی اولدیغی کبی (حاصل معنا) ناظم مرحوم قرأن کریمك وفرقان عظیمك باعتبار اللفظ مراتب فصاحتده اقصی ایدوکنی اشعار ایتدکدنصکره اول قرأن کریمك باعتبار المعنی طبقات بلاغتده اعلا ایدوکنی اخبار واسناد ایدوب وفرقان عظیمك لفظا ومعنا اعجازنده مذاهب مختلفه وطرائق متفاوته اولوب عقیدهٔ صحیحه وطریقهٔ مستقیمه یه ارشاد ایتمك مراد ایدوب دیرکه * اول قرأن عظیم ایچون معانیٔ کثیره واردرکه زیاده ده وکثرتده دکزلر موجلری کبیدر روز باده ارتفاعده در متناهی اولوردکلدر ودخی اول قرأن کریم ایچون معانیٔ معتبره واردرکه دکزده اولان انجولرك فوقنده در حسننده وقیمتده (ترجمه) موج بحار کبیدر انك معانیسی * هم فوق جوهرنده دررحسن وقیمتی (دیکر) معنیٔ بسیار مثل موج دریادارد آن * بهتراست از درّ دریا جمله در حسن وقیم

(فما تعد ولا تحصی عجائبها * ولا تسام علی الاکثار بالسأم)

(فا) فصیحه در (فما تعد) شرط محذوفك جوابیدر تقدیر کلام اذا عرفت حال المعانی لآیات فاعرف ان العجائب لآیات حق ما تعد ولا تحصی دیمکدر (ما) نفی ایچوندر (تعد) فعل مضارع مجهولدر عددن مشتقدر (ولا تحصی)

ما تعد اوزرینه معطوفدر (تحصی) فعل مضارع مجهولدر احصادن مشتقدر احصا جمله صایمق وعدبر برصایمق معناسنه (عجائبها) ما تعد قولنك قائم مقام فاعلیدر عجائب عجیبك جمعیدر عجیب شول امره دیرلرکه کشی یه اول امردن تعجب کلور عجائبدن مراد آیات حقك فضائل وخواص وکیفیاتیدر عجائبهاده کی ضمیر مجرور بیت سابقده کی آیات حق قولنه راجعدر (ولا تسام) فما تعد اوزرینه معطوفدر تسام فعل مضارع مجهولدر سومدن مشتقدر لا تسام لا تترك معناسنه تخننده قائم مقام فاعلی مستترهی عائددر آیات حق قولنه (علی الاکثار) علی مع معناسنه در لا تسام قولنه متعلقدر (بالسأم) دخی لا تسام قولنه متعلقدر (با) سبب معناسنه در سأم ملالت معناسنه در (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول قرأن عظیم بحر غریب اولوب غرائبی منتهی اولمدیغی ودخی امر عجیب اولوب عجائبی منقضی اولمدیغی عیان ایدوب ودخی کثیر غیر متناهی اولوب اکثاری وتکراری ملالت ویررد بو ترك اولنمدیغی بیان ایلمك مراد ایدوب دیرکه * بقیان سن قرأن عظیمك معانیسی حالنی بلدکسه سن بیلکه عجائبی حالنی صایمق ممکن دکلدر لا تعد ولا تحصی درودخی اول قرأن عظیمك قراءتنده واستعمالنده اکثار یله وتکرار یله ملالت ویرمز وترك اولنمز (ترجمه) انك عجائبن دیرسك حد وحصر یوق ایانی چوق اوقیسان کشی بولمز ملالی (دیکر) بس عجائب اندران وکس نتواند شمرد * ور چه آن بسیار خواند کس نه بیند زان سأم

(قرت بها عین قاریها فقلت له * لقد ظفرت بحبل الله فاعتصم)

(قرت) فعل ماضی مؤنثدر تنورت واضاءت معناسنه در (بها) قرت قولنه متعلقدر ضمیر مجرور بیت سابقده آیات حق قولنه راجعدر (عین قاریها) قرت قولنك فاعلیدر عین کوز دیمکدر قاریها عینك مضاف الیهیدر (قاری) اسم فاعلدر قراءتدن مشتقدر معناسی قراءت وتلاوت ایدیجی دیمکدر قاریهاده کی ضمیر مجرور آیات حق قولنه راجعدر (فقلت له) (فا) سببیه اولمق جائزدر ودخی فاء فصیحه اولمق جائزدر قلت فعل ماضی متکلمدر قولدن مشتقدر (له) قلت قولنه متعلقدر ضمیر مجرور قاریهایه راجعدر (لقد ظفرت) لام تأکید ایچون وقد تحقیق ایچوندر (ظفرت) فعل ماضی مخاطبدر ظفردن مشتقدر ظفر وصول وخلاص معناسنه فقلت نك مفعولی واقع اولمشدر (بحبل الله) ظفرت قولنه متعلقدر (حبل) ایپ معناسنه در بوراده حبلدن مراد الله

تعالینك عهد وامانتی وعصمتی درفاعتصم ده‌کی (فا) فصیحه در (اعتصم) امر حاضردر اعتصامدن مشتقدر قارئ اولانه خطابدر معناسی* پس امدی سن ظفر بولدکسه الله تعالی یه صغنوب شراولان نسنه‌دن کندیکی منع ایله دیمکدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم قرآن عظیمك کند وذاتنه نسبتله شرفیت وفضیلتن ذکر ایندکدنصکره غیره سرایت ایندیکی نسبتله اول قرآن عظیمك وفرقان کریمك بعض فضائل وخصائصن ذکرایتمك مراد ایدوب دیرکه* اول آیات کریمه واسطه‌سیله انی قراءت وتلاوت ایدن کسه‌نك کوزی نورلنوب منور اولدی *امدی اول آیات کریمه‌یی قراءت وتلاوت ایدن کسنه ایچون بن دیدمکه تحقیق سن اول الله تعالینك محکم ایپله یعنی قرآنیله وحقك امانتی وعصمتی ایله ظفر بولدك ونکبات آخرتدن نجاته یتشدك* امدی حق تعالی یه صغنوب شراولان نسنه‌لردن کندیکی منع ایله (ترجمه) آنی اوقیانك کوزی روشن اکادیدم * حبل متینی بولدك اکا کی یاپشقی (دیکر) چشم خواننده بدو روشن شود من کفتمش *یافتی حبل خدا محکم بکیرای معتصم

(ان تتلها خیفة من حر نارلظی * اطفأت حر لظی من وردها الشبم)

(ان) حرف شرطدر (تتلها) فعل مضارع مخاطبدر تلاوتدن مشتقدر ضمیر منصوب بیت سابقه‌ده‌کی آیات حق قولنه راجعدر (خیفة) تتلهانك مفعول له‌سیدر خوف معناسنه‌در (من حر) خیفة قولنه متعلقدر حر ضد البرد بمعنی حراره (نار لظی) حرك مضاف الیهیدر (نار) بمعنی آتش لظی نارك مضاف الیهیدر لظی جهنم اسمیدر ودخی اودیا الکنه دخی دیرلر (اطفأت) فعل ماضی مخاطبدر اطفادن مشتقدر ان تتلهانك جوابیدر اطفاء سو یوندرمك معناسنه نار لظی اطفأت قولنك مفعولیدر (من وردها) اطفأت قولنه متعلقدر (ورد) بوراده صو معناسنه استعاره طریقیله وردهاده‌کی ضمیر مجرور آیات حق قولنه راجعدر (الشبم) وردهانك صفتیدر (شبم) شینك فتحی وباء موحده‌نك کسریله صفت مشبهه‌در بارد معناسنه (حاصل معنی) ناظم مرحوم قرآن عظیمك وفرقان کریمك بعض فضائلن ذکر ایتدکدنصکره فضیلت اخراسن ذکر ایدوب دیرکه *قچان سن جهنم اودونك حرارتندن خوف ایدوب اول قرآن عظیمی وفرقان کریمی اوقویوب تلاوت ایده‌جك اولورسك اول قرآن عظیمك صوغق صویندن نارك یعنی جهنمك آتشنی سو یوندررسین یعنی قرآن عظیم

صوغق صوکبیدر آتش سو یوندرمده وهم حیاته سبب اولمده (ترجمه) انی لظی حرارتی دفعیچون اوقسك * دفع ایدر اول حرارتی و یرر برودتی (دیکر) کر بخوانی آن زترس آتش دوزخ کنی * سرد برخود کرمئ آتش برآن من ضامنم

(کانه الحوض تبیض الوجوه به * من العصاة وقد جاؤه کالحمم)

(کان) حرفدر حروف مشبهه بالفعلدن تشبیه ایچوندر (ها) ضمیر بارز متصل کاننك اسمیدر بیت سابقه‌ده‌کی آیات حق قولنه راجعدر (الحوض) کاننك خبریدر حوضدن مراد جنتده اولان حوض کوثردر نتکیم حق سبحانه وتعالی کلام قدیمنده حضرت رسولك حقنده بیورمشدر (انا اعطیناك الکوثر) (تبیض) فعل مضارع مؤنثدر افعلال بابندن بیاضدن مشتقدر (الوجوه) تبیض قولنك فاعلیدر وجوه وجهك جمعیدر وجوهدن مراد عاصی قوللرك یوزلریدر (به) تبیض قولنه متعلقدر ضمیر مجرور حوضه راجعدر تبیض الوجوه به قولی الحوض قولندن حالدر (من العصاة) ظرف مستقردر الوجوه قولندن حالدر عاصینك جمعیدر قضاة وزنی اوزره وقد جاؤه (واو) حال ایچوندر (قدجاؤه) العصاة قولندن حالدر جاؤنك فاعلی عصاتدن عبارتدر ضمیر متصل حوضه راجعدر کالحمم جاؤنك فاعلندن حالدر (کاف) تشبیه ایچوندر (حمم) حممه‌نك جمعیدر حممه بمعنی کمور (حاصل معنا) ناظم مرحوم قرآن عظیمك وفرقان کریمك بعض فضائلنی ذکر ایتدکدنصکره فضیلت اخراسنه شروع وجنتده اولان حوض کوثره تشبیه ایدوب دیرکه* اول آیات حق که قرآن عظیمدر کانه جنتده اولان حوض کوثردرکه عاصی قوللرك یوزلری اول کوثر سببیله آق وشریف ولطیف اولوب نورلنور حالبوکه اول عاصی قوللر حوضك کنارنه کلدکده یوزلری قره کمورکبیدر* امدی قرآن عظیمی تلاوت ایدن کسنه‌لر دخی یوزلری آغ اولوب کناهلرندن خلاص اولورلر (ترجمه) اول حوضه بکزر آنوکه آغارر یوزی* عاصیلرك که اولدی کمورکبی صورتی (دیکر) آن چو حوضی دانکه دارد روی خواننده سپید* کرچه عاصی آمداست روی سیه همچون حمم

(وکالصراط وکالمیزان معدلة * فالقسط من غیرها فی الناس لم یقم)

(وکالصراط) کانها اوزرینه معطوفدر جار ومجرور مبتداء محذوفك خبریدر تقدیری وهی کالصراط دیمکدر مبتداء محذوف بیت سابقه‌ده‌کی

آيات حقه راجعدر (وكالميزان) كالصراط اوزرينه معطوفدر (معدلة) كالصراط وكالميزان قولنك تمييزيدر معدلة عدالت معناسنه ودخى صواب ايله خطا وهدايت ايله ضلالت ما بيننى فصل ايتمك معناسنه در يعنى اول آيات حق عدالت يوتندن وصواب ايله خطانك وهدايت ايله ضلالتك ما بيننى فصل ايتمكده الله تعالينك صراط مستقيمى وميزان حقى كبيدر فالقسط قولنده كى (فا) فصيحه در (القسط) مبتدادر عدل وحق ايله باطل ما بيننى فصل معناسنه در (من غيرها) لم يقم قولنك فاعلندن حالدر ضمير مجرور بيت سابقده كى آيات حق قولنه راجعدر كه قرآن عظيمدن عبارتدر (فى الناس) لم يقم قولنه متعلقدر (لم يقم) فالقسط نك خبريدر فاعلى تحتنده مستتر هو فالقسط قولنه راجعدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم قرآن عظيمك وفرقان كريمك بعض فضائلنى ذكر ايتدكدنصكره فضيلت اخراسن ذكر ايتمك مراد ايدوب ديركه * اول آيات حق كه قرآن عظيمدر واقعا تدن خلاص ايتمكده ومقصود ومطلوبه يتشدرمكده صراط مستقيم كبيدر ودخى عدالت جهتندن وصواب ايله خطانك وهدايت ايله ضلالتك ما بيننى فصل ايتمك جهتندن ميزان كبيدركه سنه به ظلم ايلمز * پس اول آيات كريمه دن غيرى آدم اوغلانلرينه امور دنيويه واخرويه لريچون عادل وحق ايله باطل ما بيننى فاصل نسنه يوقدر كيرو اول آيات كريمه به منحصردر اما بو حصر حصر ادعائيدر حصر حقيقى دكلدر (ترجمه) هم بكزر اول صراطه وميزانه عدله * خلق ايچره يوق انك كبى كسنه عدالتى (ديكر) چون صراط است آن چون ميزان بود در راستى * راستى از غير اينها كس نديده بيش وكم

(لاتعجبن لحسود راح ينكرها * تجاهلا وهو عين الحاذق الفهم)

(لاتعجبن) نهى حاضردر آخرينه نون مخففه ادخال اولنمشدر تأكيد ايچون معناسى البته سن عجبلمه ديمكدر (لحسود) لاتعجبن قولنه متعلقدر حسود حاسدك مبالغه سيدر زياده حسد ايديجى ديمكدر (راح) فعل ماضيدر افعال ناقصه دن صار معناسنه در تحتنده اسمى مستتر هو حسوده راجعدر (ينكر) فعل مضارع انكاردن مشتقدر تحتنده فاعلى مستتر هو حسود قولنه راجعدر ضمير منصوب بيت سابقده كى آيات حق قولنه راجعدر (تجاهلا) ينكرهانك مفعول لهسيدر تجاهلك معناسى بر كسنه بلديكى نسنه يى بلمزين ديمكدر وهو ده كى (واو) حال ايچوندر (هو) حسود قولنه راجعدر

(عين الحاذق) وهونك خبريدر وهو عين الحاذق جملهسى راح نك فاعلندن حالدر عين الحاذق ذات حاذق ديمكدر كامل ومدرك معناسنه (الفهم) عين الحاذق قولنك صفتيدر فهم صفت مشبهه در كثير الفهم معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم قرآن عظيمك وفرقان كريمك بعض فضائلنى ذكر ايتدكدنصكره اكا انكار ايدن حسودلرك احوالن بيان ايدوب ديركه * البته سن عجبلمه اول آيات حقى انكار ايدن حسوديكه آنك انكارى تجاهلا در يعنى حقيقتده قرآن عظيم معجزه ايدوكن بيلورلر كيرو بلمزلنورلر زياده حسدلرندن حالبوكه اول حسود كامل ومدركدر زياده فهمى واردر (ترجمه) سن طكلمه حسوديكه انكار ايدر اكا * جاهل اولوب وار يكن انك كى حذاقتى (ديكر) كر حسود انكار آن كرده مدان آنرا عجب * كو تجاهل كرده ورنه نيك كردست او فهم

(قد تنكر العين ضوء الشمس من رمد * وينكر الفم طعم الماء من سقم)

(قد) حرف تقليلدر (تنكر) فعل مضارع مؤنثدر انكاردن مشتقدر العين تنكرنك فاعليدر (عين) كوز ديمك (ضوء الشمس) تنكرنك مفعوليدر الشمس ضوءك مضاف اليهيدر (ضوء) بمعنى ضيا وايدنلق (شمس) بمعنى خورشيد (من رمد) تنكر يه متعلقدر من بمعنى اجل رمد كوز اغريسنه ديرلر (وينكر الفم) تنكر العين اوزرينه معطوفدر (فم) بمعنى اغز بورادهميك تشديديله اوقنور اتزان بيتدن اوترى اصل ميم تخفيف اولنمشدر لكن تشديد ايله اوقنمق دخى لغتدر (طعم الماء) ينكر قولنك مفعوليدر الماء طعم قولنك مضاف اليهيدر طعم بمعنى لذت وطتاتق (ماء) صو ديمكدر (من سقم) ينكر يه متعلقدر من بمعنى اجل (سقم) سينك وقافك فتحيله خستهلغه ديرلر (حاصل معنا) ناظم مرحوم كلام قديمك وفرقان عظيمك بعض فضائلنى ذكر ايتدكدنصكره اكا انكار ايدن حسودلرك احوالن شول كوزلرى كور اولوب شمسك ضياسنه منكر اولان اعمى كسنهلرك ودخى اغزينك دادى اوليوب صونك لذتنه وصفاسنه انكار ايدن طائفهنك احوالى منزلهسنه قويوب ديركه * آزار اولورشول اعمى كسنهكه كوزلرى كور اولديغى اجلدن شمسك ضياسنه وشعلهسنه انكار ايدر شمسك ضياسى يوقدر صانور ودخى آزار اولوركه آغزنك لذتى اولميان كسنه آغزنك لذتى اولمديغى اجلدن صونك طعمنه ولذتنه انكار ايدر صونك لذتى يوقدر صانور * امدى قرآن عظيمه منكر

اولان حسود طائفه سنك نقصانى قرآن شريفه نقص وخلل ويرمز (ترجمه)
اولوركه كونشى كوزه كوسترمز آغز يسى * يا آغزه صودادنى ويرمز
سقامى (ديكر) كه كسى چشم ازرمد منكر بود خورشيدرا * هم دهن منكر
بود طعم خوش آبها از سقم

الفصل السابع فى ذكر المعراج واسراره صلى الله عليه وسلم

(يا خير من يمم العافون ساحته * سعيا وفوق متون الاينق الرسم)

(يا) حرف ندادر (خير) منادای مضافدر (من) اسم موصولدر (يمم) فعل
ماضيدر فعل وزنى اوزرينه قصد معناسنه در (العافون) يمم قولنك فاعليدر
(عافون) اسم فاعل جمع مذكردر اصلنده عافوون ايدى قلب ونقل ايله
وحذف ايله اعلال اولنوب عافون اولدى سائلون وطالبون معناسنه
(ساحته) يمم قولنك مفعوليدر ضمير مجرور من موصوله راجعدر ساحه
قپونك اوكنه ديرلر (يمم) ما عمل فيه سيله من موصولك صله سيدر من موصول
صله سيله خيرك مضاف اليهيدر خير من يمم العافوندن مراد حضرت رسولدر
(سعيا) العافون قولندن حالدر سعى تيز تيز يوريوب يلمكه ديرلر (وفوق)
سعيا اوزرينه معطوفدر فوق اوستنده ديمكدر (متون) فوقك مضاف
اليهيدر متنك جمعيدر متن بمعنى ارقه يعنى ظهر (الاينق) متونك مضاف
اليهيدر اينق ناقه نك جمعيدر اصلنده انوق ايدى واو اوزره ضمه ثقيل
كوريلوب قلب مكان قيلندى واونك اوزرينه تقديم اولنوب اونق
اولدى خفتدن اوترى واو يايه قلب اولنوب اينق اولدى ديشى دوه لر
ديمكدر (الرسم) الاينق قولنك صفتيدر (رسم) راتك وسينك ضميله
رسومك جمعيدر برك وايو يوروملكدن عبارتدر (حاصل معنا) ناظم
مرحوم قرآن عظيمك بعض فضائلن ذكردن فارغ اولدقدنصكره
اول حضرت رسول صلى الله عليه وسلمك معراج واسرارين وبعض مناقب
ومحاسنن ذكره شروع ايتمك مراد ايدوب ديركه * يا شول كيمسه نك خيرلوسى كه انك
قپوسى اوكنه طالب وسائل اولان كمسنه لر تيز تيز يوريجى اولدقلرى حالده ودخى
اينو سريع يورر دوه لرك ارقه سى اوستنده اولدقلرى حالده اندن شفاعت ورجا
طلب ايتمسين قصد ايدوب سعى ايدرلر (ترجمه) اى خيرى انلرك كه قيلور قصدى
انلره * يايا رودخى سورن التنده ناقى (ديكر) اى خوش آن مردم كه آنان قصد
دركاهش كنند * يا پياده يا به پشت اشتران باددم

(ومن هو الاية الكبرى لمعتبر * ومن هو النعمة العظمى لمغتنم)

(ومن) بيت سابقده كى من يمم اوزرينه معطوفدر تقديرى ويا خير من هو الاية
الكبرى ديمكدر ودخى خير من قولنه عطف اولنمق جائزدر تقديرى ويا من هو الاية
الكبرى يعنى يا شول آيت كبرى وعلامت عظمى اولان كمسنه ديمك اولور (من)
اسم موصولدر (هو الاية الكبرى) صله سيدر (آيه) علامت معناسنه در اصلنده
اويه ايدى واو الفه قلب اولندى آيه ديلدى (كبرى) آيتك صفتيدر اسم
تفضيلدر اكبرك مؤنثيدر صغرى اصغرك مؤنثى اولديغى كبى (لمعتبر) الكبرى
قولنه متعلقدر اسم فاعلدر متأمل كامل معناسنه (ومن هو النعمة) دخى
بيت سابقه معطوفدر هو النعمة من موصولك صله سيدر (العظمى)
النعمة نك صفتيدر عظمى اسم تفضيلدر اعظمك مؤنثيدر (لمغتنم)
عظمى يه متعلقدر (مغتنم) اسم فاعلدر غنيمت طوتيجى ومنتفع اولوجى
ديمكدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول حضرت رسولك معتبرلر قتنده
حق تعالينك اولولغى اوزرينه اولان دلائلك اعظمندن اولديغنى بيان ودخى
مغتنملر قتنده حق تعالينك اعظم نعمندن ايدوككنى عيان ايتمك مراد ايدوب
ديركه * اى شول كمسه نك خيرلوسى كه اول علامت كبرادر اعتبار ايديجيلر قتنده
اى شول كمسنه نك خيرلوسى كه اول نعمت عظمادر غنيمت بوانلر قتنده
(ترجمه) اى اولكه معتبرلره اعلا نشانه سى * واى اولكه مغتنملرك اولو غنيمى
(ديكر) اى كه هستى آيت كبرى كه باشد معتبر * وى كه هستى آيت عظمى
كه باشد مغتنم

(سريت من حرم ليلا الى حرم * كما سرى البدر فى داج من الظلم)

(سريت) فعل ماضى مخاطبدر سرى دن مشتقدر ايكنجى بابدندر معناسى
كيجه ايله كتدلك ديمكدر بيت سابقده واقع اولان ندانك جوابيدر (من حرم)
سريت قولنه متعلقدر حرمدن مراد مكه مكرمه در (ليلا) سريت قولنك
مفعوليدر (الى حرم) بودخى سريت قولنه متعلقدر بوراده مراد مسجد اقصى
حرميدر حضرت رسوله خطابدر يعنى سن كيجه ايله مكه حرمندن كيدلك
مسجد اقصى حرمنه واردك ديمكدر (كما سرى) بودخى سريت قولنه متعلقدر
(كاف) حرف جر (ما) مصدريه در (سرى) فعل ماضيدر رمى وزنى اوزره
(البدر) سرى نك فاعليدر بدر آيك اون دردنجى كون اولديغى زمانه اطلاق
ايدرلر (فى داج) سرى قولنه متعلقدر (داج) اسم فاعلدر دجى دن مشتقدر

اصلنده داجی ایدی قاض اعلال اولندیغی کبی اعلال اولندی دیجی قراکو معناسنه در (من الظلم) ظرف مستقردر داج نك بیانیدر (ظلم) ظانك ضمیله ولامك فتحیله ظلمتك جمعیدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول حضرت رسولك تمام خلقتنی وکال اضأتنی وارتفاع کدوراتنی واستجماع کمالاتنی بیان مراد ایدنوب وحق تعالینك (سبحان الذی اسری بعبده لیلا من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی) نظم جلیلنه اشارت قصد ایدوب دیرکه * ای شول قپوسی اوکنده طالب وسائل اولان کسنه لرك خیرلوسی وآیت کبری ونعمت عظمی اولان کسنه لرك خیرلوسی سن سیرایلدك بعض کیجه لرده مسجد حرامدن مسجد اقصایه دکین شول اون دردنجی کیجه سنده بدر اولان آی قراکو کیجه ده ظلمتده سیرایلدیکی کبی (ترجمه) اقصایه مکه دن کیجه سیرایلدك قمر قیلدیغی کبی قراکوده سیروسفرنی (دیکر) درشبی رفتی زمکه تا باقصای شریف * چونکه ماه چارده کردد روان اندر ظلم

(وبت ترقی الی ان نلت منزلة * من قاب قوسین لم تدرك ولم ترم)

(واو) عاطفه در (بت) بیت سابقده واقع اولان منادانك خبرینه معطوفدر تقدیری ویامن بت دیمکدر (بت) فعل ماضی مخاطبدر بعت وزنی اوزره بات بییت دن کلور اصلنده بیت ایدی بعت اعلالی کبی اعلال اولندی بت افعال ناقصه دندر ضمیر مخاطب اسمیدر ترقی انك خبریدر معناسی معراج کیجه سنده سن کیجه لدك سماواته عروج وصعود ایتمكله دیمکدر (ترقی) فعل مضارعدر ترضی وزنی اوزره رقی یرقی دندر معناسی یوجه یره چقدك دیمکدر (الی ان نلت) ترقی قولنه متعلقدر (نلت) فعل ماضی مخاطبدر خفت وزنی اوزره نال ینال دن دردنجی بابدندر اصلنده نیلت ایدی خفت اعلالی کبی اعلال اولندی معناسی واصل اولدك وبولدك دیمکدر (منزلة) نلت نك مفعولیدر (من قاب قوسین) ظرف مستقردر منزلة قولنك بیانیدر معناسی اول منزله قاب قوسین منزله سندندر یعنی اول منزله نك تقربی یایك ایکی باشینك تقربی مقداریدر دیمکدر * بو بیتده اشارت وارد رالله تعالینك (فکان قاب قوسین اوادنی) آیتنه (لم تدرك) فعل مضارع مجهولدر منزلة قولنك صفتیدر معناسی ادراك اولنمدی وبلنمدی دیمکدر (ولم ترم) لم تدرك اوزرینه معطوفدر بودخی منزلة قولنك صفتیدر لم ترم لم تطلب معناسنه فعل مضارع مجهول صیغه سی اوزرینه رام یروم دندر اصلنده ترام ایدی تقام وزنی اوزرینه لم جزم عمل ایدوب

لم ترم اولدی تقام اعلالی کبی اعلال اولندی (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول حضرت رسولك معراج کیجه سنده سماواته چقوب منزلهٔ رفیعه یه یتشوب وجناب کبریایه نه مرتبه ده تقرب بولدیغن بیان ایدوب دیرکه * ای جمله انبیانك خیرلوسی معراج کیجه سنده چقدك سن کیجه ایله سماواته * یتشنجه برمنزلته که انك جناب حقه قربی یایك ایکی باشنك بربرینه یقینلغی مقداریدر اویله منزله که هیچ بلنمامشدر وطلب اولنمامشدر یعنی حضرت رسولدن غیری براحد اول منزله لی بلمامشدر وطلب ایتمامشدر (ترجمه) قوسین قابه قربنه ایردك چقاچقما * بولمدی کسه آنجلین هیچ رتبی (دیکر) می شدی بالاو کردی قاب قوسینت مقام * وآن ندیدست ونجستست هیچ کس درهیچ دم

(وقدمتك جمیع الانبیاء بها * والرسل تقدیم مخدوم علی خدم)

(واو) عطف ایچوندر (قدمتك) بیت سابقده اولان منادانك خبرینه معطوفدر قدمت فعل ماضی مؤنثدر کاف ضمیر مخاطبدر حضرت رسولدن عبارتدر (جمیع الانبیاء) قدمت قولنك فاعلیدر (بها) قدمت قولنه متعلقدر ضمیر مجرور بیت سابقده کی منزلة قولنه راجعدر معناسی جمیع انبیا اول منزلت سببیله کندولر بنك اوزرینه سنی مقدم طوتدیلر دیمکدر (والرسل) رسولك جمعیدر الانبیا اوزرینه معطوفدر خاصك عام اوزرینه عطفی قبیلندندر زیرا رسول خاص نبی عامدر کل رسول نبی وکل نبی لیس برسول (تقدیم) نزع خافضیت اوزره منصوبدر تقدیری کتقدیم مخدوم دیمکدر قدمت قولنك مفعول مطلقیدر (مخدوم) تقدیمك مضاف الیهیدر (علی خدم) تقدیم قولنه متعلقدر خدم خانك ودالك فتحیله اسم جمعدر خدمة معناسنه درکه جمع مکسردر نصرة وزنی اوزره خادمك جمعیدر خدمتکارلر معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول حضرت رسول سمواته عروج ایتدیکی سببیله جمیع انبیا ورسل اوزرینه غالب ایدیکن بیان وجمیع انبیا ورسل کندو نفسلری اوزرینه حضرت رسولی تقدیم بیوردقلرینی عیان مراد ایدوب دیرکه * ای جمله انبیانك خیرلوسی معراجك کیجه سنده جمیع انبیا ورسل کندو نفسلری اوزرینه سنی تقدیم ایتدیلر مخدومك خادم اوزرینه تقدیمی کبی (ترجمه) مجموع انبیاسنی تقدیم قلدیلر * هم قیلدی جمله سی سکا مخدوم خدمتی (دیکر) انبیا ومرسلینت پیشوا کردند در آن * همچو مخدومی که کردند پیشوا بر هر خدم

(وانت تخترق السبع الطباق بهم * فی موکب کنت فیه صاحب العلم)

(واو) حال ایچوندر (انت تخترق) جملهسی بیت سابقهده قدمتك قولنده‌کی ضمیر مخاطبدن حالدر تقدیری قدمتك جمیع الانبیا والرسل حال کونك تخترق السبع الطباق دیمکدر ودخی جائزدرکه واو عطف ایچون اولوب ضمیر منفصل فعل محذوفك فاعلندن عبارت اوله علی شریطة التفسیر حذف وجوبله حذف اولنمش اوله فعل مذکور فعل محذوف ایچون مفسر اوله (وان احد من المشرکین استجارك) قبیلندن اولوب تقدیری وتخترق انت تخترق السبع الطباق دیمك اولوب بیت سابقه‌ده قدمتك اوزرینه معطوف اوله (تخترق) تقطع وتمزق معناسنه (السبع) تخترق قولنك مفعولیدر (الطباق) السبع نك صفتیدر سبع الطباقدن مراد سموات سبعدر (طباق) طانك کسریله مصدردر طابق یطابق دن تکیم عربلر طابق النعل بالنعل طباقا دیرلر بوراده طباق اسم مفعول معناسنه‌در تقدیری تخترق سموات سبع مطبقة موضوعة بعضها علی بعض دیمکدر * ودخی جائزدرکه طباق طبقه‌نك جمعیدر جبال جبلك جمعی اولدیغی کبی ویا طبقه‌نك جمعی اوله (بهم) تخترق نك فاعلندن حالدر ضمیر مجرور انبیا ورسله راجعدر (با) مع معناسنه‌در ویا مصاحبت ایچوندر تقدیر کلام وانت تخترق سبع سموات طباق حال کونك مع الانبیاء والرسل اومصاحبا بهم دیمکدر * روایت اولنورکه فخر کائنات معراج کیجه‌سنده دنیا کوکنده حضرت آدمه ۲ حضرت عیسایه ویحیایه ۳ حضرت یوسفه ٤ حضرت ادریسه ٥ حضرت هارونه ٦ حضرت ابراهیمه ۷ حضرت موسی یه ملاقی اولدی * روایتدرکه حضرت رسول صلی الله علیه وسلم معراج کیجه‌سنده یدنجی کوکده حضرت موسایه ملاقی اولدی اندن تجاوز ایدوب سدرة المنتهایه واروب جنته داخل اولدی رأی فیها ما رأی (فی موکب) بهم قولنك عاملنه متعلقدر موکب واوك سکونیله وکافك کسریله اصل لغتده زینت ایچون دوه‌یه وکرك خیله راکب اولان قومه دیرلر واهل فراست اولان جماعته دیرلر بوراده موکبدن مراد ملائکه وانبیا ورسل جماعتیدر (کنت فیه) موکبك صفتیدر ضمیر مجرور موکبه راجعدر (صاحب العلم) کنت نك خبریدر (کنت) فعل ماضی مخاطبدر افعال ناقصه‌دندر ضمیر مخاطب حضرت رسولدن عبارتدر (العلم) صاحبك مضاف الیهیدر علم عینك ولامك فتحیله سنجاق معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول حضرت رسول معراج کیجه‌سنده‌یدی قات کوکی خرق ایدوب جمیع

انبیا ورسلك منازلن کوروب انلرك ارواحی ایله مصاحبت ایتدیکن اشعار واخبار قصد ایدوب دیرکه * یا رسول الله سن یدی قات کوکی خرق وقطع ایلیوب جمیع انبیا ورسلك ارواح طیبه‌لریله مصاحبت ایدوب وملکلر جمعیتنده اولوب انلرك ایچنده صاحب علم اولدك (ترجمه) خرق ایلدك یدی کوکی برانلر ایله کیم * نسبت مکاایدرلردی آنده رایتی (دیکر) بر آسمانها درکذشتی بر جمیع انبیاء درکروهی کاندر ایشان توبدی صاحب علم

(حتی اذا لم تدع شأوا لمستبق * من الدنو ولا مرقی لمستنم)

(حتی) حرف جردر غایت ایچوندر بیت سابقه‌دکی وانت تخترق نك غایتیدر تقدیر کلام وانت تقطع سبع سموات الی غایة ومسافة لم یصل الیها الانبیاء والرسل علیهم الصلوة والسلام دیمکدر (اذا) ظرفدر وقت وزمان معناسنه (لم تدع) لم تترك معناسنه (شأوا) لم تدع نك مفعولیدر شأو نهایت ومسافه معناسنه (لمستبق) لم تدع یه متعلقدر مستبق اسم فاعلدر سبقدن مشتقدر اوکه یول طوتوب کیدنه دیرلر بوراده مستبقدن مراد ملك ویا رسولدر (من الدنو) ظرف مستقردر شأوا قولنك صفتیدر (دنو) دالك ونونك ضمیله قرب معناسنه‌در (ولا مرقی) مقدرلك معمولیدر لم تدع اوزرینه معطوفدر تقدیری ولا تدع مرقی ای محل عروج ومکان صعود (لمستنم) لم تدع یه متعلقدر مستنم اسم فاعلدر مرتفع معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول حضرت رسول صلی الله علیه وسلمك معراج کیجه‌سنده سموات غایت اختراقده اولوب سدرة المنتهی یه واصل اولدیغنی بیان وجمیع انبیا ورسلك واصل اوله مدقلری مراتبه یتشدیکنی عیان ایلمك مراد ایدوب دیرکه * حتی یا رسول الله سماواتده برنهایته ایرشدك که سندن سبقت ایدیجیلر ایچون تقربدن اولان برنهایت ترك ایتمدك ودخی ارتفاع قصد ایدیجیلر ایچون مکان صعوده ترقی ومحل عروجه علوی ترك ایتمدك (ترجمه) مرقانی مستنمله قربنده قومادك * هم مستبقلره قومادك شأو وغایتی (دیکر) رتبتی در قرب بهر هیچ کس نکذاشتی * جای بالا تو نهشتی دیکری را درزقم

(خفضت کل مقام بالاضافة اذ * نودیت بالرفع مثل المفرد العلم)

(خفضت) فعل ماضی مخاطبدر تا فاعلیدر رسولدن عبارتدر خفض دن مشتقدر خفض آلچق معناسنه (کل مقام) خفضت قولنك مفعولیدر مقامدن مراد مقام عالیدر انبیا واولیا وملائکه مقامیدر تقدیر کلام انك حططت

كل مقام عال لغيرك من الانبياء والملائكة ديمكدر معناسی تحقيقا سن يا محمد الحق قيلدك هر مقام عالی یی كه انبيا و ملائكه مقامیدر (بالاضافة) خفضت قولنه متعلقدر اضافه نسبت معناسنه در تقدير كلام بالنسبة الى مقامك الاعلى وان كان مقام غيرك من الانبيا والملائكة مقاما عاليا ديمكدر (اذ) تعليل ايچوندر بالاضافة به متعلقدر (نوديت) فعل ماضی مخاطبدر مجهول صيغه سی اوزره نائب فاعليدر حضرت رسولدن عبارتدر نوديت جمله سی اذ قوالنك مضاف اليهيدر معناسی زيراسن ندا اولندك (بالرفع) نوديت قولنه متعلقدر رفع ارتفاع معناسنه در بو بيتده اشارت واردر حضرت رسولك انك رفيع المنزلة ديو ندا اولنديغنه (مثل المفرد) نوديتك محذوف اولان مفعول مطلقنك صفتيدر تقديری نوديت بالرفع نداء مثل ان ينادی الاسم المفرد المعرفة بالرفع ديمكدر (العلم) المفردك صفتيدر علم معرفه معناسنه بو بيتده نحويونك بعض اصطلاحاتنی و قواعدنی اجرا وايفا واردركه بلاغت و فصاحتی مشعردر بوراده مفرد علمدن مراد كمالاتده و فضائلده منفرد اولوب مشار اليه بالبنان اولان كمسنه در (حاصل معنا) ناظم مرحوم بيت سابقده اذا لم تدع قولنه جواب ذكر ايدوب اول حضرت رسولك سائر انبيايه نسبتله ارتفاع مقامنی بيان وحق سبحانه وتعالينك (او ادنی) قوليله مشار اليه اولان دنو وتقربه اختصاصنی عيان ايلمك مراد ايدوب دير كه * يا رسول الله سن ارتفاعده اولوب الحق قيلدك هر مقام عالی یی كه انبيا و ملائكه مقاميدر سنك مقام اعلاكه نسبتله زيراسن ندا اولندك رفعله سنك ايچون رفيع المنزله ديلدی شول ندا ايله ندا اولندك كه كمالاتده و فضائلده منفرد و مشار اليه اولان كمسنه نك ندا اولنديغی مثللی (ترجمه) قودك اضافتله مقاماتی آشفا سن مفرد علم كبی بولدقده رفعتی (ديكر)

پست كردی پيش قربت هر مقام ديكری
چون ترا بردند بالا و اندران كشتی علم

(كيما تفوز بوصل ای مستتر * عن العيون وسر ای مكتتم)

(كی) تعليل ايچوندر لام جاره معناسنه (ما) زائده در (تفوز) فعل مضارع مخاطبدر منصوبدر كی ايله تحتنده فاعلی مستتر انت حضرت رسولدن عبارتدر فوزدن مشتقدر ظفر و نجات معناسنه در كيما تفوز جمله سی بيت سابقده خفضت كل مقام قولنك تعليليدر (بوصل) تفوز به متعلقدر وصلدن مراد حضرت جبروتك جمالنه وصالدر (ای مستتر) مجروردر وصلك

صفتی اولمغله (عن العيون) مستتر قولنه متعلقدر تقدير كلام لان تفوز بوصل ای وصل مستتر عن عيون الخلائق اذ لا يمكن ان يطلع عليه نبی مرسل ولا ملك مقرب ديمكدر (وسر) وصل قولنه معطوفدر (ای مكتتم) سرك صفتيدر تقديری ولان تفوز بسر ای سر مكتتم عن سماع السامعين لا يحيط به احد علما الا انت وربك ديمكدر بو بيتده حضرت رسولك ربنی رؤيتنه و ربسی ايچون مناجاتنه اشارت واردر (حاصل معنا) حضرت رسولك كندو مقام اعلاسنه اضافتله و نسبتله انبيا و ملائكه مقامنی الچقده قيلديغنی و رفعله ندا اولنمسنه اختصاصنی ذكر ايتدكدنصكره انك ايچون تعليل كتوروب دير كه * يا رسول الله سن يتشديككدن اوتری كه مقام وصله كه خلقك كوزلرندن مستتردر و دخی بر سره يتشديككدن اوتری كه اول سر جميع احددن مكتمدر و اول سر كه كتم اولنمسی نهايتده در كه هيچ بر احدك اول سرك احاطه سنه و بلمسنه اقتداری يوقدر الا سن و باری تعالی عز شانه در (ترجمه) تا سرله ايرشدك هم دخی بيلا ايدلمه كوزلردن اختفاسی اولان كيزلو وصلق (ديكر)

تا مقام وصل پنهان يافتی از چشم خلق * سر تنهايی بدانستی ز اوصاف قدم

(فحزت كل فخار غير مشترك * وجزت كل مقام غير مزدحم)

(فحزت) ده كی فا فصيحه در يعنی شرط محذوفك جوابيدر حزت فعل ماضی مخاطبدر تا فاعلدر حضرت رسولدن عبارتدر حوزدن مشتقدر حوز قبض وجمع معناسنه (كل فخار) حزتك مفعوليدر معناسی يا رسول الله سن فائق اولوب قبض وجمع ايلدك كليا فخری ديمكدر (غير مشترك) مجروردر فخار قولنك صفتی اولمغله تقديری قبضت جميع الفخار الغير المشترك مثل الوسيلة والفضيلة والدرجة الرفيعة والشفاعة الكبری ديمكدر (مشترك) رانك فتحيله مصدر ميميدر اشتراك معناسنه و دخی غير مشترك منصوب اولمق جائزدر كل فخار قولنده كی كافدن حال اولمق اوزره تقديری قبضت كل فخر حال كونه غير مشترك ای لم يشاركك فيه غيرك (وجزت كل مقام) فحزت كل فخار اوزرينه معطوفدر (جزت) فعل ماضی مخاطبدر جوازدن مشتقدر سن كچوب سلوك ايتدك ديمكدر (كل مقام) جزتك مفعوليدر (غير مزدحم) مجرور و منصوب اولمق جائزدر كل مقام قولندن صفت ويا حال اولمق اوزره مزدحم مجروردر غيرك مضاف اليهی اولمغله مزدحم حانك فتحيله مصدر ميميدر ازدحام معناسنه ازدحام زحمت ويرمكه ديرلر مزاحمه و مضايقه معناسنه (حاصل معنا) ناظم

مرحوم اول حضرت رسولك سائر انبیادن زیاده اولان فضیلتنی ودرجهٔ رفیعه سنی وخواص عظما وشفاعت کبراسنی وکوثر موردو ومقام محمودنی عیان وبیان مراد ایدوب دیرکه ❊ یارسول الله سن جمع ایلدك کلیا مابه تفخر به اولان اشیایی که فضائل وخواصدندر حالبوکه براحد سنکله بیله مشترك اولمشدر ودخی معراج کیجه سنده جمیع مقامات انبیایی کچدك حالبوکه سکا مزاحمه اولمدی وزحمت چکمدك (ترجمه) هم فخری مشارکت آلدك مقاملری ❊ کچدك کمسه و یرمدی هیچ سکا زحمتی (دیکر) جمع کردی هم بزرکی کان نبوده مشترك ❊ برشدی از هرمقامی کان نبوده مزدحم

(وجل مقدار وما ولیت من رتب ❊ وعز ادراك ما اولیت من نعم)

(واو) عطف ایچوندر حال ایچون اولمق دخی جائزدر (جل) فعل ماضیدر عظم معناسنه (مقدار) قدر ومرتبه دیمکدر جل نك فاعلیدر (ماولیت) مقدارك مضاف الیهیدر (ما) موصولدر ولیت جمله سی صله سیدر ولیت فعل ماضی مخاطب مجهولدر تفعیل بابندن ولایتدن مشتقدر معناسی سن والی ورئیس قیلندك دیمکدر (من رتب) ظرف مستقردر ماء موصولدن بیان واقع اولمشدر رتب رتبه نك جمعیدر منزله ومرتبهٔ علیه معناسنه در (وعز) جل اوزرینه معطوفدر عز فعل ماضیدر شدّ وقوی وغلب معناسنه (ادراك) عز قولنك فاعلیدر (ما اولیت) ادراك قولنك مضاف الیهیدر (ما) موصولدر اولیت جمله سی صله سیدر اولیت فعل ماضی مخاطب مجهول صیغه سی اوزره ایلادن مشتقدر ایلا اعطا معناسنه در (من نعم) ظرف مستقردر ماء موصولك بیانی واقع اولمشدر نعم نعمتك جمعیدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول حضرت رسولك جمیع مقامات انبیایی بلا ازدحام وزحمه تجاوز ایتدکدنصکره عطیهٔ علیه سنی بیان وهدیهٔ جلیه سنی عیان ایتمك مراد ایدوب دیرکه ❊ ودخی یارسول الله سنك والی وحاکم قیلندیغك اشیا که مراتبدن ومنازلدندر مقداری وقدری عظیم واولو اولدی ودخی سکا اعطا اولنان اشیا که انواع نعمتلردندر ادراکی عزیز وقوی اولدیکه براحد قادر اولمیوب یتشوردکادر (ترجمه) رتبك عظیم اولدی کیمسه تصور ایده مز ❊ سکا جناب حقدن ایرن اولو نعمتی (دیکر) بس بزرکست آنچه دادندت زفضل ومرتبت ❊ بس عزیزست آنچه بخشیدت خداوند از نعم

(بشری لنا معشر الاسلام ان لنا ❊ من العنایة رکنا غیر منهدم)

(بشری) فعل محذوفك مفعول مطلقیدر تقدیر کلام بشرنا الله بشری دیمکدر (لنا) بشری یه متعلقدر بشری مصدردر بشارت معناسنه بشارت سرور ویرن خبره دیرلر (معشر الاسلام) منادادر حرف ندا حذف اولنمشدر یا معشر الاسلام دیمکدر معشر جماعت وبلوك معناسنه در (ان لنا) لان لنا تقدیرنده در معشر الاسلام قولنك تعلیلی واقع اولمشدر (لنا) ظرف مستقردر ان نك خبر مقدمیدر (من العنایة) رکنا قولندن حال واقع اولمشدر (رکنا) ان نك مؤخر اسمیدر رکن برشینك جانب اعلاسنه دیرلر (غیر منهدم) رکنا قولنك صفتیدر منهدم اسم فاعلدر انهدامدن مشتقدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول حضرت رسول صلی الله علیه وسلمك فضائل واسرارینی ذکر ایتدکدنصکره عنایت حقدن بزم ایچون رکن اسلام بشارت ایدیکنه اشارت قصد ایدوب دیرکه ❊ بشارت وشادلق بزم ایچوندر یا اسلام بلوکی تحقیق بزم ایچون عنایت حقدن اولان رکن واردرکه رکن اسلامدر اویله رکن اسلامکه منهدم دکلدر یعنی بوزاسی یوقدر (ترجمه) بشری بزمدر بز اسلام معشری ❊ رکن شدید دربزه حقك عنایتی (دیکر) مژدکانی باد مارا ای مسلمانان که آن ❊ از عنایت هست رکنی کان بود دور از هدم

(لما دعی الله داعینا لطاعته ❊ باکرم الرسل کنا اکرم الامم)

(لما) ظرفدر اذا شرطیه معناسنه در (دعی) جمله سنه مضاف اولمشدر دعی فعل ماضیدر سمی ونادی معناسنه (الله) دعی قولنك فاعلیدر یعنی الله تعالی تسمیه ایدوب ندا ایتدیسه دیمکدر (داعینا) دعی نك مفعولیدر ضمیر متکلم محلا مجروردر دعی نك مضاف الیهی اولمغله داعیدن مراد حضرت رسولدرکه بزی دین اسلامه دعوت ایدیجیدر (لطاعته) داعی قولنه متعلقدر ضمیر مجرور اللهه راجعدر (باکرم الرسل) دعی یه متعلقدر رسل رسولك جمعیدر معناسی پیغمبرلر دیمکدر (کنا) فعل ماضی نفس متکلم مع الغیر کوندن مشتقدر افعال ناقصه دندر ضمیر متکلم اسمیدر اکرم الامم خبریدر (امم) امتك جمعیدر (کنا) لمانك جوابیدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسولك سائر انبیا ورسلدن اشرف ایدیکنی بیان وامتی دخی سائر امتدن اشرف ایدیکنی عیان ایتمك مراد ایدوب دیرکه ❊ وقتا که الله تعالی کندوبه طاعت ایچون بزی داعی اولان پیغمبرمزی که محمد صلی الله علیه وسلمدر اکرم رسل دیو تسمیه ایدوب ندا ایتدیسه بزدخی امتلرك اکرمی اولدق زیرا پیغمبرك شرفی امتنك شرفینه

دالدر (ترجمه) چون الله نبیزی اکرم رسل دیواوقودی * بولدقامم ایچنده بزاعلا کرامتی (دیکر) چون خدامارا بطاعت خواند وبفرستاد او * بهتر پیغمبران کشت آن وما خیر الامم

الفصل الثامن فی ذکر الجهاد

(راعت قلوب العدی انباء بعثته * کنباءة اجفلت غفلا من الغنم)

(راعت) فعل ماضی مؤنثدر روعدن مشتقدر قورقتمق معناسنه در (قلوب العدی) راعت قولنك مفعولیدر قلوب قلبك جمعیدر العدی یه مضاف اولمشدر (العدی) عینك کسریله ودالك فتحیله عدونك جمعیدر (انباء بعثته) راعت قولنك فاعلیدر انباء نبأك جمعیدر اجمال جملك جمعی اولدیغی کبی نبأ خبر معناسنه در بعثته ده کی ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر انباء بعثته قولنك معناسی اول حضرت رسولك پیدا وکوندرلدیکی خبرلردیمکدر (کنباءة) ظرف مستقردر انباء بعثته قولندن حال واقع اولمشدر نباءة صوت خفی معناسنه (اجفلت) فعل ماضی مؤنثدر تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هی راجعدر نباءة قولنه اجفلت جمله سی نباءة قولنك صفتیدر اجفالدن مشتقدر یعنی قورقودوب طاغتمق (غفلا) اجفلت قولنك مفعولیدر غفل غافلك جمعیدر بزل بازلك جمعی اولدیغی کبی (من الغنم) ظرف مستقردر غفلا قولنك بیانیدر غنم قیون سوروسندن بربلوکه دیرلر (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول حضرت رسولك معراج واسرارنی ذکر ایتدکدنصکره جهاد وغزاسنی ذکر ایتمکه شروع ایدوب بو معناسی سیادتنی بیان واعدانك مغلوب ومقهور اولدیغنی عیان ایلمك مراد ایدوب دیرکه * اول حضرت رسولك بعثتی وکوندرلدیکی خبرلری اعدانك قلوبنه یتشدکده قلوبلرینی اویله قورقتدیکه شول صوت خفی قیون سوروسندن غافل ایکن بربلوك قیونی اورکودوب قورقتدیکی کبی (ترجمه) غافل غنم که اورکودن اورکر آنك کبی * قورقتدی دشمنی آنك اخبار بعثتی (دیکر) دشمنان را دل بترسانید اخبار رسول * همچو آوازی که تا که برجهانیدی غنم

(مازال یلقاهم فی کل معترك * حتی حکوا بالقنا لحما علی وضم)

(مازال) فعلدر افعال ناقصه دن تحتنده اسمی مستتر هو حضرت رسوله راجعدر (یلقاهم) مازال قولنك خبریدر یلقی فعل مضارعدر لقادن مشتقدر مصادمه ومقابله ومقاتله معناسنه در تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هو حضرت رسوله

راجعدر (هم) ضمیر منصوبدر یلقانك مفعولیدر بیت سابقده کی العدی قولنه راجعدر که کفره طائفه سیدر (فی کل معترك) یلقا یه متعلقدر معترك رانك فتحیله مصدر میمیدر افتعال بابندن معرکه معناسنه که محاربه وجنك یرینه دیرلر حتی الی معناسنه در (حکوا) فعل ماضی جمع مذکردر فاعلی کفره طائفه سنه راجعدر مشابه اولدیلر وبکزدیلر دیمکدر (بالقنا) حکوا قولنه متعلقدر (با) فی معناسنه قنا سکو دیمکدر (لحما) حکوانك مفعولیدر (علی وضم) ظرف مستقردر لحما قولنك صفتیدر وضم شول مجمه وچنکاله دیرلرکه قصابلر اول مجمهات صنجرلر (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول حضرت رسولك معرکه ده اعدا ایله جنکه اقدامنی ومحاربه یه اشتغالنی بیان وشهرت وجراءت وشجاعتنی ومهابتنی عیان ایلمك مراد ایدوب دیرکه * اول حضرت رسول صلی الله علیه وسلم واصحاب کبارهر جنك اتدکاری یرده اعدا ایله ملاقی اولوب مصادمه ومقاتله برله جنك ایتمکدن زائل اولمدیلر حتی کافرلر حضرت رسولك واصحاب کبارك سکولری اوجنده قصابلرك میخ وچنکال اوزره صنجدقلری اته دوندیلر یعنی مشابه اولدیلر (ترجمه) دشمنلر ایله معرکه ده اوغراشور ایکن * قیلوردی انلری تکیم قصابك اتی (دیکر) چون بجنك دشمنان رفتی بودی در جنك کاه * آن بدنها بر سر نیزه چو لحم اندر وضم

(ودوا الفرار فکادوا یغبطون به * اشلاء شالت مع العقبان والرخم)

(ودوا) فعل ماضی جمع مذکردر فاعلی کافرلره راجعدر معناسی سودلر دیمکدر (الفرار) ودوا قولنك مفعولیدر قاچمق معناسنه در (فکادوا) ده کی (فا) عاطفه در تعقیب ایچوندر کادوا فعل ماضی جمع مذکردر افعال مقاربه دندر اسم کرلکی مرفوع خبر کرلکی منصوب جمع ضمیری اسمیدر کفره طائفه سنه راجعدر معناسی یقین اولدیلر دیمکدر (یغبطون) فعل مضارع جمع مذکردر غبط یغبط دن کلور ایکنجی بابدندر معناسی تمنی ایدرلر دیمکدر فاعلی کافرلره راجعدر (به) یغبطون قولنه متعلقدر ضمیر مجرور فراره راجعدر یغبطون جمله سی کادوا قولنك خبریدر (اشلاء) یغبطون نك مفعولیدر شلوك جمعیدر اجمال جملك جمعی اولدیغی کبی شلو عضو وکوده معناسنه در (شالت) فعل ماضی مؤنثدر شولدن مشتقدر ارتفاع معناسنه تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هی راجعدر اشلاء قولنه شالت جمله سی اشلاء قولنك صفتیدر (مع العقبان) شالت قولنك ظرفیدر (عقبان) عینك کسریله عقابك جمعیدر

عقاب طوشنجل قوشنه دیرلر (والرخم) عقبان اوزرینه معطوفدر رخم رخمه‌نك جمعیدر رخمه قرتال قوشنه دیرلر (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسول الله قتالده کفره طائفه سنك مقابله ومقاتله ایده‌مدکلری جهتدن مغلوب اولوب فرارلرین ومضطرب اولدقلری حالده بی قرارلرین بیان وعیان مراد ایدوب دیرکه * اول کافرلر قاچدقلری سوزلردی انلری حضرت رسول قتل ایلدکده * و یقین اولورلردیکه قتالدن قاچملریله غبطه وتمنی وطلب ایلیوب نوایدی عقاب ورخمه آدلو قوشلر ایله هوایه مرتفع اولوب چاینقلرنده اولان اعضالر اولایدق دیرلردی (ترجمه) اتك الینه کیرمسنه قزنولیدی دیوب * قوشلریدوکی لحمه قیلورلردی غبطتی (دیگر) آرزوشان بركر بر وغبطه بردندی بر آن * عضوهای کان ربودی باعقاب بارخم

(تمضی اللیالی ولایدورن عدتها * مالم تکن من لیالی الاشهر الحرم)

(تمضی) فعل مضارع مؤنثدر (اللیالی) فاعلیدر معناسی نیجه کیجه‌لر وکونلر بکردی دیمکدر (لیالی) لیله‌نك جمعیدر (ولایدرون) واو حال ایچوندر (لایدورن) فعل مضارع جمع مذکر لا ایله منفی فاعلی ضمیر کفره‌یه راجعدر درایتدن مشتقدر تعقل وادراك معناسنه‌در (عدتها) لایدورن قولنك مفعولیدر عدت عدد دیمکدر ضمیر مجرور لیالی‌یه راجعدر ناظم مرحوم لیالی ذکر ایلدی نهاری ذکر ایلمدی بالخصوص محاربه ومقاتله نهارده اولور لکن کفره‌نك بلا وعذابلرینك شدتنی اعلام ایتمسنده مبالغه‌دن اوتری زیرا کافرلر کیجه‌لرده کوندز اولدیغی مقاتله‌نك فکرینه مشغوللر ایدی یاخود شدت بلالرندن ناشی کوندزلری دخی کیجه اولدی * ضرب مثلدر بر آدم بر بلاء عظیمه کرفتار اولسه نه قره کونده قالدق دیرلر فافهم (مالم تکن) ده‌کی (ما) ماء دوامدر (لم) حرف جزمدر (تکن) فعل مضارع مؤنثدر افعال ناقصه‌دن تحتنده اسمی مستتر هی لیالی‌یه راجعدر (من لیالی) ظرف مستقردر لم تکن قولنك خبریدر (الاشهر) لیالی قولنك مضاف الیهیدر (الحرم) اشهرك صفتیدر اشهر شهرك جمعیدر حرم حرامك جمعیدر اشهر حرمدن مراد درت آیدر که ذوالقعده ذوالحجه محرم رجب آیلریدر بو درت ایده اهل عرب جنك وقتال ایتمکی کندولره حرام قیلمشلر ایدی اول سببدن بو آیلره اشهر حرم دیدیلر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقك مضمونی تقیید وتأکید ایدوب دیرکه * کفار قاچدقلری زورلردی شول حالده که جنکده کافرلرك اوزرینه نیجه کیجه‌لر وکوندزلر

بكردی عددنی بیلمزلردی نکبت هموملرندن وشدت غموملرندن مادامکه اشهر حرم کیجه‌لری وکوندزلری اولمیجه * زیرا اشبو درت آیده اهل حرب واصحاب جنك وجدال ایتمکی حرام قیلمشلردی (ترجمه) کونلر بکردی صایمزدیلر مکر اول آیی * ایامنی که واردر انك قدر وحرمتی (دیگر) هر شبی بکذشتی کانرا کمی ندانستی عدد * درغزا چون نبودی از شب ماه حرم

(کانما الدین ضیف حل ساحتهم * بکل قرم الی لحم العدی قرم)

(کان) حرفدر حروف مشبهة بالفعلدن تشبیه ایچوندر (ما) ماء کافه‌در (الدین) مبتدادر (ضیف) خبریدر دیندن مراد دین اسلامدر ضیف قونق معناسنه‌در (حل ساحتهم) ضیف قولنك صفتیدر (حل) فعل ماضیدر بمعنی نزل تحتنده فاعلی مستتر هو راجعدر ضیفه (ساحتهم) حل‌نك مفعولیدر معناسی فی وسط دارهم دیمکدر ضمیر مجرور بیت سابقده العدی قولنه راجعدر که کفره طائفه‌سیدر (بکل قرم) حل‌یه متعلقدر (با) تعدیه ایچوندر مع معناسنه اولمق دخی جائزدر (قرم) رانك سکونیله سید واولو معناسنه‌در کل قرمدن مراد حضرت رسول واصحاب کباردر (الی لحم العدی) مؤخر قرم قولنه متعلقدر قرم رانك کسریله صفت مشبهه‌در حریص ومشتهی معناسنه کل قرم قولنك صفتیدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بعثت رسولدنصکره کفره طائفه‌سی ایچون واقع اولان انهزام واضطرابلرینك وحیرت وسآمتده وضجرتده اولدقلرینك تعلیل وتشبیهن قصد ایلیوب دیرکه * کویا دین اسلام بر قونقدر که اول کفره طائفه‌سنك دارلری اورکنه نازل اولدی سید اعظم اولانك کلدیکیله که حضرت رسولدر واصحاب واهل اسلامدر او بیله سید اعظمکه کفره طائفه‌سی اولان اعدانك اتنه حریص ومشتهیدر (ترجمه) کویا که قوندی دین بولاره قونق اولوبن * هر قومله که دشمن اتنه دیشی اتی (دیگر) کویا دین بود مهمانی که او آمد فرو * درسرا با آنکه بد مشتاق لحم دشمن

(یجر بحر خمیس فوق سابحة * ترمی بموج من الابطال ملتطم)

(یجر) فعل مضارعدر معناسی چکر دیمکدر تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هو راجعدر بیت سابقده کل قرمده اولان قرم قولنه ودخی الدین قولنه راجع اولمق جائزدر (بحر خمیس) یجر قولنك مفعولیدر بحر دکز معناسنه خمیس بحرك مضاف الیهیدر بحرك خمیسه اضافتی مشبه بهك مشبهه اضافتی قبیلندندر خمیس عسکر

معناسنه اهل عرب عسکره خمیس دیو تسمیه ایلدیلر اول سببدنکه عسکر بش قسم اوزرینه‌در ١ مقدمه ٢ میمنه ٣ میسره ٤ ساقه ٥ قلبدر (فوق سابحة) بحر خمیس دن حالدر فوق اوستنده دیمك سابحة موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری فوق خیول سابحة دیمکدر یعنی یوکرك وسکردیجی آتلر دیمکدر سابحه ویا سابحة تیزیورویجی وسکردیجی طواره دیرلر (ترمی) فعل مضارعدر تحتنده فاعلی ضمیر مستترهی بحر خمیسه راجعدر (بموج) (با) تعدیه ایچوندر ترمی یه متعلقدر (من الابطال) ظرف مستقردر بموج قولنك بیانی واقع اولمشدر (ابطال) بطلك جمعیدر بطل بهادر دیمك (ملتطم) بموج قولنك صفتیدر اسم فاعلدر التطامدن مشتقدر اورمق وطوقشمق معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقك مفهومنی تأکید وتحقیق قصد ایدوب دیرکه * اعدانك اتنه حریص ومشتهی اولان سیدمهابت وجریان وتموج ولمعانده بحر کبی اولان عسکری چکر اول عسکر یوکرك آتلر اوزرنده راکب اولدقلری حالده اویله عسکرکه بهادرلردن اولان ادرلی اتار اویله ادرلکه بر برینه طوقونجیلردرکه کفره طائفه سنی بر بر ینه اتارلر (ترجمه) لشکر چکوردی آت اوزرنده دکز کبی * کیم موجنك بهادرارندندی رمایتی (دیکر) می کشیدی بحر لشکر جمله براسبان سوار * موج میزد از دلیرانی که می رفتند بهم

(من کل منتدب لله محتسب * یسطو بمستأصل للکفر مصطلم)

(من کل) ظرف مستقردر بیت سابقده‌کی الابطال قولنك بیانی واقع اولمشدر (منتدب) مجروردر کل نك مضاف الیهیدر اسم فاعلدر افتعال بابندن یعنی الله تعالینك امرنی ایشیدیجی وقبول ایدیجی دیمکدر (لله) محتسب قولنه متعلقدر (محتسب) منتدب قولنك صفتیدر معناسی ایشنی بی ریا ایدوب الله ایچون ایشلیاندر (یسطو) فعل مضارعدر تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هو منتدب قولنه راجعدر سطودن مشتقدر معناسی حمله ایدر دیمکدر یسطو جمله سی منتدب قولنك صفتیدر (بمستأصل) یسطو قولنه متعلقدر (با) استعانت ایچوندر (مستأصل) اسم فاعلدر معناسی اصلندن قوپاریجی دیمکدر مستأصلدن مراد قرآندر (للکفر) مستأصله متعلقدر (مصطلم) مستأصلك صفتیدر مصطلم اسم فاعلدر معناسی قطع ایدیجی دیمکدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقك مضموننی تقیید وتأکید قصد ایدوب دیرکه * اول بحر کبی

عسکرلك

عسکرلك بهادرلری اللهك امرنی ایشیدوب قبول ایدیجی وایشنی بی ریا خالصا لوجه الله قیلیجی کسه‌لردندر اویله کسه‌لرکه هر بریسی کفاره حمله ایدرکفرلك اصلنی وکوکنی قطع وقمع ایدیجینك استعانتیله که اول قرآن عظیم الشاندر کفاری هلاك وقطع ایدیجیدر (ترجمه) هر بری منتدب حقه هر بری محتسب * هر بری کوستر ایدی کفاره سطوتی (دیکر) جمله از بهر خدا درکار بودند در غزا * بیخ کفر از بن بکندند نیست کردند از ستم

(حتی غدت ملة الاسلام وهی بهم * من بعد غربتها موصولة الرحم)

(حتی) حرف جردر غایت ایچوندر بیت سابقده‌کی یسطونك غایتیدر (غدت) فعل ماضی مؤنثدر صارت معناسنه افعال ناقصه دندر (ملة الاسلام) غدت قولنك اسمیدر ملة الاسلام دین الاسلام دیمکدر ملتدن مراد شریعتدر زیرا شریعت ما جاء به النبی من عند الله در * ناس اوزرینه جمع اولدقلری اعتباریله ملت دیرلر وا کا مطیع اولدقلری اعتباریله دین دیرلر (وهی بهم) واو حال ایچوندر هی مبتدادر ملة الاسلامه راجعدر (بهم) ده‌کی (با) الصاق ایچوندر ضمیر مجرور بیت سابقده الابطال قولنه راجعدر (من بعد غربتها) مبتدانك خبریدر ضمیر مجرور ملة الاسلامه راجعدر وهی بهم من بعد غربتها جمله سی ملة الاسلامدن حالدر ودخی جملهٔ معترضه اولمق جائزدر غدت قولنك اسمیله خبری بیننده (موصولة الرحم) غدت قولنك خبریدر موصولة الرحم محرمنه واقرباسنه اولاشمغه دیرلر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقك غایتنی ونهایتنی بیان وعیان ایتمك مراد ایدوب دیرکه * اول عسکرلك بهادرلرندن هر بریسی کفره طائفه سنه حمله ایلرلردی حتی بر مرتبه یه وارنجیه دکین که ملت اسلام غربتده اولمدقنصکره عسکرلك بهادرلرینه ملاصق اولدیغی حالده موصولة الرحم اولدی یعنی ملت اسلامك قرابتنه اولاشمش اولدیغی غریب اولدقدنصکره ایدی (ترجمه) تا اولدی انلرکله موصولة الرحم * غربت زمانی کیدوبن اسلام ملتی (دیکر) تا قوی شد ملت اسلام از سعی همه * دین در اول بد غریب واز همه شد محترم

(مکفولة ابدا منهم بخیر اب * وخیر بعل فلم تیتم ولم تئم)

(مکفولة) بیت سابقده غدت ایچون خبر بعد خبردر یعنی موصولة الرحم خبری اولدقدنصکره مکفولة دخی غدت قولنك خبریدر یعنی اول ملت اسلام کفیللنمش اولدی دیمکدر (ابدا) مکفولة قولنك ظرفیدر تقدیری فی جمیع الاوقات

دیمکدر (منهم) ظرف مستقردر مکفوله قولنك بیانی واقع اولمشدر (من)
ابتدائیه در ضمیر مجرور بیت سابقده‌کی الابطاله راجعدر (بخیراب) مکفوله
قولنه متعلقدر بخیراب دن مراد حضرت رسولدر مربی ومشفق اولدیغندن
اوتری خیراب ایله تعبیر ایلدی (وخیر بعل) خیراب اوزرینه معطوفدر بعل
عورت ارینه دیرلر بوندن مراد حضرت رسولدر حفظی وحمایتی کثرت
ووفرت اوزرینه اولدیغی اجلدن خیر بعل دیمکله تعبیر ایلدی زیرا عالم جهالتده
ملت اسلام باباسز قالمش اوغلان وارسز قالمش عورت کبی ایدی (فلم تیتم) ده‌کی
(فا) فصیحه در یعنی شرط محذوفك جوابیدر (لم) حروف جوازمدندر تیتم فعل
مضارع مؤنثدر یتیم دن کاررردنجی بابدن ودخی بشنجی بابدن استعمال
اولنور تحتنده فاعلی ضمیر مستتردر بیت سابقده ملة الاسلامه راجعدر معناسی
پس اول ملت اسلام یتیم اولمدی دیمکدر مصراع اولده خیراب قولنه ناظردر (ولم
تئم) لم تیتم اوزرینه معطوفدر تئم فعل مضارع مؤنثدر أیم دندر ایکنجی بابدندر
ایم دن مشتقدر تحتنده فاعلی ضمیر مستتردر ملة الاسلامه راجعدر یعنی اول
ملت اسلام ارسز قالمدی دیمکدر خیر بعله ناظردر (حاصل معنا) ناظم مرحوم
بیت سابقك تتمه‌سن ذکر ایدوب عالم جهالتده ملت اسلام یتیم کبی وطول عورت
کبی ایدیکنی اخبار وحضرت رسول ملت اسلامك خیرلو ابی مرتبه‌سنده وخیرلو
زوجی منزله‌سنده اولدیغنی اشعار قصد ایدوب دیرکه * اول عسکرلر بهادر
ارلردن هر بریسی کفره‌یه حمله ایلرلردی بر مرتبه‌یه وارنجیه دکین که اول
ملت اسلام جمیع اوقاتده کفیللنمش اولدی خیرلو اب ایله که حضرت رسولدر
وایدی دخی کفیللنمش اولدی خیرلو زوج ایله که حضرت رسولدر پس اول ملت
اسلام ابدی یتیم وطول عورت کبی اولمدی دیمکدر (ترجمه) اولمادی طول و
اوکسوز اروآنه قیلدی چون * اسلام ملتنه کماهی کفالتی (دیکر) دین ازایشان
یافت بهترشوهر و به‌تر پدر * زان نماند در یوکی وهم نماند اندر یتم

(هم الجبال فسل عنهم مصادمهم * ماذا رأوا منهم فی کل مصطدم)

(هم) جمع ضمیریدر عسکر اسلامه راجعدر مبتدادر (الجبال) خبریدر جبال
جبلك جمعیدر معناسی اول اسلام عسکری طاغلر کبی ایدی دیمکدر (فسل)
ده‌کی (فا) فصیحه در شرط محذوفك جوابیدر تقدیری ان لم تصدقنی فسل عنهم
دیمکدر سل امر حاضردر سؤالدن مشتقدر (عنهم) سل قولنه متعلقدر ضمیر
مجرور کافرلره راجعدر معناسی صور استفسار ایله کفره‌دن دیمکدر (مصادمهم)

سل قولنك مفعولیدر مصادم اسم فاعلدر صدمدن مشتقدر طوقشیق معناسنه
ضمیر مجرور عسکر اسلامه راجعدر (ماذا) قولنده (ما) استفهام ایچوندر
(ذا) الذی معناسنه (رأوا) فعل ماضی جمع مذکردر فاعلی کفره طائفه‌سنه
راجعدر معناسی اول کفره طائفه‌سی نلر کوردیلر دیمك (منهم) رؤا قولنه
متعلقدر ضمیر مجرور عسکر اسلامه راجعدر (فی کل مصطدم) دخی رأوا قولنه
متعلقدر مصطدم اسم مکاندر افتعال بابندن صدمدن مشتقدر طقوشاجق
وجنك ایده جك یردیمکدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم عسکر سادانك
شجاعتلرین وبعض صفتلرین ذکر ایتدکدنصکره مناقب ظاهره‌لرین بیان
وشدت مهابت وقوت شجاعتلرین عیان ایلمك مراد ایدوب دیرکه *
اول عسکر اسلام شوکتده وقوتده واستحکامده وثباتده طاغلر کبی ایدی
پس امدی کفره‌دن سؤال ایله بو عسکر اسلامك طقوشانلرینك مصادمه
ومقاتله‌سن که انلردن نلر کورمشلردر بو عسکرلك جراءتلرندن هر معرکه‌ده وحین
مصادمه‌ده (ترجمه) طاغلر ایدیلر انلری صور طوقشنلره * نیجه کورندی
انلرك انلاره هیبتی (دیکر) کوهها بودند ازان کودر نبرد آمد بپرس *
تابکویند آنچه دیدستند از ایشان در صدم

وسل حنینا وسل بدرا وسل احدا * فصول حتف لهم ادهی من الوخم

(وسل حنینا) ودخی (وسل بدرا) ودخی (وسل احدا) بو جمله‌سی بیت
سابقده فسل عنهم اوزرینه معطوفدر معناسی ودخی حنین غزاسی
وبدر غزاسی واحد غزاسنی صور کفره طائفه‌سنه دیمکدر (فصول
حتف) سل قولنك مفعولندن بدل واقع اولدی (لهم) حتف قولنه متعلقدر
ضمیر مجرور کفره طائفه‌سنه راجعدر معناسی کفره طائفه‌سی ایچون
اولان موت وهلاکك فصولنی یعنی فصلنی وانواعنی صور دیمکدر فصول
فصلك جمعیدر مراد فصول اربعه‌در که ربیع وصیف وخریف وشتا
فصللریدر حتف موت وهلاك معناسنه در (ادهی) حتفك صفتیدر
ادهی اشد بلا ومصیبت عظمی معناسنه (من الوخم) ادهی‌یه متعلقدر
وخم صعب اکبردر که ایام وبا وطاعوندن عبارتدر (حاصل معنا)
ناظم مرحوم عسکر اسلامك غزالرنده واقع اولان افعال عظیمه‌لرین
واحوال خطیره‌لرین بیان مراد ایدوب وبیت سابقه عطف ایلیوب دیرکه *
سؤال ایله عسکر اسلامك شدت شجاعت وقوت مهابتلرینی اهل حنینه

واهل بدره واحداهلنه که سکاخیرو یردلروبو کفارایچون سؤال ایله حنین
وبدرواحد غزالرنده اولان موت وهلا کلکك فصول وانواعی که غقو بنده
ومصیبتده وبا وطاعوندن اشد واعظمدر (ترجمه) صوربدری صور
حنینی احدوقعه سنی صور * کیم نیجه اولدی انده قصولك وخامتی (دیکر)
ازحنین وبدر ودیکر ازاحدمیکن سؤال * تابخوانند فصلهای مرك
سخت تارزوخم

(المصدری البیض حمرابعدماوردت * من العدی کل مسود من اللمم)
(المصدری) فعل محذوفك مفعولیدر تقدیرکلام اعنی اوامدح المصدری
البیض دیمکدرالمصدری اسم فاعل جمع مذکردراصداردن مشتقدر
دوندرمك معناسنه اصلنده المصدرین ایدی اضافتله نون دوشدی (البیض)
بانك کسریله ابیضك جمعیدر (حمرا) البیض دن حال واقع اولمشدر
تقدیری المصدری السیوف البیض حال کونها حمرا من الدماء دیمکدر
حمر احمرك جمعیدر قزل اولوجی دیمکدر (بعدماوردت) بعدحمراقولنك
ظرفیدر مضافدر ماوردت جمله سنه (ما) مصدریه در (وردت) فعل ماضی
مؤنثدر تحتنده فاعلی ضمیر مستترهی البیض قولنه راجعدر ورود دن
مشتقدر واقع وحاضراولمق معناسنه (من العدی) ظرف مستقردر
کل مسوددن حالدر من العدی قولنده مضاف محذوف واردر من دم العدی
دیمکدر عدی عدونك جمعیدرکه کفره طائفه سیدر (کل مسود) وردت قولنك
مفعولیدر مسود موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری کل شعر مسود دیمکدر
(من اللمم) ظرف مستقردر مسودلك بیانی واقع اولمشدر اللمم لمه نك
جمعیدر لمه اکسه ده بیون اوزرینه صالی ویرلمش اولان صاچه دیرلر
(حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقده کفاره واقع اولان حالی ومکان
قتالی ذکر ایتدکدنصکره عسکر اسلامك انواع اسلحه استعمالن واصناف
آلاتی احوالن بیان ایتمك مراد ایدوب دیرکه * اول عسکر اسلامك بهادرلری
آق ومصیقل قلجلرینی عدونك قانندن قزل رنکه دوندریجیلردر اول قلجلر واقع
اولدقدنصکره عدونك عضو مسودنه که باشلرینك اکسه جانبیدر (ترجمه)
قزل قانه بویارلردی آق قلجلری * چالارلردی قلیجیله قاره لمتی (دیکر)
سرخ کردندی بخون دشمنان شمشیرها * چون فرو شددر سیاهی
زدموی اندرلم

(والکاتبین بسمرالخط ماترکت * اقلامهم حرف جسم غیرمنعجم)
(والکاتبین) بیت سابقده المصدری اوزرینه معطوفدر تقدیری واعنی
بعساکر الاسلام الکاتبین دیمکدر کاتبین اسم فاعلدر کاتبك جمعیدر کتب
الادیدن مأخوذ درکه سختیانی دیکدی وصنجدی دیمکدر (بسمرالخط)
الکاتبین قولنه متعلقدر (با) استعانت ایچوندر (سمر) اسمرك جمعیدر سمر
اسمرك جمعی اولدیغی کبی (الخط) سمرك مضاف الیهیدر سمر سکولردیمکدر خط
بلادهندده برمکانك آدیدرکه انده سکولر ایشلنورغایتده خوب ومرغوب
سکولری اولور (ماترکت) ده (ما) نفی ایچوندر ترکت فعل ماضی مؤنثدر
(اقلامهم) فاعلیدر ضمیر مجرور بیت سابقده عسکر اسلامه راجعدر اقلام
قلمك جمعیدر بوراده مراد سکولردر (حرف جسم) ترکت قولنك مفعولیدر حرف
جانب وطرف معناسنه جسم ده کی تنوین مضاف الیهدن عوضدر تقدیری
جسم الاعداء من الکفرة دیمکدر (غیرمنعجم) حرف جسمدن حالدر معناسی
اول حرف جسم نقطه سز یعنی جراحتسز اولدیغی حالده دیمکدر منعجم منقوط
معناسنه اسم فاعلدر انعجامدن مشتقدر نقطه لوحرفه منعجم دیرلر بوراده
مراد جراحتدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقه عطف وعسکر
اسلامك بهادرلرین مدح ایدوب دیرکه * ودخی اول عسکر اسلام کاتبلر
وصنجوب دوریجیلردر خط ولایتنك رعنا سکولریله کفره طائفه سنك
دریسنی وبوعسکر اسلامك سکولری کفره طائفه سنك جسملری حرفنی ترك ایلمز
وجسملری مجروح اولوب قانله منقوط اولدیغی حالده یعنی اول سکولر کفارك
جسملرنه اوغرادقده جسملری قانله نقطه لنوب جراحتلو اولوردی (ترجمه
یازارلردی خط قلمك یازمادغن * خط سکوسیله جسمه که یوغیدی نقطتی
(دیکر) می نوشتندی به نیزه خط مرخی بر بدن * حرف جسم بی نقط ننوشته
بودی آن قلم

(شاکی السلاح لهم سیما تمیزهم * والورد یمتاز بالسیما من السلم)
(شاکی السلاح) فعل محذوفك مفعولیدر تقدیری اعنی اوامدح شاکی السلاح
دیمکدر ودخی بیت سابقده والکاتبین دن بدل اولمق جائزدر شاکی اسم فاعل
جمع مذکردر اصلنده شاکین ایدی اضافتله نون دوشدی تامی السلاح معناسنه
یعنی سلاحلری تماملر ایدی وشوکتلولر ایدی (لهم) ظرف مستقردر خبر
مقدمدر ضمیر مجرور شاکی یه راجعدر (سیما) مبتداء مؤخردر علامت

معناسنه صلاح وفساد اوزرینه دلالت ایدر اما بوراده صلاح اوزرینه دلالت ایدرکه سیمادن مراد نور اسلامدر (تمیز) فعل مضارع مؤنثدر تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هی راجعدر سیما قولنه علامت معناسنه تأویل اولنمغله (هم) ضمیر بارز متصلدر تمیزك مفعولیدر شاکی قولنه راجعدر ودخی تمیز فعل مضارع مخاطب اولوب سیما قولنه راجع اولان ضمیر محذوف اوله تقدیر کلام انت تمیزهم به عمن سواهم دیمکدر (والورد) مبتدادر ورد کلدرکه انده حضرت رسول علیه السلامك رایحه‌سی واردر (یمتاز) فعل مضارعدر تحتنده فاعلی ضمیر الورد قولنه راجعدر (بالسیما) یمتاز قولنه متعلقدر (من السلم) بودخی یمتاز یه متعلقدر سلم شجراندن برنوعدر لکن بوراده سلمدن مراد مطلق شجردر (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول ورد حدائق الاسلام وعساکر کرام * بین الاعداء الخشب المسندة للاصطلام و بین جمیع الخلائق والانام وفورسلاح ایله وسیما صلاح ایله معتادلر وممتازلر ایدوکنی بیان وعیان ایتمك مراد ایدوب دیرکه * اول عسکر اسلام تمام شوکتلو ودلاو سلاحلر ایله ایدیکه انلر ایچون سیما وعلامت نور اسلام ووضاءت وار ایدیکه انلری تمیز وتعیین ایدردی کفره طائفه‌سنك ایچنده * نتکیم کلك سیماسی وطیب رایحه‌سی سلم اغاجندن کلی تمیز وتعیین ایدر (ترجمه) سیما ایله تمیز ایدیلر سلاحلولر * وردی سلمدن ایتدی تمیز علامتی (دیکر) آن کمان سختان که سیماشان بدین ممتاز بود * کل ببوی ورنك خود ممتاز کرد از سلم

(تهدی الیك ریاح النصر نشرهم ▪ فتحسب الزهر فی الاکمام کل کم)

(تهدی) فعل مضارع مؤنثدر افعال بابندن اهدادن مشتقدر معناسی هدیه ارسال ایدر دیمکدر (الیك) تهدی یه متعلقدر کاف ضمیر خطابدر لمن یصح عنه الاستماع ریاح النصر تهدی نك فاعلیدر (ریاح) ریحك جمعیدر (النصر) ریاحك مضاف الیهیدر معناسی نصرت ویاردم یللری دیمکدر (نشرهم) تهدی نك مفعولیدر ضمیر مجرور عسکر اسلامه راجعدر نشر رایحهٔ طیبه دیمك بومقامده نشردن مراد عسکر اسلامك اخبار طیبه‌سیدر فتحسب ده (فا) عطف ایچوندر (تحسب) فعل مضارع مخاطبدر تظن معناسنه (الزهر) مفعول ثانیسیدر معناسی چچك دیمکدر (فی الاکمام) ظرف مستقردر الزهردن حالدر اکمام کمك جمعیدر کافك کسری میمك تشدیدیله چچكك طومرونغنه دیرلرکه ایچنده چچك اورتلمش اوله (کل کم) تحسب نك

مفعول اولیدرکه مفعول ثانیسندن مؤخر قیلنمشدر (کم) اصلنده کمی ایدی کافك ضمیله میمك تشدیدیله وآخرنده یا ایله بهادر یکت معناسنه ضرورت شعردن اوتری تخفیف وقصر اولنوب کم دینلدی * عسکر اسلام آلات حرب ایچنده مستور اولدیغی جهتدن غلاف ایچنده مستور اولان چچکلره تشبیه ایلدی (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول عسکر سادانك اخبار سارهٔ سنه مترقب اولان کسه‌لر ایچون انلرك رایحهٔ طیبه‌لرین ذکر وخطاب مراد ایدوب دیرکه * الله تعالینك نصرتی ویاردمی یللری اول عسکر اسلامك رایحهٔ طیبه‌لرینی سکا هدایا کتوروب ارسال ایدر * پس اول آلات حرب ایچنده مستور اولان بهادر ارلری طمورجقلرك ایچنده مستور اولان چچکلری ظن ایدردك (ترجمه) نصرت یلی ایلتسه سکا طیب قوقولرین * اکمام ایچنده صنا یدك انلری زهرتی (دیکر) می رساند باد نصرت بر تو بوی خوب شان * چون بهار اندر سر غنچه شده ثابت قدم

(کانهم فی ظهور الخیل نبت ربا * من شدة الحزم لا من شدة الحزم)

(کان) حرفدر حروف مشبهة بالفعلدن تشبیه ایچوندر اسم استر منصوب خبر استر مرفوع (هم) ضمیر بارز متصل اسمیدر کانّ نك راجعدر عسکر اسلامه (فی ظهور الخیل) عسکر اسلامدن حالدر فی علی معناسنه در تقدیر کلام کانهم حال کونهم راکبین علی ظهور الخیل دیمکدر (ظهور) ظهرك جمعیدر ارقه معناسنه (خیل) اسم جنسدر آتلر دیمك (نبت ربا) کانهم قولنك خبریدر نبت دن مراد شجردر ربایه مضاف اولمشدر (ربا) رانك ضمیله ربوه نك جمعیدر ربوه مرتفع ویوکسك یره دیرلر (من شدة الحزم) ظرف مستقردر مبتداء محذوفك خبریدر تقدیری وذلك من شدة الحزم دیمکدر شدة شینك کسریله قوت وثبات واستحکام معناسنه در حزم حانك فتحیله وزانك سکونیله کشی کندوبی بنفسه ضبط ایتمکدر ودخی عاقل وزیرك معناسنه دخی کلور (لا من شدة الحزم) من شدة الحزم اوزرینه معطوفدر شدة شینك فتحیله برك باغلمغه دیرلر (حزم) حانك وزانك ضمه‌لریله حزامك جمعیدر حزام اکر باغلیه جق قولانه دیرلر (حاصل معنا) ناظم مرحوم اول عسکر سادانك اشعار اسلامده استحکاملرین واظهار دیننده عقل تاملرین عیان وبیان مراد ایدوب دیرکه * اول عسکر اسلام حین قتالده آتلرینك ارقه‌سی اوزرنده شول ارض مرتفعه‌ده بتمش ثابت ومحکم اولان اغاج کبیلر ایدی بونلرك ثابت ومحکم اولدقلری شدتله زیرکلر اولوب

عقل تاملری ود ینده استحکاملری اولدیغندندر آتلرینك قولاقی بركلكندن دكلدر
(ترجمه) آت ارقه سنده ربوه اوتن قیلدی انلری * حزملك دكل حزاملرینك شدی
شدتی (دیكر) كو ییادر پشت اسبان چون درخت در پشت كوه *
ز استواری بوددردین نی زسختی در حزم

(طارت قلوب العدی من بأسهم فرقا * فما تفرق بین البهم والبهم)

(طارت) فعل ماضی مؤنثدر طیراندن مشتقدر بونده لرزه طوتوب دترهمك
معناسنه (قلوب العدی) طارتك فاعلیدر قلوب قلبك جمعیدر كوكل معناسنه
العدی جمع عدو قلوبك مضاف الیهیدر (من بأسهم) طارته متعلقدر من
اجل معناسنه بأس شدت حرب معناسنه در ضمیر مجرور عسكر
اسلامه راجعدر (فرقا) قلوب العدی دن حالدر فرق فانك ورانك فتحه لریله
مصدردر قورقق معناسنه (فما تفرق) ده (فا) فصیحه در (ما) نفی ایچوندر
تفرق فعل مضارع مؤنثدر معناسی فرق ایده مز دیمكدر تحتنده فاعلی
ضمیر مستترهی قلوب العدی یه راجعدر (بین البهم) تفرقك ظرفیدر (البهم)
بینك مضاف الیهیدر بهم بانك فتحیله هانك سكونیله بهمه نك جمعیدر قیون
قوزیلری دیمكدر (والبهم) البهم اوزرینه معطوفدر بهم بانك وهانك ضمه لریله
یاخود هانك فتحیله بهمه نك جمعیدر شول آتلواره دیرلر كه شدت حربلری
وشجاعتلری اولدیغی اجلدن قنقی جانبدن كلدكلری بلنمز (حاصل معنا)
ناظم مرحوم حضرت رسولك غزاسنده وحین محاربه سنده كفره طائفه سنك
قلوبنك شدت لرزه سنی عیان وعساكر اسلامك حروبنك قوت جلیله سنی بیان
مراد ایدوب دیركه * عسكر اسلامك شدت حربندن عدولرك قلوبی لرزه لر
طوتوب دترردی انلردن خوف ایدوب قورقدقلری حالده * پس غایت مرتبه ده
خوفلرندن ونهایت درجه ده لرزه لرندن عساكر اسلامك آتلولری ایله قیون
قوزیلری ماینینی فرق ایده مزلردی (ترجمه) قورقولرندن انلرك اعدا اوكی
كیندر * فرق ایده مز اولورلر بهمدن بهمی (دیكر) لرزه در دلهای دشمن اوفتاد
از ترس شان * چارپای از آدمی نشناختند از ترس وغم

(ومن تكن برسول الله نصرته * ان تلقه الاسد فی آجامها تجم)

(ومن تكن) واو استئنافیه در (من) اسم موصولدر معنای شرطی متضمندر
(تكن) فعل مضارع افعال ناقصه دندر من ایله مجزومدر (برسول الله)
ظرف مستقردر تكن قولنك مقدم خبریدر (نصرته) مؤخر اسمیدر ضمیر

مجرور حضرت رسوله راجعدر برسول الله ده (با) سببیه در ودخی استعانت
ایچون اولمق جائزدر رسول اللهدن مراد حضرت محمد علیه السلامدر تكن
جمله سی من موصولك صله سیدر من موصول صله سیله مبتدادر ان تلقه
الاسد جمله سی خبریدر (ان) حرف شرطدر (تلقه) فعل مضارع مؤنثدر ان ایله
مجزومدر اصلنده تلقی ایدی علامت جزم ایچون لام الفعلی حذف اولندی لقادن
مشتقدر بولشمق وكورشمك معناسنه در تلقه ده كی ضمیر منصوب من موصوله
راجعدر (الاسد) تلقه نك فاعلیدر اسدك جمعیدر ارسلانلر دیمكدر
(فی آجامها) تلقه یه متعلقدر ضمیر مجرور الاسدیه راجعدر آجام اجمك
جمعیدر اجبال جبلك جمعی اولدیغی كبی اجم دخی اجمه نك جمعیدر ثمر ثمره نك جمعی
اولدیغی كبی اجمه شول قامشلغه دیرلر كه انده ارسلانلر یاتور (تجم) ان تلقه نك
جوابیدر تجم فعل مضارع مؤنثدر وجمدن مشتقدر خوف وسكوت معناسنه
اصلنده توجم ایدی تعدكبی اعلال اولنوب تجم اولدی تحتنده فاعلی ضمیر
مستترهی الاسده راجعدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسول سببیله
نصرتی اولان كسنه اشجع اولدیغنی عیان وجمیع بلیاتی امنع ایدوكنی بیان
مراد ایدوب دیركه * شول كسنه نك نصرتی وفرصتی كه حضرت رسول سببیله
اوله چن اول كسنه یی ارسلانلر كندولرینك منازلنده بولشوب كورسه لر اندن
خوف ایدوب قورقرلردی وساكت اولوب اعضالرین حركت ایتدرمكه وضرر
كتورمكه قادر اولمزلردی اول كسنه اشجع وامنع اولدیغندن اوتری (ترجمه)
بیشه لری ایچنده اسدلر فزع قیلور * اوغره سه لر اكا كه رسولیله نصرتی
(دیكر) هركه اورا از رسول الله یاری آمده * شیر اكر بروی رسد
از ترس او آید بهم

(ولن تری من ولی غیر منتصر * به ولا من عدو غیر منقصم)

(ولن تری) واو عطف ایچوندر (لن) حروف نواصبدن تأكیدنفی
ایچوندر (تری) فعل مضارع مخاطبدر رأی یرأی دن كلور افعال قلوبدندر ایكی
مفعوله تعدیه ایدر (من ولی) مفعول اولیدر غیر منتصر مفعول ثانیسیدر
من زائده در ولی عدونك ضدیدر حضرت رسوله محبت ایدن كسنه یه ولی
دیرلر (منتصر) اسم مفعولدر انتصاردن مشتقدر منصور معناسنه (به)
منتصر قولنه متعلقدر ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (ولا من عدو)
من ولی اوزرینه معطوفدر (غیر منقصم) غیر منتصر اوزرینه معطوفدر منقصم

اسم مفعولدر تقدیری منقصم به دیمکدر انقصامدن مشتقدر منکسر ومقهور
معناسنه‌در (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقه‌یه عطف ایدوب حضرت
رسولك احبا واصدقاسندن اولان واینك زیاده منصور اولدیغنی بیان
واکا عداوت ایدن کمسنه منکسر ومقهور ایدوکنی عیان ایلمك مراد ایدوب
دیرکه * ودخی سن البته کورمزسن برولی‌یی که محفوظ ومنصور اولمیه
یاخود اسم فاعل معناسنه یعنی اولیجی اولدیغی حالده ودخی اعدادن برعدویی
کورمزسن که منکسر ومقهور اولمیه یاخود اولیجی اولدیغی حالده امدی
حضرت رسولك اصدقا واحباسنك هر بریسی منصور واعداسنك جمله سی
مقهور کوررسن (ترجمه) بوقدر ولایت اهلی انك غیرمنتصر * هم غیر
منقصم آنك اهل عداوتی (دیکر) دوستانش را نه بینی غیرمنصور وعزیز *
هم نه بینی دشمنش جز خوار بکسسته بهم

(احل امته فی حرز ملته * کاللیث حل مع الاشبال فی اجم)

(احل) فعل ماضیدر افعال بابندن معناسی اشفق وحفظ ونزل دیمکدر (امته)
احل نك مفعولیدر ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر (فی حرز ملته) احل یه
متعلقدر حرز حصار وقلعه معناسنه ملت دین وشریعت معناسنه‌در ضمیر مجرور
حضرت رسوله راجعدر (کاللیث) احل یه متعلقدر لیث ارسلاندر (حل)
فعل ماضی نزل وحفظ معناسنه‌در تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هو راجعدر
اللیثه (مع الاشبال) حل نك ظرفیدر اشبال شبلك جمعیدر شبل ارسلان
یاورسنه دیرلر (فی اجم) حل یه متعلقدر اجم اجمه نك جمعیدر ارسلان
یتاغنه دیرلر (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسولك ملت وشریعتی
حصار منزله سنده اولوب اکا التجا ایدن کمسنه جمیع اوقاتده سالم اولدیغنه
تنبیه مراد ایدوب ودخی (لا اله الا الله حصنی ومن دخل حصنی امن من
عذابی) حدیث قدسیسنه اشارت قصد ایلیوب دیرکه * اول حضرت
رسول امتنه زیاده اشفق واحفظ درملت وشریعتی حصارنده تمکین اسلان
اینکلرین اینی ایچنده اشفق واحفظ اولدیغی کبی (ترجمه) ارسلان کبی که میشه‌ده
قورر اینکارین * حرزی ایچنده ملتنك قودی امتی (دیکر) امتی خودرا
نشانده درحصار ملتش * همچو شیری کو بود با بچه کان اندر اجم

(کم جدلت کلمات الله من جدل * فیه وکم خصم البرهان من خصم)

(کم) خبریه‌در مبتدادر کثیر من المرات دیمکدر (جدلت) فعل ماضی مؤنثدر

اوقعت معناسنه (کلمات الله) جدلت قولنك فاعلیدر مراد قرآن عظیمدر
(من جدل) جدلت قولنك مفعولیدر من زائده‌در تقدیر کلام اوقعت علی وجه
الارض کلمات الله تعالی جدلا ای مجادلا (جدل) جیمك فتحیله دالك کسریله
صفت مشبهه‌در مجادل معناسنه (فیه) جدل قولنه متعلقدر ضمیر مجرور
حضرت رسوله راجعدر (وکم خصم) کم جدلت اوزرینه معطوفدر (خصم) غلب
معناسنه (البرهان) خصم نك فاعلیدر برهاندن مراد حضرت رسولك
معجزاتیدر (من خصم) خصم نك مفعولیدر من زائده‌در خصم خانك فتحیله
صادك کسریله صفت مشبهه‌در مخاصم معناسنه خصومت ایدیجی دیمکدر
(حاصل معنا) ناظم مرحوم حق سبحانه وتعالینك کلماتی ورسولك معجزاتی
جدال وخصومت ایدن کمسنه‌لرك اوزرینه غالب اولوب مجادله وخصومتی
ازاله ایتدوککن بیان ایتمك مراد ایدوب دیرکه * الله تعالینك کلماتی
اولان قرآن عظیم چوق کره واقع اولمشدرکه حضرت رسولك حقنده مجادله
ایدنلره غالب کلوب اوزرینه آتمشدر ودخی حضرت رسولك برهانی ومعجزاتی
چوق کره واقع اولمشدرکه خصومت ایدنلره غالب کلمشدر (ترجمه) دوشدی
یره نیجه دوشرن تکری سوزلرین * هر کیم آنکله ایتدی جدال وخصومتی
(دیکر) هرکه با قرآن بجنك آمد بیفکندش بخاك * کفت وکوی منکر از برهان
او کشته است کم

(کفاك بالعلم فی الامی معجزة ■ فی الجاهلیة والتأدیب فی الیتم)

(کفا) فعل ماضیدر رمی وزنی اوزرینه کاف ضمیر مخاطبدر خطاب لمن یسمع
(بالعلم) کفانك فاعلیدر با زائده‌در (وکفی بالله شهیدا) طریقی اوزرینه (فی الامی)
بالعلم یه متعلقدر امی شول کمسنه‌یه دیرلر که استادا وقنده اوقوممش اوله
واوقویوب یازممش اوله (معجزة) کفانك فاعلندن تمیزدر (فی الجاهلیة) دخی
بالعلم یه متعلقدر معناسی زمان جاهلیتده دیمکدر زمان جاهلیت شول وحی
کلمزدن اولکی زمانه دیرلرکه اول زمانك قومی قتنده علم یوقدرکه انلردن علم
کسب اولنه * پس حضرت رسولك علمی علم لدنی من عندالله در (والتأدیب)
العلم قولنه معطوفدر تأدیب مصدردر مجهول صیغه سیله تقدیری وکفاك
کونه مؤدبا فی حال الیتم (یتم) یانك ضمیله تانك سکونیله مصدردر یتم ییتم دن
کلور یانك وتانك فتحه لریله یتم اوقونمق دخی جائزدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم
حضرت رسولك معدن المعارف والعلوم ومنبع الاسرار والفنون ایدوکنی بیان

مراد ایدوب دیرکه * اول حضرت رسول کسنه‌دن اوقومقسزین ویازمقسزین انك امیلکی حالنده اولان علمی معجزه بوتندن سکا تمام کفایت ایدر خصوصا عالم جهالتده اوله که اول زمانك قومنك علمی اولمیه اول زمانده اوقونمیه وعلم کسب اولنمیه ودخی یتیملکی حالنده اولان مؤدبلکی معجزه بوتندن سکا تمام کفایت ایدر (ترجمه) معجز یتیم وامیده علم وادب یتر * قومك مرایت ایلمدین جاهلیتی (دیکر) این قدر از معجزش کافی که پیش از وحی او * امی پر علم بودی پر هنر اندر یتم

الفصل التاسع فی الاستغفار والاستشفاع

(خدمته بمدیح استقیل به * ذنوب عمر مضی فی الشعر والخدم)

(خدمت) فعل ماضی نفس متکلم وحده خدمتدن مشتقدر ضمیر منصوب حضرت رسوله راجعدر (بمدیح) خدمت یه متعلقدر مصدر در مادح معناسنه تقدیر کلام خدمته بهذه القصیدة المادحة دیمکدر (استقیل) فعل مضارع نفس متکلم وحده استفعال بابندن اقاله‌دن مشتقدر معناسی بن اقاله وعفو طلب ایدرین دیمکدر (به) استقیل یه متعلقدر (با) سببیه‌در ضمیر مجرور بمدیح قولنه راجعدر استقیل جمله‌سی بمدیح قولنك صفتیدر (ذنوب عمر) استقیل نك مفعولیدر ذنوب ذنبك جمعیدر عمر قولنه مضافدر (مضی) فعل ماضی تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هو راجعدر عمره مضی جمله‌سی عمرك صفتیدر (فی الشعر) مضی یه متعلقدر شعردن مراد ملوك ماضیه حقنده دیدوکی کلام موزون مقفی در (والخدم) الشعر اوزرینه معطوفدر خدم خانك کسری دالك فتحیله خدمه نك جمعیدر سدر سدره نك جمعی اولدیغی کبی (حاصل معنا) ناظم مرحوم کندو زماننده اولان ملوك وامرانك مدایحن وخدمتن ایتدیکی ذنوبنك عفو ومغفرتن طلب ایتدوکن ذکر ایدوب بو قصیده‌یی واسطه طوتوب دیرکه * اول حضرت رسوله خدمت ایلدم اشبو قصیده‌ده واقع اولان مدحله که بن اول مدح سببیله ملوك وامرانك حقنده دیدیکم شعرده وایتدیکم خدمتده کچن عمرمك کناهلری عفوین ومغفرتن طلب ایلرم (ترجمه) بن خدمت ایتدم اکا بو مدحله کیم اوله * شعر وخدمده کی عثراتم اقالتی (دیکر) خدمتش کردم بمدحی تا بخشیدم کناه * زانکه عمرم صرف شد در کفتن شعر وخدم

(اذ قلدانی ما تخشی عواقبه * کاننی بهما هدی من النعم)

(اذ) بیت سابقده استقیل نك ظرفیدر وتعلیل ایچوندر (قلدا) فعل ماضی تثنیه‌در تفعیل بابندن قلاده‌دن مشتقدر فاعلی بیت سابقده الشعر والخدمدن عبارتدر (نی) ضمیر متکلمدر قلدانك مفعول اولیدر قلاده تزیین ایچون بوغازه طاقدقلری نسنه‌در که اکا بوغمق دیرلر ودخی قلاده شول قربانلق ایچون احضار اولنان دوه‌نك بوینته طاقدقلری نسنه‌یه دیرلر بوراده معناسی اول شعر ایله خدم بنم بوینمه بوغجق طاقدیلر دیمکدر (ما تخشی) قلدانی نك مفعول ثانیسیدر (ما) موصولدر (تخشی) فعل مضارع مجهولدر خشیه‌دن مشتقدر خوف معناسنه (عواقبه) تخشی نك قائم مقام فاعلیدر ضمیر مجرور ماء موصوله راجعدر (عواقب) عاقبتك جمعیدر (کاننی بهما) کان حرفدر حروف مشبهة بالفعلدن تشبیه ایچوندر (نی) ضمیر متکلم کانك اسمیدر بهما ده (با) سببیه‌در ضمیر مجرور والشعر والخدم قولنه راجعدر (هدی) کان نك خبریدر هدی شول قربان اولنه جق دوه‌یه ویا بقره ویا غنمه دیرلر که مکه‌ده شرفها الله تعالی قربان ایدرلر (من النعم) ظرف مستقردر هدی قولنك بیانی واقع اولمشدر نعم نونك وعینك فتحه لریله دواب جنسنه دیرلر دوه وبقر وغنم ایچون استعمال اولنور جمعی انعام کلور (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقده کندو زماننده اولان ملوك ایچون دیدیکی شعرلر وایتدوکی خدمتك عفو ومغفرتن طلب ایتدیکنك تعلیلن ووجهن ذکر ایتمك مراد ایدوب دیرکه * زیرا اول دیدیکم شعر وایتدیکم خدمت بنم بوینمه قلاده وبوغجق ایتمشدر شول عاقبتندن خوف اولنور نسنه‌یی که شیطانك رضاسیدر کویا که اول شعر وخدمت سببیله حیواندن اولان قربانه بکزرم مکه ذبح ایچون تعیین اولنمشدر (ترجمه) تقلید قیلدی چون بکا اول شعر یله خدم هدی نعم کبی که بغلو قلادتی (دیکر) کرده اند در کردنم عصیان می ترسم از آن * کویا بر شعر وخدمت مثل هدیم از غنم

(اطعت غی الصبا فی الحالتین وما * حصلت الا علی الآثام والندم)

(اطعت) فعل ماضی نفس متکلم وحده در افعال بابندن اطاعه‌دن مشتقدر معناسی بن مطیع اولدم دیمکدر (غی الصبا) اطعت نك مفعولیدر (غی) ضلالت معناسنه (صبا) غی قولنك مضاف الیهیدر ایکی معنایه کلور بری جهله میل ایتمك وبری صبیانه اویناممقدر (فی الحالتین) اطعت یه متعلقدر حالتیندن مراد شعر ایله خدمتدر (وما حصلت) ده (واو) حال ایچوندر (ما)

نافیه‌در (حصلت) فعل ماضی نفس متکلم وحده‌در تفعیل بابندن حصلت جمله‌سی اطعت نك فاعلندن حالدر (الا علی الآثام) الا استثنا ایچوندر علی الآثام ظرف مستقردر مستثناسی واقع اولدی مستثنا منه مفرغك مستثنا منه محذوفدر تقدیری وما حصلت شیئا علی حال من الاحوال الا حال کونی علی الآثام دیمکدر (آثام) اثمك جمعیدر اثم همزه‌نك کسریله گناه معناسنه (والندم) الآثام اوزرینه معطوفدر (ندم) نونك فتحیله ندامت معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم کندوزماننده اولان ملوك ایچون دیدیکی شعرلری وایتدیکی خدمتك تحسر وندامتن ذکر مراد ایدوب دیرکه * صبیلق وجهله مائل اولمتلق ضلالتنه مطیع اولدم ملوکه وامرایه شعر وخدمت ایتمك حالتلرنده حالبوکه برشی تحصیل ایتمدم الا انجق معصیتلر وندامتلر وعقوبت وکدورتلر تحصیل ایلدم (ترجمه) عمرمده حاصل ایتمدم الا گناهلری * چون ایلدم ضلال صبابه اطاعتی (دیگر) برده ام فرمان غی کودکی درهردو حال * هیچ ازان حاصل ندارم جز گناهان ندم

(فیا خسارة نفس فی تجارتها * لم تشتر الدین بالدنیا ولم تسم)

(فا) تفریع ایچوندر بیت سابقده اطعت اوزرینه متفرعدر (یاء) حرف ندادر تفجع وتحسر ایچوندر (خسارة نفس) منادای مضافدر متفجع علیهدر خسارة خسران ومغبونلق معناسنه در (فی تجارتها) خسارة قولنه متعلقدر ضمیر مجرور نفسه راجعدر (لم تشتر) فعل مضارع مفرد مؤنثدر لم ایله مجزومدر تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هی نفسه راجعدر لم تشتر جمله‌سی نفسك صفتیدر (الدین) لم تشترنك مفعولیدر معناسی اول نفس دینی صاتون آلمدی دیمکدر (بالدنیا) لم تشتر یه متعلقدر (ولم تسم) لم تشتر اوزرینه معطوفدر (تسم) فعل مضارع مؤنثدر سام یسوم دن کلور سومدن مشتقدر سوم برنسنه‌یی صاتون المق ایچون بازارلشمغه دیرلر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقده تحسر وتحزن ایدوب تحصیل ایتدیکی گناهلر ینك ندامتن ذکر ایتدکدنصکره آنك اوزرینه تفریع وتفجع ایلیوب دیرکه * قچن بنم عمرم بیت سابقده ذکر اولندیغی کبی اولدیسه یا قوم نظر ایلك بنم نفسمك تجارتنده اولان خسرانته ومغبونلغنه که دینی دنیا ایله صاتون المدی ودینی المق ایچون بازارلشمدی یعنی دنیایی ترك ایدوب آخرت ایچون ثواب تحصیلنه سعی وقصد ایلمدی (ترجمه) دنیایی دینه دکشوبن بازارلشمدم *

ای نفسمك تجارت ایچنده خسارتی (دیگر) پس زیانکاری که نفس اندر تجارت یافته * کو بدنیا دین نخرید ونکفته می خرم

(ومن یبع آجلا منه بعاجله * یبن له الغبن فی بیع وفی سلم)

(واو) عطف ایچوندر (من) اسم موصولدر (یبع) فعل مضارع مجزومدر من ایله تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هو من موصوله راجعدر (آجلا) یبع قولنك مفعولیدر (منه) آجلا قولنه متعلقدر ضمیر مجرور من موصوله راجعدر اجل زمان مستقبلدر که آخرت مراد اولنور (بعاجله) یبع قولنه متعلقدر ضمیر مجرور من موصوله راجعدر عاجل زمان حالدر که دنیا مراد اولنور یبع جمله‌سی من موصولك صله‌سیدر یبن له الغبن من موصولك جوابیدر (یبن) فعل مضارعدر بان یبین دن من ایله مجزومدر معناسی ظاهر اولوردیمکدر (له) یبن قولنه متعلقدر ضمیر مجرور من موصوله راجعدر (الغبن) یبن قولنك فاعلیدر غبن مالده الدانمقدر وخسران معناسنه در بانك سکونیله * لکن بانك فتحیله غبن رأیده وفکرده نقصان ایتمك معناسنه (فی بیع) یبن قولنه متعلقدر بیع ده کی تنوین مضاف الیهدن عوضدر تقدیری فی بیعه دیمکدر (وفی سلم) فی بیع اوزرینه معطوفدر بونك دخی تقدیری وفی سلمه دیمکدر بوایکیسنده اولان ضمیرلر من موصوله راجعدر * بیع درت نوع اوزره در بیع العین بالعین در بوبیعه مقایضه دیرلر بیع الدین بالعین در بوبیعه سلم دیرلر بیع العین بالدین در بوبیعه مداینه دیرلر بیع الثمن بالثمن در بوبیعه صرف دیرلر انواع البیوع علی اصطلاح الفقهاء بونلردر * بومحلده ذکر اولنان بیع سلم قبیلندندر پس بو ایکیندن سلم ذکر ایلدیکی بونك بریله بیع تحتنده مندرج ایکن (حاصل معنا) ناظم مرحوم بیت سابقك مضمونن تفسیر ایتمك قصد ایدوب بطریق التفسیر بیت سابقه عطف ایدوب وملاحده قومنك * الدنیا نقد والاخرة نسیئة واعطاء النقد لها غیر معقول دیدکاری رد ایتمك امتیوب دیرکه * شول کمسنه که ثواب اخرویسنی متاع دنیایه بیع ایلیه اول کمسه‌نك بیعنده وسلمنده مغبونیت ومخدوعیت ظاهر وثابت اولور (ترجمه) مغبوندر اوله جغنی اولمشه صاتن * بیع وسلمده باطل انك عقد ومفقی (دیگر) هرکه عقبارا بدنیا میفروشد خاسرست * غبن اوروشن شود البته در بیع وسلم

ان آت ذنبا فما عهدی بمنتقض * من النبی ولا حبلی بمنصرم

(ان) حرف شرطدر (آت) فعل مضارع نفس متکلم وحده اتی یأتی دن کلور ان ایله مجزومدر اصلنده آتی ایدی (ذنبا) آت قولنك مفعولیدر معناسی

بقين بن كناه كتوروب كناهه مباشرت ايدرسم ديمكدر (فما عهدى) ده (فا) جوابيه در (ما) نافيه در عهدى مانك اسميدر (يا) متكلم ايچوندر عهددن مراد حضرت رسولى تصديقدر و حضرت رسولك شفاعته وعده سيدر (بمنتقض) مانك خبريدر (با) زائده در منتقض اسم فاعلدر نقض دن مشتقدر بوزلق معناسنه (من النبى) منتقض قولنه متعلقدر (ولا حبلى بمنصرم) ما عهدى بمنتقض اوزرينه معطوفدر لا زائده در حبلى ده (يا) متكلم ايچوندر حبل ايپ معناسنه حبلدن مراد شريعتدر و قرآن عظيمدر (منصرم) اسم فاعلدر منقطع معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم تحسرن و ندامتن بيان ايتدكدنصكره حضرت حقه و حضرت رسوله ذريعه و وسيله اولمغه صالح اولان شيئله توسان و تمسكن بيان ايتمكه شروع ايدوب ديركه * اكربن كناه ايشليوب كناهه مباشرت ايدرسم بنم حضرت رسول ايله عهدم و كتوردیكى شرعى تصديقم حضرت رسول جانبندن نقض اولنور و منتقض اولوردكلدر و دخى بنم حبلم و تمسكم اولان ايمان و قرآن عظيم منقطع اولوردكلدر (ترجمه) كسمدم نبيدن ايپم عهدنى صيدم * نوله قزاندمسه بو جرم و جنايتى (ديكر) كركنه كردم بسى من عهد او نشكسته ام * از پيمبر حبل دين مصطفى نبريده ام

(فان لى ذمة منه بتسميتى * محمدا وهو اوفى الخلق بالذمم)

(فا) تعليل ايچوندر بيت سابقك مضموننى (ان) حرفدر حروف مشبهة بالفعلدن (لى) ظرف مستقردر انك خبر مقدميدر (يا) متكلم ايچوندر (ذمة) انك مؤخر اسميدر (ذمة) عهد و امان معناسنه (منه) ظرف مستقردر ذمة قولنك صفتيدر ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر (بتسميتى) ذمة قولنه متعلقدر (با) سببيه در تسمية مصدردر اسم ويرمك معناسنه ايكى مفعوله تعديه ايدر يا متكلمه مضاف اولمشدر و مفعول اوليدر مصدرك مفعولنه اضافتى قبيلندندر (محمدا) مفعول ثانيسيدر وهوده (واو) حال ايچوندر ضمير منفصل مبتدادر حضرت رسوله راجعدر (اوفى الخلق) مبتدانك خبريدر (اوفى) اسم تفضيلدر معناسى عهده وفا ايتمسى ارتقدر ديمكدر (الخلق) اوفى نك مضاف اليهيدر خلق مصدردر مخلوق معناسنه (بالذمم) اوفى قولنه متعلقدر ذمم ذمتك جمعيدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بيت سابقك مضموننى تعليل واوزرينه تفريع ايدوب و حضرت رسولدن * وعد الشفاعة لمن يسمى بمحمد وباحمد * روايتى نقل اولنديغنى تصريح ايليوب ديركه * زيرا بنم ايچون ذمت و عهد

واردر اول حضرت رسولدن بن محمد اسميله تسميه اولنديغم سببيله حالبوكه اول حضرت رسول صلى الله عليه وسلم ايتديكى وعده و ايلديكى عهدده مخلوقك اوفاسى و ارعاسيدر (ترجمه) وارد رمحمد دينلديكم له ذمتم * اول خوش رعايت ايديجيدر عهد و ذمتى (ديكر) عهد ازو دارم كه نام را محمد كرده اند * كس وفا چون او نكرده در همه عهد و ذمم

ان لم يكن فى معادى آخذا بيدى * فضلا والا فقل يا زلة القدم

(ان) حرف شرطدر (لم) حروف جوازمدندر (يكن) فعل مضارعدر افعال ناقصه دن لم ايله مجزومدر تحتنده اسمى مستتردر و حضرت رسوله راجعدر و دخى بيت سابقده تسميتى قولنه راجع اولمق جائزدر (فى معادى) لم يكن قولنه متعلقدر يا متكلم ايچوندر معاددن مراد يوم موعوددركه آخرتدر (آخذا) لم يكن قولنك خبريدر اسم فاعلدر اخذدن مشتقدر طوتق و يا پشمق معناسنه (بيدى) آخذا قولنه متعلقدر يد ال معناسنه (يا) متكلم ايچوندر اخذيددن مراد نصرت و مدد ايتمكدر خوف و فزع زماننده (فضلا) آخذا قولنك مفعول لهسيدر احسان معناسنه (والا) فضلا قولنه معطوفدر ال قرابت و عهد معناسنه در همزه نك كسريله فقل ده (فا) جوابيه در (قل) امر حاضردر جملهسى ان لم يكن قولنك جوابيدر (يا زلة القدم) مقول قولدر فقل قولى ايچون معناسى بنم حالمه واقف اولان كسنه سن بنم نفسم ايچون يا زلة القدم يعنى يا اياغى سورچمش و طيرنمش كسنه ديه سن زله سورچمك و طيرنمق قدم اياق معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم رسول عظم تلرى يوم جزاده و زمان افزاعده نصرت و شفاعت ايتميه جك اولورسه و قوع مهالكده و سوء احوالده اولمسنه متفجع عليه قصد ايدوب ديركه * اكر اول حضرت رسول آخرتده يوم جزاده احسان اجلى ايچون و عهد و قرابت ديننه ايچون بنم اليمى آخذ اولميوب بنم ايچون شفيع اوليه جق اولورسه اول وقتده اى بنم حالمه واقف اولان كسنه سن بنم نفسم ايچون يا اياغى سورچمش و خسرانده قالمش كسنه ديه سن (ترجمه) طوتمزسه اليمى معادمده فضل ايدوب * يا زلة القدم دى كه ايرشدى زلتى (ديكر) كرز فضلت در قيامت دست كيرد خرم * ور نكيرد واى بر من چون بلغزاند قدم

حاشاه ان يحرم الراجى مكارمه * او يرجع الجار منه غير محترم

(حاشا) تنزيه ايچوندر بعد و براءة معناسنه ضمير مجرور حضرت رسوله راجعدر

حاشاه خبر مقدمدر یعنی برئ منه و بعید عنه دیمکدر (ان یحرم الراجی) جملەسی
مبتداء موخردر (ان) مصدر یه در یحرم فعل مضارع مجهولدر ان ایله منصوبدر
الراجی قائم مقام فاعلیدر یحرم قوانك ان یحرم محروم اولمق معناسنه راجی اسم
فاعلدر رجادن مشتقدر اومق معناسنه (مكارمه) الراجی قوانك مفعولیدر ضمیر
مجرور حضرت رسوله راجعدر مكارم مكرمه نك جمعیدر كرم وایلك معناسنه
(او یرجع الجار) ان یحرم اوزرینه معطوفدر یرجع فعل مضارع مجهولدر
ان مقدره ایله منصوبدر رجعدن مشتقدر دوندرمك ورد اولمق معناسنه
الجار یرجع قوانك قائم مقام فاعلیدر جار قوكشو وامان دیلیجی
معناسنه (منه) الجار قوانه متعلقدر ضمیر مجرور حضرت رسوله راجعدر
(غیر محترم) الجاردن حالدر محترم اسم مفعولدر معزز معناسنه (حاصل معنا)
ناظم مرحوم عهد مذكور وفضل موفور جهتندن وصلته ونصرته تمام
اعتمادی وار ایدیكنی وكمال وثوقی اولدیغنی بیان وعیان ایلمك مراد
ایدوب دیركه * حاشا اول حضرت رسولدن صلی الله علیه وسلم مكارم واحسانلرینی
رجا ایدن كسنه محروم قیلنه ودخی حاشا اول حضرت رسولدن مستجیر اولوب
امان طلب ایدن كسنه معزز اولدیغی حالده رد اولنه زیرا اول حضرت رسول
معدن الكرامات ومنبع الاحتراماتدر (ترجمه) حاشا كه اكا صغنان اوله
غیر محترم * یاخود مكارمندن اومن بولا خیبتی (دیكر) دور بادا كر كند نومید
هر امیدواره * تا كه ازوی باز كردد جار غیر محترم

ومنذ الزمت افكاری مدایحه * وجدته لخلاصی خیر ملتزم

(منذ) حرف جردر زمان ایچون موضوعدر من معناسنه تقدیری من زمان
الزمت فی ذلك الزمان دیمكدر (الزمت افكاری) جملەسی محلا مجروردر منذ
قوانك مدخولی اولمغله * منذ الزمت موخر وجدته قوانه متعلقدر الزمت فعل
ماضی نفس متكلم وحدهدر افعال بابندن معناسی بن ملازم قیلدم دیمكدر ایكی
مفعوله تعدیه ایدر افكاری مفعول اولیدر مدایحه مفعول ثانیسیدر افكار
فكرك جمعیدر (یا) متكلم ایچوندر (مدایح) مدحك جمعیدر ضمیر مجرور حضرت
رسول صلی الله علیه وسلمه راجعدر (وجدت) فعل ماضی نفس متكلمدر ایكی
مفعوله تعدیه ایدر ضمیر متصل مفعول اولیدر حضرت رسوله راجعدر (لخلاصی)
ملتزم قوانه متعلقدر (یا) ضمیر متكلمدر (خیر ملتزم) وجدتك مفعول
ثانیسیدر ملتزم اسم فاعلدر متكفل معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم

حضرت

حضرت رسولك مدایحی انشاسنه ونظمنه اخلاص نیت ایله توجه ایتدیكی
زماندنبرو معلولیت شدیدهدن ومكروهیت بایهدن خلاص اولمسنه تكفل
اولندیغنی اظهار واخبار قصد ایدوب دیركه * بن فكرمی اول حضرت رسولك
مدایحنه ملازم قیلدیغم زماندنبرو اول حضرت رسولی صلی الله علیه وسلم
بلیات شدیدهدن ومكروهات بلیهدن بنی خلاص ایچون خیرلو ملتزم ومتكفل
بولدم (ترجمه) بولدم انی خلاصم ایچون خیر ملتزم * صرف ایدهلی مدایحنه كالی
فكرتی (دیكر) زانكه من مشغول كردم فكر خود در مدح او * بر خلاص
خود ورا خوش ملتزم می یافتم

(وان یفوت الغنی منه یدا تربت * ان الحیا ینبت الازهار فی الاكم)

واو عطف ایچوندر (ان) حروف نواصبدن تأكید نفی ایچوندر (یفوت) فعل
مضارع ان ایله منصوبدر فوتدن مشتقدر (الغنی) فاعلیدر معناسی البته غنی
فوت اولمازدیمكدر غنی غینك كسریله نونك فتحیله غنی وبای اولمق ودخی عطا
معناسنهده كلور (منه) ظرف مستقردر الغنی دن حالدر ضمیر مجرور حضرت
رسوله راجعدر (یدا) یفوتك مفعولیدر یددن مراد محتاجلردر من ایدی
المحتاجین دیمكدر (تربت) فعل ماضی موءنثدر افتقرت معناسنه یدا قولنك
صفتیدر (ان الحیا) لن یفوتك تعلیلیدر تقدیری لان الحیا دیمكدر (ان) حروف
مشبهة بالفعلدندر الحیا انك اسمیدر یغمور معناسنه (ینبت الازهار) جملەسی
انك خبریدر ینبت فعل مضارعدر افعال بابندن تحتنده فاعلی ضمیر مستتر هو
الحیا قولنه راجعدر الازهار مفعولیدر ازهار زهرك جمعیدر چیچك معناسنه
یعنی اول یغمور چیچكاری بتورور دیمكدر (فی الاكم) ینبت یه متعلقدر اكم همزهنك
وكافك فتحهلریله مرتفع اولان وصو قرارایتمیان یره دیرلر ودخی اكم همزهنك
وكافك ضمهلریله چیچك غلافنه وچیچك طومورجغنه دیرلر (حاصل معنا) ناظم
مرحوم اول حضرت رسولك مدحنه پایشان كسنهنك فقری غنایه وعسری
یسره عودت ایتدیكنی وحضرت رسولك جودی ومكارمی عموما نفعده یغمور
كبی ایدوكنی اشعار واظهار قصد ایدوب دیركه * البته اول حضرت رسولدن
غنا وعطا فوت اولمازشول كسنهدنكه حضرت رسوله متشبث ومفتقر اوله
* نتكیم یغمور چیچكاری بتورور مرتفع اولان وصوایرلمیان یرلرده (ترجمه)
طپراغه دوشمش ال بولوراندن توانكری * یغمور چیچكارلن دپه جكارده منبتی
(دیكر) دست درویش از غنای نعمتش خالی نشد * زانكه باران جمله رویاند

بهاراندراكم

(ولم ارد زهرة الدنيا التي اقتطفت * يدا زهير بما اثنى على هرم)

(لم) حروف جوازمدندر (ارد) فعل مضارع نفس متكلم وحده اراد يريددن كلور ارادةدن مشتقدر لم ايله مجزومدر معناسى بن ديلمدم ديمكدر (زهرة الدنيا) لم اردك مفعوليدر زهره جائزه وعطيه معناسنه (الدنيا) زهره نك مضاف اليهيدر (التي) اسم موصولدر (اقتطفت اوقطفت) فعل ماضي مؤنثدر اسم موصوله راجع اولان ضمير محذوفدر تقديرى اقتطفتها ديمكدر (يدا زهير) اقتطفت قولنك فاعليدر اقتطفت جملهسى اسم موصولك صلهسيدر اسم موصول صلهسيله زهره نك صفتيدر اقتطفت يش دوشردى وجمع ايلدى ديمكدر (يدا) يدك تثنيهسيدر اصلنده يدان ايدى زهيره مضاف اولمغله تثنيه نونى دوشدى (زهير) ديار عربده شعراء سابقهدن برشاعرك اسميدركه ابن ابى سلمى ديمكله مشهوردر (بما اثنى) اقتطفت قولنه متعلقدر (با) سببيهدر (ما) مصدريهدر (اثنى) فعل ماضيدر افعال بابندن تحتنده فاعلى ضمير مستتر هو زهيره راجعدر يعنى ثنا ومدح ايلدى ديمكدر (على هرم) اثنى قولنه متعلقدر هرم هانك فتحى رانك كسريله ديار عربده ملوك ماضيهدن برملكك اسميدركه ابن حبان ديمكله مشهوردر (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسولك مدحيله جائزه وعطيه مراد ايتميوب ودخى دنيا متاعن ولذتن طلب ايتميوب بلكه خلاص من النار ومرضات الملك الجبار والوصول الى مقام الابرار مراد ايدوب ديركه * حضرت رسولى مدحله بن مراد ايتمدم شول دنيا متاعنى وزينتنى كه شاعر زهير مطمع نظر ايدنوب انى جمع ايلدى هرم بن حبان اوزرينه ديديكى مدحك وايتديكى ثنانك سببيله (ترجمه) الدى زهير الى هرم اوكك ايله مال * بن قيلمدم انك كبى بونده ارادتى (ديكر) من نمى خواهم بهار مال دنيا چون زهير * كان بريده دست اوچون كفت درمدح هرم

* (الفصل العاشر فى الوسيلة بجاهه) *

(يا اكرم الخلق مالى من الوذ به * سوالك عند حلول الحادث العمم)

(يا) حرف ندادر (اكرم الخلق) منادای مضافدر اكرم اسم تفضيل كرمدن مشتقدر سخا معناسنه ودخى كرامتدن مشتق اولمق جائزدر شرف وفضل معناسنه (الخلق) اكرمك مضاف اليهيدر مخلوق معناسنه (مالى) ده (ما) نفى ايچوندر (لى) ظرف مستقردر خبر مقدمدر (يا) متكلم ضميريدر (من الوذ)

مبتداء

مبتداء مؤخردر (من) اسم موصولدر (الوذ) فعل مضارع نفس متكلمدر لاذ يلوذدن كلور لوذدن مشتقدر صغنمق معناسنه (به) الوذ به متعلقدر ضمير مجرور من موصوله راجعدر الوذ به جملهسى من موصولك صلهسيدر (سوالك) مالى قولنك صلهسيدر سوالك يعنى غيرك (كاف) ضمير خطابدر حضرت رسولدن عبارتدر (عند) الوذك ظرفيدر (حلول) عندك مضاف اليهيدر (الحادث) حلولك مضاف اليهيدر (العمم) الحادثك صفتيدر حلول نزول معناسنه الحادث العممدن مراد موت درقيامت كونى اولمق دخى جائز (عمم) عينك وميم اولينك فتحهلريله شامل وتام معناسنه ودخى ميم اولينك كسريله اوقونمق جائزدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسولك مدحيله جائزه وعطيه مراد ايتميوب موت حالى مظنة انتزاع الايمان من كيد الشيطان اولديغى اجلدن فى حين الموت والاضطرار حضرت رسولك شفاعتيله فوز ايچون ابتهال مراد ايدوب ديركه * يا مخلوقاتك اكرمى وغايت سخيسى اولان محمد حادث عممك حلولى وقتنده سندن غيرى صغنهجغم يوقدر يعنى عند آخر المهاجرة عن الدنيا وعند اول النزول الى منازل العقبى سندن غيرى التجا ايده جك وصغنهجق كمسنهم يوقدر (ترجمه) يوقدر بنم صغنهجغم سندن اوزكه اى * خلق اكرمى اودمده بلا قيله نزلتى (ديكر) اى كرامى تر زخلقان من ندارم ملجائى * جز توچون آيد قيامت يابودم رحلتم

(ولن يضيق رسول الله جاهك بى * اذا الكريم تجلى باسم منتقم)

(لن) حروف نواصبدن تأكيد نفى ايچوندر (يضيق) فعل مضارعدر ايكنجى بابدن ضيقدن مشتقدر لن ايله منصوبدر (رسول الله) منادای مضافدر حرف ندا محذوفدر يا رسول الله ديمكدر (جاهك) لن يضيق نك فاعليدر (كاف) ضمير خطابدر حضرت رسولدن عبارتدر معناسى البته سنك جاهك وقدرك ضيق اولمز ونقص كلمز يا رسول الله ديمكدر جاه قدر ومنزله ومرتبه معناسنه (بى) لن يضيق قولنه متعلقدر (يا) متكلم ضميريدر معناسى بنمله ديمكدر (اذا الكريم) ده (اذ) ظرف ايچوندر بمعنى حين لن يضيق نك ظرفيدر الكريم مبتدادر (تجلى) جملهسى خبريدر كريم صفت مشبهه بورادهموصوف محذوفك صفتيدر تقديرى الله الكريم ديمكدر تجلى فعل ماضيدر تفعل بابندن كشف معناسنه ودخى اتصف معناسنه ده كلور (باسم) تجلى يه متعلقدر (منتقم) اسمك صفتيدر اسم فاعلدر انتقامدن مشتقدر مصراع ثانينك معناسى يتجلى الكريم على التابعين

باللطف والاكرام وعلى الظالمين بالقهر والانتقام ديمك اولور* الهى عبدك العاصى اتاك* مقرا بالذنوب وقد دعاك * بوراده قهرذكرا يتميوب انتقام ذكرايتديكى مبالغه يى اظهاردن اوتريدر* فان العقوبة من الكريم الحليم اشد* نعوذ بالله من غضبه وعقابه ونرجو من كرمه بزيل ثوابه (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسوله كندوسنى نسبت ايلمسيله واكا التجا ايتمسيله حضرت رسولك عزتنه وعظمتنه وقدرومنزلتنه نقصان وخلل وخسران وزلل لازم كلمديكنى اظهار واخبار قصد ايدوب ديركه* يا رسول الله سنك قدركه ومنزلتكه البته نقص كلمز بنم سكا نسبتمله وسكا التجا ايتمله كريم اولان الله اسم منتقمى ايله تجلى ايتديكى وقتده يعنى تجليسى حيننده تجلى ايدر على السالكين بالاكرام وعلى الظالمين بالقهر والانتقام (ترجمه) اى حق رسولى جاهكه بوقدر بنمله ضيق* اول دمكه اول كريم ايده مخلوقه تقمتى (ديكر) يارسول الله جاهت تنك مى نايد بمن* چون كريمى انتقام آرد بارباب نقم

(فان من جودك الدنيا وضرتها * ومن علومك علم اللوح والقلم)

(فا) تعليل ايچوندر بيت سابقده ولن يضيق نك تعليليدر (انّ) حرفدر حروف مشبهة بالفعلدن (من جودك) ظرف مستقردر ان نك مقدم خبريدر جود كرم معناسنه (كاف) ضمير خطابدر حضرت رسولدن عبارتدر (الدنيا) انّ نك مؤخر اسميدر (وضرتها) منصوبدر الدنيا اوزرينه معطوفدر ضرتدن مراد آخرتدر ضمير مجرور الدنيايه راجعدر دنيانك وآخرتك حصول ووصولى حضرت رسول صلى الله عليك وسلمك جودندن وكرمندن اولديغنك معناسى بودركه حضرت رسول فى فيضان الوجود على الماهيات وفى سيلان الكمال على الموجودات واسطه اولديغيدر نتكيم حق سبحانه وتعالى شاننده* لولاك لولاك لما خلقت الافلاك يورمشدر (ومن علومك) من جودك اوزرينه معطوفدر (علم اللوح والقلم) الدنيا وضرتها اوزرينه معطوفدر علوم علمك جمعيدر (كاف) ضمير خطابدر لوح وقلم مخلوقلردر نتكيم روايت اولنور* اول ما خلق الله القلم ثم اللوح* الله تعالى قلمه بيوردى* اكتب قلم دخى ما اكتب ديدى كبروالله تعالى بيوردى* اكتب من صبر على بلائى وشكر لنعمائى ورضى بقضائى جعلته من المتقين ومن لم يصبر على بلائى ولم يشكر لنعمائى ولم يرض بقضائى فليخرج من تحت سمائى وليطلب ربا سوائى* حق سبحانه وتعالى تقديرايتديكنك كايسى ازلا وابدا لوحده مثكوبدر لوحك وقلمك علمى حضرت رسولك علومندن بعض اولديغنك معناسى

بودركه حضرت رسولك علومى متنوعدر كليات وجزئيات حقايق ودقايق ومعارفدر ذاته واسمايه وصفاته متعلقدر قصص وحكم ومصالح وعلم تدبيردر لوحك وقلمك علمى طرز واحد اوزرينه در (حاصل معنا) ناظم مرحوم حضرت رسولك علم اشملى وعمل اكملى ووجود اشرفى سموات وارضينه لوحه وقلمه مدار وسبب ايدوكنى اظهار ودخى انك شاننده وحقنده* لولاك لولاك لما خلقت الافلاك* ديلدوكنى اخبار قصد ايدوب ديركه* يارسول الله سنك جودكدن وكرمكدندر دنيانك وآخرتك حصول وحضور ووصول وظهورى ودخى سنك علومكدن بعضدر لوحك وقلمك علمى (ترجمه) علمكدن اولدى لوح وقلم علمى هم وجود* جودكه حاصل ايتدى بودنيا وضرتى (ديكر) شمهٔ ازجود تودنيا بود با آخرت* وزعلومت دردوعالم علم لوحست وقلم

(يانفس لاتقنطى من زلة عظمت * ان الكبائر فى الغفران كاللمم)

(يا) حرف ندادر (نفس) منادای مفرد معرفه درضم اوزره مبنيدر يانفس اوقونمق دخى جائزدر سينك كسريله منادای مضاف اولوب يا متكلمه مضاف اولمش اوله تقديرى يانفسى ديمك اوله اكتفاء بالكسرة يا حذف اولنوب يانفس قالمش اوله (لاتقنطى) نهى حاضر مفرد مؤنثدر قنطا يقنط دن كلور ايكنجى بابدندر تحتنده فاعلى ضمير مستتر انت نفسدن عبارتدر زيرا نفس مؤنثدر معناسى يانفس اميدك كسمه ديمكدر (من زلة) لاتقنطى يه متعلقدر زلة معصيت معناسنه (عظمت) فعل ماضى مؤنثدر تحتنده فاعلى ضمير مستتر هى زلة قولنه راجعدر عظمت جملهسى زلة نك صفتيدر (ان الكبائر) لاتقنطى نك تعليليدر تقديرى لان الكبائر ديمكدر (انّ) حرفدر حروف مشبهة بالفعلدن الكبائر انّ نك اسميدر كبيره نك جمعيدر اولو كناهلر ديمكدر (فى الغفران) كاللمم قولنه متعلقدر (كاللمم) ظرف مستقردر انّ نك خبريدر تقديرى ان الكبائر تكون كاللمم فى جنب الغفران ديمكدر لمم لامك وميمك فتحهسيله ذنب صغير معناسنه در (حاصل معنا) ناظم مرحوم معاصئ كبائر ومعاصئ صغائر وجميع عصيان فى جنب العفو والغفران حق سبحانه وتعالى قتنده برابر ايدوكنى بيان وعيان ايتمك مراد ايدوب ديركه* يانفس اولو كناه اشلمكدن عاصى اولدم ديو يأس ايتمه واميدك قطع ايلمه حقك لطفندن* زيرا معاصئ كبائر الله تعالى نك عفو وغفرانى يانده معاصئ صغائر كبيدر* فانه لاتفاوت عند الرحمن بين غفران وغفران وبين عصيان وعصيان (ترجمه) اى نفس سن كسمه اميدكى كناهيچون* غفران قتنده لمم كبيدر

كبيرتى (ديكر) اى دل از رحمت مشو نوميد با جرم بزرك * چون كناه نزد غفران خدا باشد لمم

(لعل رحمة ربى حين يقسمها * تأتى على حسب العصيان فى القسم)

(لعل) حرفدر حروف مشبهة بالفعلدن ترجى ايچوندر معناسى بن رجا ايدرين ديمكدر (رحمة ربى) لعل نك اسميدر ربى رحمة نك مضاف اليهيدر (يا) متكلم ايچوندر (حين يقسمها) تأتينك مقدم ظرفيدر يقسم فعل مضارع تحتنده فاعلى ضمير مستتر هو ربى يه راجعدر ها ضمير بارز متصل مفعوليدر يقسم قولنك رحمة يه راجعدر (تأتى) فعل مضارع مؤنثدر تحتنده فاعلى ضمير مستتر هى رحمة يه راجعدر تأتى جملهسى لعل نك خبريدر (على حسب العصيان) تأتى قولنه متعلقدر حسب حانك وسينك فتحه سيله قدر ومقدار معناسنه العصيان حسب قولنك مضاف اليهيدر معصيت وكناه معناسنه (فى القسم) تأتى يه متعلقدر قسم قافك كسرى وسينك فتحيله قسمتك جمعيدر نصيب معناسنه (حاصل معنا) ناظم مرحوم جنايت عظيمهسنه ومعصيت كبيرهسنه اعترافنى اظهار ايليوب الله تعالى نك عنايت عظيمهسى ومغفرت كثيرهسى مقادير معاصى اوزرينه قسمت اولنمسنك رجاسنى اشعار ايدوب ديركه * بن رجا ايدرم بنم ربم رحمتنى قسم ايلدوكى وقتن قسم اولنان رحمت مقادير معاصى اوزرينه كلوب عاصيلرك نصيبلرنده عصيانلرنه كوره قسمت ايليه * فان ذنوبى كثيرة بلا حد لا يحيط بها الاحصاء والعد (ترجمه) اولدمكه رحمتى خدا خلقنه قسم ايدر * اومارزانى كيم اوله عصيانجه رحمتى (ديكر) رحمت رحمن مكر آن دمكه قسمت ميكند * برمن آيد در خور جرم وكناه اندر قسم

(يارب واجعل رجائى غير منعكس * لديك واجعل حسابى غير منخرم)

(يا) حرف ندادر (رب) كسرا اوزره منادای مضافدر یاء متكلمه مضاف اولمشدر تقديرى يا ربى ديمكدر اكتفاء بالكسرة يا حذف اولنور يا رب دينلدى (واجعل) ده (واو) عطف ايچوندر اجعل جملهٔ مقدره يه معطوفدر تقديرى يارب ارحمنى واجعل رجائى ديمكدر بيت سابقده لعل رحمة ربى بونك ايچون قرينهدر (اجعل) امر حاضردر معناسى قيل سن ديمكدر (رجائى) اجعل قولنك مفعول اوليدر (يا) متكلم ايچوندر (رجا) اوممق معناسنه مرجو اولان بوراده رحمت ومغفرتدر (غير منعكس) اجعل قولنك مفعول ثانيسيدر منعكس اسم فاعل انعكاسدن مشتقدر معناسى رجانك عكسى وخلافى اولانك غيرى ديمكدر

بوراده رجادن مراد غفراندر عكسى وخلافى اولاندن مراد خذلاندر * بالحاصل يارب بنم رجامى كه غفراندر غير مبدل قيل منعكس ومبدل قيلمه اوكاكه خذلاندر (لديك) عندك معناسنه منعكس قولنك ظرفيدر (كاف) ضمير خطابدر الله تعالى دن عبارتدر (واجعل حسابى) اجعل رجائى اوزرينه معطوفدر حسابى مفعول اوليدر (يا) متكلم ايچوندر (غير منخرم) مفعول ثانيسيدر منخرم اسم فاعلدر انخرامدن مشتقدر انقطاع معناسنه يارب بنم نوابم حسابنى غير منقطع قيل منقطع قيلمه متصل وسريع قيل ديمكدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بو بيتى بيت سابقك تتمه سندن قيلوب الله تعالى يه ندا ايدوب رحمت ومغفرت ديليوب ودخى رجاسى منعكس اولمامسنى وحسابى سهل ويسير اولمسنى اوموب ديركه * يارب رحمت ايله ودخى رجامى فتنكده منعكس قيلمه ودخى نوابم حسابنى منخرم ومنقطع ايتمه حسابمى سهل ويسير وسريع اوزرينه قيل * اللهم انى ارجوك ان تغفر لى غفرانا كثيرا واجعل حسابى حسابا يسيرا (ترجمه) يارب رجامى قيل بنم غير منعكس * هم قيل حسابمى اوله بى خرم خفى (ديكر) يارب اميدم برآور وان مكردان واژكون * در قيامت نزد تو وانكه حساب آسان كنم

(والطف بعبدك فى الدارين ان له * صبرا متى تدعه الاهوال ينهزم)

(واو) عطف ايچوندر (الطف) امر حاضر لطفدن مشتقدر فاعلى الله تعالى در اللهك لطفى الله تعالى دن توفيق وعصمتدر (بعبدك) الطف قولنه متعلقدر (كاف) ضمير خطابدر الله تعاليدن عبارتدر (فى الدارين) الطف قولنه متعلقدر دارينده مراد دار دنيا وآخرتدر (انّ) حرفدر حروف مشبهة بالفعلدن تحقيق ايچوندر (له) ظرف مستقر مقدم خبريدر انّ نك ضمير مجرور عبده راجعدر (صبرا) مؤخر اسميدر انّ نك (متى) ظرف زمان ايچون معناى شرطى متضمندر اسماء جازمه دندر ينهزم نك ظرفيدر (تدعه) تدع فعل مضارع اصلنده تدعوه ايدى علامت جزم ايچون واو دوشدى ضمير منصوب عبده راجعدر (الاهوال) تدع نك فاعليدر اهوال هولك جمعيدر معناسى قچان اول عبده قورقولر اوغرايجق اولورسه ديمكدر (ينهزم) فعل مضارع تحتنده فاعلى ضمير مستتر هو صبره راجعدر متى نك جوابيدر بو جملهسى صبرا قولنك صفتيدر ينهزم مك معناسى اول صبر منقطع وزائل اولور ديمكدر (اللهم انا نسئلك اللطف وحسن التدبير فيما جرت به المقادير يا لطيف يا خبير

(حاصل معنا) ناظم مرحوم شدائد ومصائبه صبری وطاقتی اولمیوب حق
سبحانه وتعالینك مواهب سنيه وعطايای عليه سی ايله لطفن واحسانن طلب
ايدوب ديركه ✻ يارب لطف واحسان ايله دار دنياده ودار آخرتده بو مجرم قولكه
كرچه اول قولك صبری وطاقتی واردر اما چن اول قوله قورقولر ومصيبتلر
اوغراسه اول صبر وطاقت منقطع وزائل اولور (يا كثير الالطاف الطف بعبدك
واحسن اليه بعفوك فی الدنيا والعقبی مع جميع المؤمنين والمؤمنات (ترجمه)
لطف ايله قولكه ايكی اوده كه وار آنك ✻ صبر يكه قورقولرو برا كاهز يمی
ديكر) لطف كن باينده خود دار دنيا و آخرت ✻ زانكه صبرش نزد سختيها
شود آواره هم

(وأذن لسحب صلوة منك دائمة ✻ علی النبي بمنهل ومنسجم)

(ائذن) امر حاضر فاعلی الله تعالی در معناسی يارب سن اذن وير ديمكدر (لسحب
صلوة) ائذن قولنه متعلقدر (سحب) سينك فتحيله حانك سكونيله بولت
معناسنه در سينك وحانك ضمه سيله اولنجق جمع اولوب معناسی بولتلر ديمك اولور
(صلوة) سحب قولنك مضاف اليهيدر صلوة مزيد لطف ورحمت معناسنه در
(منك) ظرف مستقردر صلوتك صفتيدر (كاف) ضمير خطابدر عبارة عن الله
تعالی (دائمة) دخی صلوتك صفتيدر (علی النبی) صلوته متعلقدر (بمنهل)
ظرف مستقردر لسحب دن حال واقع اولدی تقديری حال كونه بمطر منهل ديمكدر
(منهل) اسم فاعلدر معناسی زياده آقيجی يغمور ديمكدر (منسجم) منهل اوزرينه
معطوفدر منسجم مطلقا آقيجی ديمكدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم مدايح
رسول حقنده اولان قصيده سينك خاتمه سنی ابتداسنه تطبيق قصد ايدوب الله
تعاليدن حضرت رسول ايچون شرفا وكرامة وقربا وبراعة مزيد لطف وتكرمه
طلب ايدوب ديركه ✻ يارب اذن و ير قبول ايله حضرتكدن حاصل اولان صلوة
دائمه بولتلر ينه حضرت نبينك اوزرينه وفرت وكثرت ايله منهل ومنسجم
اولديغی حالده يعنی يغمور كبی آقوب سيلان ايتديكی حالده (ترجمه) دستور
و ير صلوة سحابينه دائمی ✻ سندن نبينك اوستنه ياغديره ديمی (ديكر)
بس درود بی كران باران زا برحمت ✻ بر پيمبر تا شود ريزان و پاشان اين نعم ✻

(والآل والصحب ثم التابعين لهم ✻ اهل التقی والنقی والحلم والكرم)

(واو) عطف ايچوندر (الآل والصحب) بيت سابقده علی النبی اوزرينه
معطوفدر معناسی ودخی صلوة وسلام دائمه رسولك آل واصحابی اوزرينه

اولسون ديمكدر آل اهل معناسنه آلدن مراد حضرت رسولك اهل بيتيدر وانكا
تابع اولان مؤمنلردر صحب صاحبك جمعيدر اصحاب معناسنه (ثم التابعين)
ثم عطف ايچوندر التابعين الآل والصحب اوزرينه معطوفدر تابعين تابعك
جمعيدر تابعيندن مراد اصحاب زماننه يتشنلردر ودخی انلرك طريقی اوزرينه
اولنلردر (لهم) تابعين قولنه متعلقدر ضمير مجرور آله واصحابه راجعدر (اهل
التقی) مبتداء محذوفك خبريدر تقدير كلام هم اهل التقی ديمكدر مبتداء
محذوف آل واصحابه راجعدر تقی تانك ضميله فافك فتحيله مصدردر بوزن هدی
وقی يقی دن كلوراصلنده وقی ايدی واو تايه قلب اولنوب تقی دينلدی
منهياتدن پرهيز ايتمكه ديرلر (والنقی) التقی اوزرينه معطوفدر نقی نونك فتحيله
مصدردر نقاء قصر اولنمشدر نقی ينقی دن كلور دردنجی بابدندر پاكلك
معناسنه (والحلم والكرم) بودخی النقی قولنه معطوفدر تقديری اهل الحلم
واهل الكرم ديمكدر (حاصل معنا) ناظم مرحوم بيت سابقده كی علی النبی
اوزرينه عطف ايدوب حضرت رسولك آل واصحابنك اوزرينه دخی صلوة
ذكر ايتمك قصد ايلدوب (اذا دعيتم فعمموها) حديثنه وفی بعض الروايات
(اذا صليتم علی فعمموها) اثر شريفنه امتثال ايدوب ديركه ✻ ودخی حضرت
رسولك آلينك واصحابنك اوزرينه صلوة دائمه اولسون انلر ذكره انلرك
طريقی اوزرينه اولان تابعينك اوزرينه اولسون بوجمله سی اهل تقوادر واهل
نظافتدر واهل حلم واهل كرمدر (ترجمه) قدرتكله صلوة سحبنه امر ايت كه ای
خدا ✻ هر دمده آل احمده فيض ايده رحمتی (ديكر) بعد از ان بر آل واصحاب
كرام وتابعين ✻ اهل علم وحلم وفضل وعقل تقوا وكرم

(ما رنحت عذبات البان ريح صبا ✻ واطرب العيس حادی العيس بالنغم)

(ما) ما دواميه در دوام زماندن كنايه در (رنحت) جمله سی بيت سابقده ائذن
قولنك ظرفيدر تقدير كلام يارب ائذن لسحب صلاة علی النبی والآل
والاصحاب ما دامت الصبا رنحت عذبات البان ديمكدر رنحت فعل
ماضی مؤنثدر تفعيل بابندن ترنيح دن مشتقدر ميل ايتديرمك وصالندرمق
معناسنه (عذبات البان) رنحت قولنك مفعوليدر البان عذباتك
مضاف اليهيدر عذبات عذبه نك جمعيدر بوداقلر ديمكدر بان بر اغاجك
اسميدر بر بهده بتر بعضلر سكود اغاجيدر ديرلر (ريح صبا) رنحت قولنك
فاعليدر ريح يل معناسنه در صبايه مضاف اولمشدر اضافت بيانيه

اولمق ايله صبا كيجه ايله كوندز برابر اولديغى زمانده شرق جانبندن اسن يله
ديرلر كعبه نك قپوسى مقابله سندن اسر ديح دبور ريح صبايه مقابلدر
كعبه نك اردندن اسر بادصبانك رايحهٔ طيبه سى واردر نباتاته وحيواناته
تأثير ايدر منافع عميمه سى واردر اشجارى واغصانى اشيابى وانسانى تليين وتزيين
ايدوب مرغوب وموفور محبوب ومنصور قيلور * نتكيم حضرت رسول
حديثنده بيورر (نصرت بالصبا واهلك عاد بالدبور) (واطرب) قولى رنحت
اوزرينه معطوفدر بونده مادام مقدردر واطرب فعل ماضيدر افعال بابندن
معناسى مسرور قيلدى ديمكدر (العيس) اطرب قولنك مفعوليدر عيس اعيسك
جمعيدر بيض ابيضك جمعى اولديغى كبى اعيس شول دوه يه ديرلر كه بياضله مخلوط
آلاجه سى اوله (حادى العيس) اطرب قولنك فاعليدر حادى حدودن
مشتقدر دوه سوروجى معناسنه العيس حادينك مضاف اليهيدر (بالنغم)
اطرب يه متعلقدر نغم نغمه نك جمعيدر كلام خفى وحسن صوته ديرلر اما عرف
ناسده شول قراءتده اولان صوته ديرلر كه انكله طرب وسرور ويرمك قصد اولنه
(حاصل معنا) ناظم مرحوم بيت سابقده صلوة منك دائمة على النبى قولنه
بو بيتى ظرف قيلوب حضرت رسولك ودخى آل واصحابنك اوزرينه اولان صلوتك
دوامنك ثبوتن وتأكيدن مراد ايدوب ديركه * يارب قبول ايله حضرت رسول
اوزرينه وآل واصحابى اوزرينه صلوة دائمه يى مادامكه صبايلى بان اغاجنك
بوداقلرين صالديقجه ودخى حضرت رسولك وآلنك واصحابنك اوزرينه صلوة
دائمه اولسون مادامكه دوه لره نغمه ايله سوروجى اولان كمسنه نك نغمه سنى
سوينك وسروروير وب دوه لرى سرعتله يورتدكجه (ترجمه) مادامكه صبا بوداغن
بانك اسدير ره * ياخود سوندررد وه يى حادى نغمتى (ديكر) تا بجنبش
آورد باد صبا اوراق بان * يا برقص آرد شتر آن كس كه داند از نغم

وقد تم طبع هذا الكتاب المفيد * بعون الله المبدئ المعيد * فى دار الطباعة الباهرة
الكائنة ببولاق مصر القاهره * ملحوظا بعين عناية ناظرها السنى المراتب *
حضرة حسين افندى الملقب براتب * مشمولا بتصحيح راجى عفو ربه الصمد *
المدعو بالشريف احمد على ذمة امين افندى بازميرى وكان تمام طبعه لعشر خلت
من شهر رجب الاصم سنة ست وخمسين ومائتين بعد الالف من هجرة من كان كما
يرى من الامام يرى من الخلف صلى الله وسلم عليه وعلى آله واصحابه المكملين بكماله

... Kütüphanesi
Kısmı: Hacı Mahmud Ef.
Yeni Kayıt No. 3354
Eski Kayıt No.